

BARNOOTA HERREGAA

Qajeelcha Barsiisaa
Kutaa 3

BARNOOTA HERREGAA

Qajeelcha Barsiisaa Kutaa 3

ISBN 978-99944-2-157-2

Ripaabilikii Federaalawaa Dimookiraatawaa Itoophiyaatti
Ministeera Barnootaa

Gatiin QrIT 14.75

MOE

Ripaabilikii Federaalawaa Dimookiraatawaa Itoophiyaatti
Ministeera Barnootaa

BARNOOTA HERREGAA

Qajeelcha Barsiisaa
Kutaa 3

×	1	2	3	4	5	6	7
100				400			
200					1000		
300							2100
400							
500	500						
600						3600	
800		1600					
900			2700				

$100 \times 6 = 600$
 $1,500 \div 3 = 500$

BARNOOTA HERREGAA

Qajeelcha Barsiiaa

Kutaa Sadaffaa

Barreessitootaa fi Gulaaltota

Addaamuu Nyaaroo

Abarraa Balaay

Daadhii Asaffaa

Taaddasaa Gammachuu

Madaaltota

Xilaahun Alamuu

Aliyyi Uluu

Laggasaa Tarrafaa

Ripaabilikii Federaalawaa Dimookiraatawaa
Itoophiyaatti Ministeera Barnootaa

Kan maxxanfame ALI bara 2003 Ripaabilikii Federaalawaa Dimookiraatawaa Itoophiyaatti Ministeera Barnootaa jalatti piroojektii fooyya'insa Barnoota walii-galaatiini dha. Piroojektiin kunis maallaqaan kan deggeramu dhaabbilee IDA credit number 4335-ET, the Fast Track Initiative Catalytic Fund fi Mootummoota Finland, Italy, Netherlands fi United kingdom dha.

© 2011 Mirgi kan Ripaabilikii Federaalawaa Dimookiraatawaa Itoophiyaatti Ministeera Barnootaati . Mirgi hundi eegamaa dha. Kutaan kitaaba kanaa kamtuu hayyama abbaa mirgaa, Ministeera Barnootaa yokiin haala labsii Ripaabillikii Federaalawaa Demookiraatawaa Itoophiyaa, Negaariit Gaazexaa lakkoofsa labsii 410/2004 – labsii qabeenyi sammuu yookiin mirga ollummaan qabu eegsisuun kan inni hayyameef irraa barreeffamaan kennamuun alatti baay'isuun, haala addaatiin itti gargaaramuuf kaawwachuun, elektirooniksiin, magineetiin, sagaleenii fi wantoota kana fakkaatan birootiin baay'isuun yookiin kuusuun dhorkaa dha.

Ministeerri Barnootaa qaamota, gareewwanii fi namoota kitaaba kana maxxansiisuu irratti qooda fudhatanii fi boodas qajeelcha barsiisaa itti dabalaa galatoomfachuu barbaada.

Wantoota akka hin fudhatamne mirgi isaanii eegame tokko tokko hayyamnaan kana keessa galaniiru. Abbaa mirgaa wantoota kanaa ta'ee kan sirriitti hin ibsamiin yoo jiraate, Ministeera Barnootaa, Arat-kiioo, Lakkoofsa saanduqaa 1367, Addis Ababa jedhee nuuf barreessuu danda'a.

Developed and Printed by

STAR EDUCATIONAL BOOKS DISTRIBUTORS Pvt. Ltd.

24/4800, Bharat Ram Road, Daryaganj,

New Delhi – 110002, INDIA

and

ASTER NEGA PUBLISHING ENTERPRISE

P.O. Box 21073

ADDIS ABABA, ETHIOPIA

under GEQIP Contract No. ET-MoE/GEQIP/IDA/ICB/G-07/09.

ISBN: 978-99944-2-157-2

SEENSA

Qajeelchi barsiisaa herregaa kutaa sadaffaa kun akkaataa kannan kan qophaa'e kitaaba barataa kutaa 3^{ffaa} haala gariidhaan barsiisuun akka danda'amu yaadameeti. Barattoonni gara kutaa 3^{ffaa} tti yeroo darban waa'ee lakkoofsotaa yaada bu'ura ta'an kanneen akka safaruu, ji'omeetirii, daataa funaanuu fi galmeessuu fi w.k.f, irratti yaada ga'aa ta'ee fi beekumsa kan horatan ta'uu qaba. Kunis barnoota herregaa kutaa 3^{ffaa} keessatti ballatee fi qindaa'ee dhiyaachuufii qaba. Dabalataanis barnoonni herregaa kutaa kanatti keennamu haala jireenyaa isaanii wajjiin kan walqabateefii kan addunyaa fi isaan walitti fidu ta'utu irraa eegama.

Kun akka fiixaan ba'uuf, haalli baruu fi barsiisuu barattoota kan gidduu galeessa godhate akka ta'u xiyyeeffannaan guddaan godhamuu qaba. Innis raawwiin isaa yaaddan armaan gadiitti tuqaman of keessatti qabachuu qaba.

- Cimdii yookiin gareedhaan hojii hojjetaman
- Hojii dhunfaadhaan yookiin mata mataan hojjetaman
- Hojii dandeettii barattootaa cimsee qoramaataaf kakaasuu fi waa'ee naannoo isaanii hubatanii ragaa irratti funaananii gabaasuu isaan dandeessisuu.
- Hojii barattoonni waan kutaa keessatti baratan qabataamaa taasisuu fi kan muuxannoo isaan qabani wajjiin walqabsiisuu.
- Barattoonni walii isaanii fi barsiisaa isaanii gaaffii akka gaafatan kan haala mijjeessan ta'anii kan dhiyyatan ta'uu qabu.

Kaayyoowwan Barnoota Herregaa kutaa Sadaffaa

Barattoonni xumura barnoota herregaa kutaa sadaffaa booda:

- bifa loojikaawaa ta'een ni yaadu.
- hubannoo fi dandeettii barnoota herregaa irratti argatanitti ni fayyadamu,
- sirriitti ni dhaggeefatu,
- odeeffannoo ni funaanu, galmeessanii ni qabatu, ni hirmaatu.
- ni mormu, ragaa ni dhiyeessu,
- pirobileemota ni furu,
- isaan kaan waliin walqunnamtii ni uumuu.

Kanneen armaan olitti tarreeffamanirra qaqquuuf, barattoonni:

- lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran ni dubbisu, ni barreessu, ni tartiibessu.
- qooyyaboota bu'uuraa afraniin ni qooyyabu.
- yuuniitota hangaa, dheerinaa fi qabee dhangala'ootti ni fayyadamu.
- maallaqa Itoophiyaatiin ni bitu, ni gurguru.
- meeshaalee sa'aatii safaran irraa sa'aatii ni dubbisu.
- hubannoo firaakshinoota $\frac{1}{2}$ irraa hamma $\frac{1}{10}$ tti jiran ilaalchisuun qaban ni babal'ifatu.
- sararoota qajeeloo walqaxxaamuran, waltarree fi parpandiikulaarii ta'an sararoo fi qubbeessaatiin ni fakkeessu.
- paraaleloogiramota, tiraappiiziyamoota, rektaangiloota fi iskuweerota bocoota naannoo isaanii jiranirraa addaan ni baafatu.
- Danaalee sassalphoo fi giraafota/babatteetti gargaaramuun daataa ni ibsu.

Akkaataa itti qajeelcha barsiisaa kanatti fayyadamnu.

Kitaabni kun kutaalee gurguddoo armaan gaditti tuqamanitti qoqqodamee dhiyaateera.

1. Seensa

- Jalqaba tokkoo tokkoon boqonnaa keessatti waa'ee qabiyyeewwan kennaman irratti yaada bu'uraa hubachuun akka danada'amu yaadamee kan qophaa'e dha.

2. Kaayyoo gooroo

- Barattoonni boqonnaa fi matadureewwan kennaman erga xumuranii booda: ga'umsa, dandeettii fi beekumsa akkamii horachuu akka qaban eeruudhaan bakka xiyyeeffannoon itti kennamuu malu akka adda baasaniif kan qophaa'eedha.

3. Meeshaalee degarsa barnootaa

Barsiisonni wayitii jiran keessatti meeshaalee deggersa barnootaa haala nannoo isaani irratti hunda'an qopheessudhaan gargaaramuu akka danda'anii fi kan jiranis imoo eeruudhaann kaa'uun yaalameera. Boronqii fi gabateen guraachi akka jiranitti ta'ee dabalataan kan barbaachisan irratti yaada kenname ta'un hubatamuu qaba.

4. **Jechoota ijoo**

Barattoonni barnoota herregaa kutaa 3^{ffaa} keessatti beekuu kan qaban, jechoota ijoo ta'an adda baasuudhaan barsiisonni xiyyeeffannaa itti kennanii barattoonni jechoota kana qabachuu isaanii sirriitti akka adda baasaniif kan qaphaa'edha.

5. **Wayitii kennaman**

Iddoon kun bakka itti Wayitiin siilabashii keessatti tokkoo tokkoon boqonnaa fi matadureetiif kennaman irra deba'amanii tuqamani dha.

- Waggaa tokko keessatti wayitiin jiran 180 yommuu ta'an, barnoota herregaa kutaa 3^{ffaa} kanaaf kan ramadame wayitii 150. Haa ta'u malee, kan hafaan yeroo qormaannii fi battalleen adda addaa itti kenamanii fi yeroo itti barsiisaan ofiisaatii itti mijeeffatu ta'u.

6. **Mala baruu fi barsiisuu**

- kana keessatti, boqonnaa fi matadureewwan kennaman irratti mala adda addaa fi tooftaa itti barnoonni dhiyaatan ilaalchisee yaada tokko tokko barsiisaa hubachiisuuf kan yaalamee qophaa'ee dha. Barsiisaan tooftaa fi mala isaaf ta'u haala nannoo irratti hundaa'ee filachuu kan danda'u ta'uun isaa kan dagatame miti. Kan inni irratti hundaa'uu qabu kaayyoo siilabashii irratti tuqamaniif haala barattootaa isaa irratti ta'uu akka qabu hubachiisuu fi kaayyoo kana fiixaan baasuuf tooftaa fi mala jiraniti gargaaramuu akka danda'u hubachiisuufi.

Qophii karoora

1. **Karoora Waggaa**

- Hojii waggaa keessatti hojjatamu osoo hinjalqabiin dura, karoora waggaa karoofachuun barbaachisaa waan ta'eef barsiisaan waggaa keessatti waan raawachuu qabun, meeshaalee deeggarsaa kana raawwachuuf barbaachisanii fi kkf irratti karoofachuun barbaachisaa ta'uu isaa hubachiisuufi.

2. **Karoora boqonnaa**

Boqonnaa kenname barsiisuu osoo hin jalqabiin, barsiisaan dursee kan armaan gaditti tuqaman gochuu qaba.

- a. Qajeelcha barsiisaa irratti yaada seensa boqonnaa irratti kennaman dubisuudhaan yaada waliigala argachuu qaba.
- b. Barnoota boqonnaa sana keessatti kennaman dursee dubbisuudhaan yaada isaa sirriitti argachuu fi hubachuu qaba.

- c. Meeshaalee deeggarsaa barnootaa kanneen barsiisuuf gargaaran adda baasuudhaan qopheessuu qaba.

3. Karoora wayitii (leeson Plan)

- a. Karoora wayitii (lesson plan) yaada qajeelfama barsiisaa keessatti kennameef haala qabatamaa naannoo irratti hundaa’uudhaan sirriitti qopheessi.
- b. Osoo barnoota hin jalqabiin haalli baruu fi barsiisuu akka mijatuuf barattoonnii akka sirriitti hordofuu danda’anitti akkaataa barattoonni itti kutaa keessa taa’an sirreessi.
- c. Barattoota dandeettii isaanitiin adda baasi. Barattoota fedhii addaa qaban adda baasuun haala itti gargaartanirratti qophaa’i.

Kana gochuufis:

1. Fedhii addaa warra qaban irratti xiyyeffannaa gochuudhaan gargaarsa adda godhii.
2. Hojii barattoonni mata mataan hojjataniif meeshaalee waan sanaaf barbachisan haala inni itti qophaa’u mijeessi.

Madaallii

- Barsiisaan jijjiirama barattoonni yeroodhaa yerootti fidan hordofuu fi madaaluutu irraa eegama. kana gochuufis madaallii walirraa hin cinne, yaalii adda addaa, hojii garee, hojii dhuunfaa fi tooftaa madaallii kan biroottis gargaaramuudhaan ta’a.
- Barsiisaan firii hojii barattootaa fi qabxii isaanii yeroodhaa yerootti galmeessee walitti qabuudhaan danddeettii isanii adda bafatee haala issan itti deggeru qopheeffachuu qaba.

BAAFATA

Boqonnaa 1	Lakkoofsota Hundaa Hammaa 10,000 Jirani fi Tartiiba isaani	1
1.1	Keessa deebii lakkoofsota hundaa hamma 1000tti jiranii.....	2
1.2	Keessa deebii lakkoofsa hundaa hamma 100tti jiraniin shallaguu.....	6
1.3	Baay'attoota 100 fi 1000 hamma 10,000tti jiranii.....	9
1.4	Lakkoofsa hundaa hamma 10,000tti jiran.....	11
1.5	Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran waliin madaaluu fi tartiibessuu.....	15
Boqonnaa 2	Safaroota	17
2.1	Dheerina miliimeetaraan(MM), saantiimeetaraan(CM) fi kiiloomeetran (KM) safaruu	18
2.2	Qabee dhangala'oo miliilitraa (ml) fi litiraan(l)	21
2.3	Hanga giraama(G), kiloriraama(KG) fi kuntaalaan(K)	22
Boqonnaa 3	Seensa Firaakshinootaa	24
3.1	Keessa deebii firaakshinootaa.....	25
3.2	Firaakshinoota tokkee $\frac{1}{2}$ hamma $\frac{1}{10}$ tti jiran.....	26
3.3	Walakkootaa fi kurmaanota lakkoofsota hundaa.....	29
3.4	Firaakshinoota sassalphoo waliin madaaluu	31
Boqonnaa 4	Lakkoofsota Hundaa Hamma 10,000tti Ida'uu fi Hir'isuu	32
4.1	Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti Ida'uu	33
4.2	Hir'isuu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti	45
4.3	Piroobileemota jechaa ida'uu fi hir'isuu of keessaa qaban.....	53

Boqonnaa 5	Baay'isuu fi Hiruu Lakkoofsota Hundaa Hamma 10,000tti	55
5.1	Lakkoofsota hundaa baay'attoota 100 ta'an lakkoofsota hundaa abbaa dijiitii tokkootiin baay'isuu	56
5.2	Lakkoofsota hundaa baay'attoota 1000 ta'an lakkoofsota hundaa dijiitii tokkootiin baay'isuu.....	60
5.3	Lakkoofsota hundaa 10,000 gadi ta'an lakkoofsa hundaa dijiitii tokko qabaniin baay'isuu	63
5.4	Baay'attoota 10 fi 100 hamma 10,000tti jiran lakkoofsa dijiitii tokkoo fi 10f hiruu.....	72
5.5	Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota dijiitii tokkoo qabanii fi 10f hiruu.....	76
Boqonnaa 6	Sasarootaa fi Danaalee Sassalphoo.....	83
6.1	Sasaroota walqaxxaamuroo, waltarree fi parpandikulaarii ta'an	84
6.2	Sasaroota walqaxxaamuran, waltarree fi parpandikulaarii fakkeessuu	85
6.3	Rektaangiloota, iskuweerota, paralelogramotaa fi tiraapiziyamota.....	86
6.4	Geengoo.....	87
Boqonnaa 7	Maallaqa.....	89
7.1	Yuunitoota maallaqaa walitti jijjiiruu	90
7.2	Pirobileemota jechaa	91
Boqonnaa 8	Yeroo	93
8.1	Sa'aatii dubbisuu	94
8.2	Sa'aatii fi daqiiqaa	96
8.3	Guyyaa, Torban, Ji'aa fi Wagga.....	97
8.4	Kaalandarii salphaa.....	98
Boqonnaa 9	Qabannaa Daataa	99
9.1	Giraafota fakkiilee sassalphoo.....	100
9.2	Giraafota fakkii sassalphoo ibsuu	101
	Silabasii Barnoota Herrega Kutaa Sadaffaa.....	102

BOQONNAA

1

LAKKOOF SOTA HUNDA A HAMMAA 10,000TTI JIRANII FI TARTIIBA ISAANII

SEENSA

Boqonnaa kana keessatti barattoonni yeroo jalqabaatiif waa'ee firaakshinootaa barachuu kan jalqaban waan ta'eef, wantoota qabatamoo ta'aniin barumsicha eegali. Kana keessatti lakkoofsota guutuu bakka lamatti, 3, 6 fi 9 ammoo bakka 3tti qooduun $\frac{1}{3}$ barsiisi.

Boqonnaan kun barattoonni kutaa sadaffaa beekumsa kana dura lakkoofsa hundaa hamma 10,000tti jirurratti argatan akka bal'ifatani fi gabbifatan gargaara.

Kaayyoo Boqonnaa kanaa

Xumuraa barnoota boqonnaa kanaa booda, barattoonni:

- ✚ *Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran ni dubbisu, ni barreessu, waliin ni madaalu, ni tartiibessu.*
- ✚ *Lakkoofsota hundaa hamma 100tti jiraniin qooyyaboota bu'uuraa arfan ni qoyyabu.*

Meeshaalee baruu fi barsiisuu deeggaran

- Muka mummuraman
- Abaakasii
- Xiyyoota lakkoofsaa

1.1 KEESSA DEEBII LAKKOF SOTA HUNDAA HAMMA 1000TTI JIRANII

Wayitiin Ramadameef: wayitii 4

Kaayyoo Gooree:

Xumura barnoota mata duree kanaatti barattoonni:

Lakkoofsota hundaa hamma 1000tti jiran ni dubbisu, ni barreessu, waliin ni madaalu, ni tartiibessu.

Jechoota ijoo:

Kuma kudhan, dhibboota, kurnoota, tokkee, Baay'attoota 1000, baay'attoota 100 fi baay'attoota 10 n, Mana dhibbaa, mana kudhanii, mana tokkee, tartiiba, dursaa fi itti fufaa

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaatti barattoonni:

Lakkoofsota hundaa hamma 1000tti jiran ni dubbisu, ni barreessu, waliin ni madaalu, ni tartiibessu.

Gocha 1:

Lakkoofsota hundaa hamma 1000tti jiran dubbisuu (Wayitii 1)

Lakkoofsa dijiti sadii dubbisuuf akkasumas ida'ama baay'ataa 100, baay'ataa 10 fi lakkoofsa dijiti tokkoon ibsuuf meeshaalee kanaa olitti ibsaman kan akka muka mummuramaa, abaakasii fi xiyyoota lakkoofsaa gargaaramuun akkaataa itti barumsichi dhiyaatu ifa taasisi.

Fkn 1. 235 ida'ama baay'ataa 100, baay'ataa 10 fi lakkoofsa dijiti tokkeetiin ka'amee yeroo ibsamu ($235 = 2 \times 100 + 3 \times 10 + 5$) ta'a.

Muka mummuramoo kan dhibba 2, kan kudhanii 3 fi kan tokkee 5 gargaaramuun ni danda'ama. Innis

Dhibbota 2

Kurnoota 3

Tokkeen 5

Barattoonii warra abbaa dhibba lamaan waliin baay'isanii akkamitti himaan ibsuu akka danda'an gaafatamee haa ibsamuuf. Hamma deebiin sirrii argamutti tartiibaan haa gaafataman.

Deebii isa sirrii $2 \times 100 = 200$ erga argatanii booda abbaa kudhanii sadan immoo waliin baay'isanii himaan ibsuu akka danda'an haa gaafataman. Hamma deebiin sirrii argamutti tartiibaan haa gaafatamanii.

Deebii isa sirrii $3 \times 10 = 30$ erga argatanii booda muka mummuramoo warra abbaa tokkoo shanan itti dabalani bakka tokkotti baay'isuuf ida'uudhaan himaan ibsuu akka danda'an tartiibaan haa gaafatamanii.

Deebiin sirrii gaafficha $2 \times 100 + 3 \times 10 + 5$ ta'a. Itti fufuudhaan $2 \times 100 + 3 \times 10 + 5 = 200 + 30 + 5 = 235$ ta'uun isaa haa ibsamuuf.

Itti aansuudhaan abaakasii gargaaramuun ibsuun akka danda'amu itti agarsiifamee haa ibsamuuf.

$$235 = 200 + 30 + 5$$

Fakkeenya walfakkaatu erga itti argisiifame booda fakkeenyota warra kitaaba barataa keessatti kennamanirratti barattoonni akka ibsa dabalataa kennaan haa gaafatamu. Kana booda immoo ibsa mataa kee irratti kenni.

Dhumarratti gilgaalota 1 fi 2 kitaaba barataa keessatti kennaman lakkoofsa isaaniitiin hiruudhaan akka hojjetan barattootaaf haa kennamuuf. Kana booda barsiisaan/ftuun irra deemee/mtee siirriitti hojjachuu isaanii mirkaneessuudhaan sirreessuu dha.

Gocha 2

Lakkoofsa hundaa hamma 1000tti jiran barreessuu (Wayitii1)

Asirratti barattoonni lakkoofsota dijirii sadii sirriitti dubbisuu akka danda'an mirkaneessuun barbaachiisaa dha. Kana waan ta'ef gilgaala 3 isa kitaaba barataa keessatti kenname akka hojjatan godhamee dogoggorri isaanii haa sirraa'uufii.

Gaaffii walfakkaatan gargaaramuudhaan muka mummuramoo fi abaakasii gargaaramanii lakkoofsota muka mummuramootiin akkasumas abaakasiitiin bakka bu'an akka dubbisanii fi barreessan haa gaafataman.

Fkn. 2

1. Dhibboota	Kurnoota	tokkee
2. Dhibboota	Kurnoota	tokkee

Yoo yeroon jiraate gaaffii wal fakkaatu dabaluuudhaan haa gafatamanii.

DEEBII GILGAALOTAA

Deebii Gilgaala 1

1	245	2	761	3	533	4	308
5	835	6	619				

Deebii Gilgaala 2

- a. 1. 563 2. 502 3. 799 4. 456 5. 220 6. 481
- b. 1. 467 2. 325 3. 206 4. 540 5. 474 6. 659
7. 804 8. 173

Deebii Gilgaala 3

1. Dhibba 1 Kurnoota 6 tokkee 3 = 163
2. Dhibba 4 Kurnaa 1 tokkee 9 = 419
3. Dhibba 7 Kurnaa 4 tokkee 3 = 743
4. Dhibba 2 Kurnaa 5 tokkee 8 = 258
5. Dhibba 9 Kurnaa 3 tokkee 5 = 935
6. Dhibba 3 Kurnaa 2 tokkee 5 = 325
7. Dhibba 6 Kurnaa 8 tokkee 3 = 683
8. Dhibba 7 Kurnaa 5 tokkee 7 = 757

Deebii gaaffilee fuula 7 - 8 irratti kennamanii

1. 835   2. 690   3. 135   4. 992   5. 524   6. 932
7. 281   8. 468   9. 839   10. 562   11. 816   12. 687
13. 730   14. 406   15. 468
16. Dhibba afurii fi jaatamii sagal   17. Dhibbaa sagalii fi saddeettamii shan
18. Dhibba lamaa fi ja'a   19. Dhibba sadii fi digddamii afur   20. Dhibba ja'aa fi kudha shan
21. Dhibba torbaa fi kudha sagal   22. $200 + 10 + 2$ 23. $300 + 20 + 8$
24. $500 + 5$ 25. $900 + 50 + 4$ 26. $600 + 20 + 5$

Gilgaala 4

1. 126 127 128   2. 242 243 244   3. 568 569 570
4. 848 849 850   5. 897 898 899   6. 373 374 375
7. 560 561 562   8. 221 222 223   9. 599 600 601
10. 998 999 1000

Deebii gaaffilee fuula 9 - 10 irratti kennamanii

1. 40 50
2. 120 130
3. 60 70
4. 640 650
5. 80 90
6. 830 840
7. 703, 705, 706, 707
8. 470, 471, 472, 473, 474
9. 153, 154, 157, 158, 159
10. 339, 340, 342, 343, 345
11. 40, 50, 60, 70
12. 770, 780, 790, 800
13. 341, 343, 340, 350
14. 408, 410, 400, 410
15. 724, 726, 720, 730
16. 613, 614, 610, 620
17. 247, 246, 240, 250

Deebii Gilgaala 5

1. $600 > 300$
2. $426 < 941$
3. $544 < 643$
4. $726 < 789$
5. $156 > 115$
6. $396 < 399$
7. $200 < 500$
8. $746 < 996$
9. $554 > 550$
10. $674 < 695$
11. $136 < 636$
12. $896 > 377$

Deebii Gigaala 6

1. 21, 26, 35, 39
2. 227, 250, 258
3. 623, 624, 641, 696
4. 396, 428, 589, 598
5. 117, 146, 151, 306
6. 32, 27, 15, 9
7. 561, 526, 515, 501
8. 709, 547, 395, 66
9. 112, 109, 105, 103
10. 786, 784, 782, 780
11. 485, 486, 487, 488, 489, 490
12. 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126
13. 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467
14. 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226
15. 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332
16. 406, 407, 408, 409, 410

1.2 KEESSA DEEBII LAKKOOFSA HUNDAA HAMMA 100TTI JIRANIIN SHALLAGUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 4

Kaayyoo Gooree:

Xumura barnoota mata duree kanaatti barattoonni:

- Lakkoofsota hundaa dijiitii lamaa walitti ni ida'u.
- Lakkoofsota hundaa dijiitii lamaa walirraa ni hir'isu.
- Lakkoofsota hundaa hamma 100tti jiran lakkoofsa dijiitii tokkoo waliin ni baay'isu.
- Lakkoofsota hundaa hamma 100tti jiran lakkoofsa dijiitii tokkootiif haftee malee ni hiru.

Gocha 1

Lakkoofsota hundaa dijiitii lamaa ida'uu fi hir'isuu (Wayitii 2)

Gilgaala 7 isa kitaaba barataarra jiruu utuu hin hojjatiin dura fakkeenyoata 1, 2, warra kitaaba brataa kanarratti kennaman akkasumas kan biraa gargaaramuudhaan ibsi kennamuu qaba. Itti aansuudhaan gilgaaloota 7 fi 8 irratti gaaffilee kennaman akka hojjatan godhamee hojiin isaanii haa sirraa'uuf.

Gocha 2

Lakkoofsota hundaa dijiitii lama lakkoofsa dijiitii tokkootiin baay'suu fi hiru (Wayitii3)

Gara gilgaalota 10 fi 11 utuu hin dhaqiin dura ibsa waa'ee ijoo dubbii baay'isuu fi hiruurratti kitaaba barataa keessatti kenname akka hubataniif gaaffilee adda addaa dhiyeesuufiin barbaachisaa dha. Barnoota guyyaa guyyaatti kennamu wajjin kan wal fakkaatan gilgaalota 10 fi 11 irratti kennaman keessaa filachuudhaan hojjachiisuun gaarii ta'a.

Akka mata dureen kun dhumeen battalee inni jalqabaa qophaa'eefii haa kennamuuf.

Deebii gilgaalota mata duree 1.2 jalatti kennamanii:

Deebii Gilgaala 7

1. 77	2. 99	3. 74	4. 88	5. 75	6. 83
7. 138	8. 70	9. 89	10. 106		

11. Lakkoofsi barattoota dubaraa kutaa 2^{ffaa} keessatti argamanii 42

Lakkoofsi barattoota dhiiraa kutaa 2^{ffaa} keessatti argamanii 45

Lakkoofsi barattoota kutaa 2^{ffaa} keessatti argamanii wal itti qabaatti 87 ta'a.

$$\begin{array}{r} 42 \\ + 45 \\ \hline 87 \end{array}$$

12. Baay'inni barsiisotaa kutaa 2^{ffaa} wal itti qabaatti 42 ta'a Kanafuu

$$28$$

$$\frac{14}{42}$$

$$42$$

Deebii Gilgaala 8

1. 57 2. 59 3. 39 irraa 45 hir'isuun hin danda'amu
 4. 32 5. 38 6. 50 7. 65 8. 23 9. 17
 10. 32 irraa 58 hir'isuun hin danda'amu.

$$29$$

$$11. \frac{-6}{23}$$

Kanaafuu baay'inni narsootaa baay'inaa doktorootaa 23 n caala.

12. Caaltuun handaaqqoon isheen qabdu 47
 Caaltuun handaaqqoon isheen gurgurte 19
 Kan gurguraman irraa kan hafan handaaqoo

$$47$$

$$\frac{-19}{28}$$

$$28$$

Kanaafuu Caltuudhaaf handaaqqoo 28 tu hafa.

13. Lakkooofsi 72 lakkoofsa 27, 45n ni caala. Sababni isaa

$$72$$

$$\frac{-27}{45}$$

$$45$$

14. Lakkooofsi 56 lakkoofsa 66, 10 n haqata.
 Sababni isaa

$$66$$

$$\frac{-56}{10}$$

$$10$$

Deebii gilgaalota dabalataa

1. 47 2. 60 3. 99 4. 66 5. 89 6. 15
 7. 11 8. 12 9. 20 10. 31 11. 123 12. 52
 13. 93 14. 104 15. 109 16. 8 17. 7 18. 28

19. 69   20. 27   21. Lakkoofsi barattoota kutaa 3A kessatti argamanii 59 ta'a.
Sababii isaa

$$\begin{array}{r} 32 \\ +27 \\ \hline 59 \end{array}$$

22. Lakkoofsi barattoota kutaa 3B kessatti argamanii 55 ta'a. Sababnii isaa

$$\begin{array}{r} 25 \\ +30 \\ \hline 55 \end{array}$$

23. 5 n sababnii isaa $32 - 27 = 5$

24. 2 n sababnii isaa $27 - 25 = 2$

25. Baratonnii baay'een kan argaman kutaa 3A keessatti. Garagarummaan jirus 4 sababnii

$$\begin{array}{r} 59 \\ \text{isaa} \quad \frac{-55}{4} \end{array}$$

26. 39, 51, 90, 99

27. 67, 59, 84, 94

28. 10, 11, 44, 50

29. 10, 21, 30, 19

Deebii Gilgaala 9

1. 62

2. 102

2. 80

4. 96

5. 75

6. 65

7. 205

8. 301

9. 747

10. 252

11. Guuboo 516

12. Qarshii 75

Deebii Gilgaala 10

1. 3	2. 9	3. 5	4. 3	5. 7	6. 8	7. 6	8. 5
$\begin{array}{r} 3 \\ 9 \\ 9 \end{array}$ 9. $3 \overline{)9} \text{ kanaafuu 9 yeroo 3iif hiramuu 3 ta'a}$					10. 5	$\begin{array}{r} 6 \\ 7 \overline{)42} \\ \underline{42} \\ 0 \end{array}$ 11.	
12. 9							
13. 8	14. 6	15. 8	16. 7	17. 9	18. 7		

1.3 BAAY'ATTOOTA 100 FI 1000 KANNEEN HAMMA 10,000TTI JIRANII

Wayitiin Ramadameef: wayitii 4

Kaayyoo Gooree

Xumura barnnoota mataduree kanaatti barattoonni:

✚ Baay'attoota 100 hamma 10,000tti jiran ni tarreessu.

✚ Baay'attoota 1000 hamma 10,000tti jiran ni tarreessu.

Gocha 1

Baay'attoota 100 kan hamma 10,000tti jiran (Wayitii 1)

Mata duree kana dhiheessudhaaf fakkeenyoota kitaaba barataa keessatti kennamaniif kan isaanii wajjin walfakkatan garagaramudhaan ibsi haa kennamu. Itti aansuudhaan lakkoofsota 100 n baay'isanii baay'ataa 100 akka argachuu danda'an gargaaruu dha.

$$1 \times 100 = 100$$

$$2 \times 100 = 200$$

$$15 \times 100 = 1,500$$

Itti dabala kanaa kitaaba barataa keessatti waa'ee lakkoofsota 100 n baay'isuurratti ibsi kenname barattotaaf caalmaatti ifa haa taasifamuu.

Akkasumas gilgaala 11 kitaaba barataa keessatti kenname keessaa gaaffii muraasa akka hojii dareetti kennameefii haa sirreeffamuu.

Gocha 2

Baay'attoota 1000 kan hamma 10,000tti jiran

Mata duree kun yommuu jalqabamu, lakkoofsi 1000 akka lakkoofsa hundaa dijitii afurii ta'e gabatee armaan gadii gargaaramudhaan ibsi haa kennamuu.

	Mana 1000	Mana 100	Mana 10	Mana 1
1000	1	0	0	0

Itti aansuudhaan lakkoofsota hundaa walitti aanan 1000n baay'isanii firii isaa akka argatan gargaaruu. Karaadhuma kanaan baay'attoota 1000 hamma 10,000tti jiran hirmaattota isaaniitiin akka diddiriisan/balballoomsan gochuu.

Fkn. 1 $3000 = 3 \times 1000$

Dhuma mata duree kanaarratti gilgaala 12 akka hojjatan erga taasifamee booda dogoggora yoo qabaatan akka gargaarru dha.

Deebii gilgaalota mataduree 1.3 jalatti kennamanii

Deebii Gilgaala 11

- A. 1. 800   2. 1000   3. 1400
4. 2600   5. 6400   6. 8000
- B. 1. 400, 500, 600, 700, 800
2. 1300, 1400, 1600, 1700, 1800, 1900, 2000
3. 2100, 2300, 2400, 2500, 2600, 2700, 2900, 3000
4. 3100, 3200, 3300, 3400, 3500, 3700, 3800, 3900, 4000
5. 4100, 4200, 4300, 4400, 4500, 4600, 4700, 4800, 4900, 5000
6. 5100, 5200, 5300, 5500, 5600, 5700, 5800, 5900
7. 6100, 6200, 6300, 6500, 6600, 6700, 6800, 6900, 7000
8. 7100, 7200, 7300, 7400, 7500, 7600, 7700, 7800, 7900, 8000
9. 8100, 8200, 8300, 8400, 8500, 8600, 8800, 8900, 9000
10. 9100, 9200, 9400, 9500, 9600, 9700, 9800, 9900, 10000
- C. 1. 900, 1200, 1300   2. 4200, 4300, 4500
3. 9300, 9500, 9600, 9700   4. 7600, 7800, 8000, 8100
5. 9600, 9700, 9800, 9900
- D. 2. 9×100 3. 10×100 4. 12×100
5. 32×100 ,   6. 99×100
- E. 2. Dhibba shan qaba   3. Dhibba kudha sagal qaba
4. Dhibba digdama qaba   5. Dhibba Jaatamii tokko qaba
6. Dhibba torbaatamii saddeet qaba
- F. 1. Dhibba Ja'a   2. Kuma tokkoof dhibba afur
3. Kuma lamaaf dhibba lama   4. Dhibba saddeet
5. Kuma shaniif Dhibba lama   6. Kuma tokkoof dhibba torba

Deebii Gigaala 12

- A. 1. 5000   2. 8000   3. 4000   4. 9000
5. 3000   6. 2000
- B. 7. kuma sadii   8. kuma tokko   9. kuma ja'a
10. kuma torba   11. kuma sagal   12. kuma kudhan
- D. 1. 3000, 5000   2. 4000, 6000, 7000
3. 2000, 4000, 5000, 7000   4. 3000, 4000, 5000, 6000
5. 3000, 4000, 5000, 6000   6. 5000, 6000, 8000, 9000

1.4 LAKKOOFSA HUNDAA HAMMA 10,000TTI JIRAN

Wayitiin Ramadameef: wayitiin 8

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaatti barattoonni:

- Lakkoofsota dijiitota lama lama qaban akka ida'ama baay'ataa 10 fi lakkoofsa dijiitii tokko qabutti ni ibsu.
- Lakkoofsa hundaa dijiitii sadi sadi qaban akka ida'ama baay'ataa 100, baay'ataa 10 fi lakkoofsa dijiitii tokko qabutti ni ibsu.
- Lakkoofsota dijiitii sadi sadi fi afur afur qaban gatii bakkaan ni ibsu.

Akkaataa barumsi kun itti dhiyaachuu malu

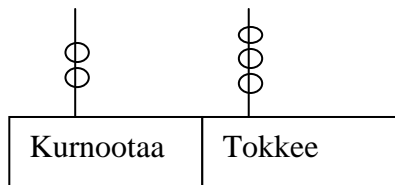
Mata duree kana jalatti barattoonni lakkoofsa hundaa hamma 10,000tti jiru ni baratu. Mata duree kana duraa keessatti meeshalee deeggarsaa adda addaa kan akka muka mummuramoo, waraqaalee ciccitaa fi abaakasii gargaaramuun barumsa geggeessaa turreerra. Haa ta'u malee amma lakkoofsonni guddataa waan dhufaniif warra kana hunda gargaaramuun nu rakkisa. Kana waan ta'eef amma kan nuti gargaaramnu chaartii lakkoofsotaa fi abaakasii ta'a. akkaataa isaan itti qophaa'anis dhuma boqonnaa kanaatti ni kennama.

Gocha 1

Tokkee fi Kurnoota (Wayitii 1)

Wayitii kana keessatti barattoonni waa'ee lakkoofsa dijiitii lama isa kana dura baratan keessa deebi'anii ni ilaalu. Yeroo barbaachisaa ta'utti abaakasii fi taatoo/chaartii lakkoofsa gargaaramanii lakkoofsa abbaa dijiitii lamaa ni barreessu.

Itti aansuudhaan gabatee gurraacharratti lakkoofsa 23 bareessanii abaakasiidhaan bakka buusanii ka'uu akka ibsan barattoota gaafadha,

Akkasumas lakkoofsa 23 akkamtti akka taatoo/chaartii lakkoofsaarratti argisiisuun danda'amu haa ibsamu. Akka kitaaba barataa irratti agarsiifametti waraqaan ciccitoo haalluu dimaa tokkoon, keelloonmmo kurnoota bakka bu'u. Kanaafiyyuu lakkoofsaa 23 bakka busuudhaaf waraqa ciccitoo diddimoo lama mana kudhanii keessa, keelloo sadi immoo mana tokkee keessa keenyee ittiin bakka buufna jechuu dha. Kanas fakkeenya armaan gadi irraa hubachuu dandeenya.

- A. 89   B. 31   C. 49

- Fakkeenya kana ilaaludhaan barattoonni lakkoofsa kennaman diddiriirsanii akkasumas lakkoofsaan akka kaa'an itti haa agarsiifamu.
- Kitaaba barataa fuula 25 irratti fakkeeniyota kennaman barattootaa wajjiin erga mariatame booda gilgaala 14 akka hojjetan ta'ee hojiin isaanii haa sirraa'uufii.

Gochaa 2

Tokkee, Kurnoota, Dhibboota (Wayitii 1)

Gabatee gurrachaa irratti lakoofsa 473 fi 409 barreessaa.

- Lakkoofsota kana abaakasii fi chaartota lakkoofsa irratti bakka busuudhaan akka kaa'an barattota gaafachuudhan iddoo dhibba tokkoo muramtuu waraqaa magariisa 1 akka gargaaraman itti haa himamu.
- Itti fufuudhaan fakkeeniyota kana keessatti lakkoofsonni gargaaraman tokkeen, kurnootaa, fi dhibboota meeqa akka qaban fi diddiriirsanii akka barreessan barattootni haa gaafatamanii.
- Barattoonni lama lamaan qodamanii lakkoofsota dijiitii sadi qaban abaakasii fi chaartota lakkoofsotaa irratti akka agarsiisanii fi jechaa fi lakkoofsaan diddiriirsanii akka barreessan haa ta'u.
- Dhuma irratti kitaaba barataa fuula 26 irratti fakkeeniyota kennaman irratti erga mari'atanii booda gilgaala 15 akka hojjatan itti haa himamu, Hojiin isaaniis ilaalamee haa sirreeffamu.

Gocha 3

Manneen lakkoofsotaa qayyabachuu (Wayitii 2)

Mata duree kana keessatti barattoonni lakkoofsota dijiiti sadii kessatti tokkoon tookoon dijiitii isaanii maal akka bakka bu'an ni baratu. Barnoota kana jalqabuuf lakkoofsa 457 gabatee guraacha irratti barreessuudhaan dhibboonni, kurnnonni fi tokkeen meeqa akka keessatti argaman barattoonni haa gaafatman. Itti aansuudhaan 457 chaartii lakkoofsotaatiin akkamitti akka agarsiffamu haa ibsamuuf.

Dhibboota	Kurnoota	Tokkee
4	5	7

As keessatti 4 mana dhibbaa irratti gatii argamuuf dhibboota 4 jechuun 400 akka bakka bu'u, 5 mana kudhaniitti gatii argamuuf kurnoota 5 ykn 50 akka bakka bu'uufii 7 immoo mana tokkoo gatii ta'eef tokkeen 7 ykn 7 akka ta'e haa ibsamu.

→ gatiin dijiitotaa mana lakkofsaa isaan bakka bu'aniin akka murta'u haa ibsamu.

→ Kunis fakkeeniyotaa adda addaatiin gargaaramuun haa ibsamu.

Fkn 1: 492 keessatti gattin 4, dhibboota $4 = 4 \times 100 = 400$

$$\text{Gatiin 9 kurnoota } 9 = 9 \times 10 = 90$$

$$\text{Gatiin 2 Tokkeen } 2 = 2 \times 1 = 2$$

Fkn 2: 604 keessatti gatiin 6, dhibboota $6 = 6 \times 100 = 600$

$$\text{Gatiin 0, kurna } 0 = 0 \times 10 = 0$$

$$\text{Gatiin 4, tokkeen } 4 = 4 \times 1 = 4$$

- Dhumarratti kitaaba barattoota irratti fakkeenya kennaman barattoota wajiin ergaa ilaaltanii booda gilgaala 16 akka hojjatan barattootatti himiitii hojii isaanii immoo sirreessiif.

Gocha 4

Tokkee, Kurnoota, Dhibbootaa fi kumoota (Wayitii 4)

Kitaaba barataa keessatti isa tuqame dheerina tulluu meqaa akka ta'e barattoota gaafadhu. Jechuun dheerina meetira 4,154 chaartii lakkoofsotaatiin akka ka'anii agarsiisan gafadhu.

Chaartii lakkoofsota kana irratti tokkee, kurnoota, dhibbootaatti dabaludhaan kumoota, waraqaa mummurama haallu cuquliisaa qabutti akka gargaaraman barattoota hubachiisi.

- Lakkoofsa fakkeenya kanarratti kenname diddiriirsanii akka barreessan barattoota gaafadhu.
- Fakkeenya dabalataa fudhachuudhaan lakkoofsota dijiitii afurii chaartii lakkoofsotaatiin akka agarsiisaniif diddiriirsanii akka barreessan haa taasifamu.
- qajjeelfama barattootaaf kenname irratti hundaa'udhaan gaaffilee kennaman akka hojjatan wayitiin hirame kennameefii itti haa gargaaraman.

Fakkeenya Dabalataa

A. 3457

B. 2043

Deebii Gilgaala 13

1. Kurnoota 6 + Tokkeewwan 3
2. Kurnoota 5 + Tokkeewwan 5
3. Kurnoota 1 + Tokkeewwan 9
4. 19
5. 31
6. 54
7. 26
8. 47
9. 84
10. $63 = 60 + 3$
11. $28 = 20 + 8$
12. $75 = 70 + 5$
13. $49 = 40 + 9$
14. $62 = 60 + 2$
15. $99 = 90 + 9$

Deebii Gilgaala 14

1. $700 + 30 + 6 = 736$
2. $300 + 90 = 390$
3. 141
4. 729
5. 651
6. 381
7. 811
8. 931
9. $400 + 8$
10. $900 + 60$
11. $700 + 40 + 3$
12. $100 + 90 + 7$
13. $500 + 20 + 5$
14. $200 + 90 + 9$

Deebii Gilgaala 15

1.

Dhibboota	Kurnoota	tokkeewwan
3	1	2

3.

Dhibboota	Kurnoota	tokkeewwan
9	0	4

2.

Dhibboota	Kurnoota	tokkeewwan
4	5	8

4.

Dhibboota	Kurnoota	tokkeewwan
2	5	8

5. kurna lama
6. Dhibba tokko
7. Kurna sagal
8. tokkee lama
9. Dhibboota ja'a
10. Dhibboota lama
11. tokkee sagal
12. Kurna sadi
13. 362
14. 507
15. 999
16. 138, 183, 318, 381, 813, 831
17. 831, 138

Deebii Gilgaala 16

1.

Kumoota	Dhibboota	Kurnoota	tokkeewwan
4	4	3	2

2.

Kumoota	Dhibboota	Kurnoota	tokkeewwan
2	2	4	6

3.

Kumoota	Dhibboota	Kurnoota	tokkeewwan
6	2	0	3

4.

Kumoota	Dhibboota	Kurnoota	tokkeewwan
2	0	3	0

1.5 LAKKOOF SOTA HUNDAA HAMMA 10,000TTI JIRAN WALIIN MADAALUU FI TARTIIBESSU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 7

Kaayyoo Gooree

 Lakkoofsota. hundaa hamma 10,000tti jiran waliin ni madaalu, ni tarreessu.

Gocha 1

Waliin madaaluu

- Mata duree kana keessatti barattoonni cimdii cimdii ta’anii lakkoofsa hundaa dijitii 3 qaban akka waliin madaalan mata duree 1.1.3 keessatti barachuu isaanii akka keessa deebi’anii ilaalan godhi.
- Itti ansuudhaan fakkeenyoota kitaaba barattoota keessatti kennaman gargaaramuun lakkoofsota hundaa lama seera ittiin waliin madaalan akka hubatan ibsuufii dha.

1. Lakkoofsota hundaa lama yeroo waliinn madaallu, lakkoofsi inni dijiitii baay’ee qabu akka isa guddaa ta’e beeku qabna.

Fkn: $347 < 2,591$

$3,647 > 946$

2. Lakkoofsota hundaa dijiitii walqixa ta’e qaban yeroo waliin madaallu, mana lakkoofsa isa guddaarra jalqabnee (gara bitaa irraa kaanee)gara xiqqaatti deemna. Yoo warri mana lakkoofsaa isaa guddaa irra jiran walqixa ta’an warra mana isa itti aanu irra jiran waliin madaalla.

FKN a. $3,491 < 4,753$

b. $6,347 < 6,900$

c. $8,491 > 8,471$

d. $7,433 > 7,430$

Fakkeenyoota kennaman kana irratti erga barattoota mari’achiiftanii booda kitaaba baraataa irratti gaaffilee kennaman hojachiisa.

Gocha 2

Tartiibeessuu (Wayitii 3)

→ Kana dura barattoonni waa'ee lakkoofsota hundaa dijiitii 3 waliin madaaluu fi tartiibeessuu isaanii barataniiru.

Amma immoo fakkeenyoota adda addaa gargaaramuun lakkoofsota hundaa dijiitii 2, dijiitii 3 fi dijiitii 4 akka tartiibessan godhi.

→ Fakkeenyoota kitaaba barataa irra jiraan wal wajjin akka hojjatan erga gootee booda gaaffilee gilgaala 16 irratti keenaman akka hojjatan godhi. Barattoonni gaaffilee gilgaala kana keessatti kennaman kana sirriitti hojjachuu fi dhiisuu isaanii hordofuu qabda.

Deebii gilgala 17

1. <	4. <	7. >	10. <
2. >	5. <	8. >	11. <
3. >	6. >	9. <	12. <
13. Dhugaa		14. Soba	15. Soba
16. Dhugaa		17. Obbo Mul'ataa	

Deebii Gilgaala 18

1. 36, 254, 284, 844	7. 254, 180, 96, 66
2. 84, 770, 776, 854, 894	8. 794, 790, 684, 560
3. 199, 294, 500, 576, 644, 648	9. 945; 634; 385; 350; 346
4. 284, 290, 294, 755, 765	10. 7,854; 7,500; 6,344; 3,941
5. 1,309, 1,349, 1,905, 2,774	11. 2,980; 2,098; 2,089; 2,009
6. 2,009; 2,544; 3,544; 3,634	12. 6,541; 6,451; 5,641; 5,146; 4,651

Fuula 36

1. 4620, 4377, 4307, 4231, 4200, 4191
2. Raas Daashan
3. Tulluu Dimtuu
4. Abuna yooseef
5. Baatuu
6. Gugee
7. Baatuu
8. Baddaa

Deebii Gilgaala 19

1. a = 485, 486, 487
2. a = 120, 121, 122, 123
3. b = 460, 461, 462, 463, 464
4. b = 220, 221, 222, 223, 224
5. c = 324, 325, 326, 327, 328, 329
6. c = 406, 407, 408, 409, 410, 411

BOQONNAA 2 SAFAROOTA

SEENSA

Barattootni boqonnaa kana keessatti, waa'ee safaroota dheerinaa, safaroota qabee dhangala'oo fi safaroota hangaa baratu. Barumsa kana gara kan hammayyatti ceesisuuf, duraan kanneen aadaa keessa jiran irraa eegaluun gaarii dha.

Kaayyoo Gooroo

Xamura barnoota kanaa booda barattoonnii

- Yuunitoota mm, " cm" fi "m"tti gargaaramuun dheerina ni safaru.
- Yuuniitoota "m^l" fi "l" tti gargaaramuun qabee dhangala'oo ni safaru.
- Yuunitoota "g" fi "kg" tti fayyadamuun hanga ni safaru.
- Yuunitoota safara hangaa, qabee dhangala'oo akkasumas kan dheerinaa waljala ni jijjiiru.

2.1 DHEERINNA MILII MEETIRII (mm) SAANTIIMEETIRII (cm) FI KILOOMEETIRIIN (km) SAFARUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 6

Kaayyoo Gooree

- + Xumura mata duree kanaa booda barattoonni:
- + dheerina milimeetraan (mm), santimeetraan (cm), meetraan (m) fi kiloomeetraan (km) ni safaru.
- + hariiroo mm, cm, m fi km gidduu jiru ni ibsu.
- + yuunitoota dheerinaa isaa guddaa irraa gara isa xiqqaa itti aanaa ta'etti ni jijjiiru.
- + Safaroota yuunitii tokkoon ibsaman walitti ni ida'u, waliirraa ni hir'isu.

Meeshaalee deeggarsa barnootaa

- Sarartuu, madaalli, safartuu qabee,
- wantoota adda addaa dheerina safaruuf gargaaran kan akka kitaabaa, qubeessaa fi kkf.

Jechoota ijoo: Dheerina, meetirii, santimeetirii milimeetirii kiiloomeetirii

2.1.1 Santimeetirii Fi Milimeetirii

Mala baruu fi barsiisuu

Duraan dursa santimeetirii fi milimeetiriin dheeriina xixiqqaa safaruuf kan gargaaran ta'uu isaaniitiif sararrtuu irratti kan argaman ta'uu isaanii haa ibsinuuf. Saratuu irratti lakkoofsaan bakka bu'anii kan jiran yommuu ta'an santiimeetirii 1 bakka walqixaa ta'e 10 ti qoodamee jira. Kana jechuun santiimeetiriin 1 = miliimeetirii 10 jechuudha.

Ibsa kana booda barattoonni hundinuu gocha isaa kitaaba barataa irratti keename sarartuu gargaaramuun miliimeetirii fi santimeetirii dhaan akka safaranii shaakalan gochuu. Yeroo sarartuudhaan safaran 0 irraa ka'anii safaruu isaanii barsiisaan irra deeme ilaalee haa mirkaneessuuf.

Itti fufuudhaan 1cm =10mm ta'u isaa erga barattoonni sirritti hubatanii booda santii meetirii 3 milimeetirii meeqa? milimeetiriin 50n santimeetirii meeqa? akka ta'e irratti mari'atanii isa tokko gara isa kaaniitti akkamitti akka jijjiiran hubachiisi.

Hubachiisa: Santimeetirii gara milimeetiriitti yommuu jijjiiran shallaga birratiin otuu hinta'in 10 ida'u yookiin 10 hir'isuudhaan akka hojjattan gochuu. sirritti galuufii isaa hubachuuf gaaffii adda addaa irra deddeebi'uudhaan gaaffadhaa.

Tooftaa madaalli

Barattoonni sirriitti yaada barnoota kana qabachuu isaanii mirkaneessuuf dheerina wantoota naannoo isaanii jiran meetirii yookin saantimeetirii dhaan safaranii gatii argatan akka wal bira qabanii ilaalan godhi.

Dhumarratti gilgaala 1 akka isaan hojjatan kenniifii.

Deebii gilgaala 1

1. 8cm	2. 0.9cm	3. 4.5cm
4. 5cm	5. 7.3cm	6. 9.2cm
7. 3cm	8. 5cm	9. 3.3cm
10. 48cm	11. 20mm	12. 100mm
13. 4cm	14. 7cm	

Hojii garee barattoonni dheerina quboota isaanii santimeetiriin safaranii akka waliin madaalan godha.

2.1.2 Meetirii Fi Kiilomeetirii

Mala baruu fi barsiisuu

Meetirii fi Kiilomeetirii garagaaramanii dheerina gurguddaa safaruu akka danada'an hubachiisuuf wantoota kutaa keessatti argaman kan akka deeskii, foddaa, balbala fi wkf fi karaa kiloometirii hamma ta'e fagaatan yaada isanii keessatti akka yaadan gochuudhaan waa'ee dheerina safaruu akka hubatan godhi.

Itti aansuudhaan walitti dhufeenya santimeetirii fi milimeetirii giddu akkuma hubatan kan meetirii fi kiilomeetirii akka hubatan godhi. Dhuma irrattis kitaaba barataa gocha 2 irratti gaffiwwan kennaman lakkoofsa 1-7tti jiran cimdii cimdii ta'anii irratti mari'achuudhaan akka hojjatan godhaatii walitti dhuffeenya meetirii fi kiilomeetirii gidduu jiru sirriitti akka hubatan mirkaneessaa. 8-15tti warra jiran immoo mata mataan hojjatanii meetirii gara kiilometiriitti, kiilomeetirii gara meetiriitti jijjiruu akka shaakalan godhi.

Tooftaa madaallii

Barattoonni mataduree kana sirritti hubachuu isaanii mirkaneessuuf gocha 2 keessatti gaaffilee hojjatani wajjin kan walfakkatan wali walii isaanii akka gaafatan godhi. Dhuma irratti gaaffilee gilgaala 2 irratti kennaman gareedhaan qoodiitii kenniifii. Hojii isaanii hordofiitii yaada irratti kenniif.

Deebii Gilgaala 2

1. b. 2m	2. c. 30 km	3. a. 4cm
4. meetirii	5. km	6. Cm
7. meetirii	8. km	9. meetirii

10. meetirii	11. cm	12. km
13. meetirii	14. 400 cm	15. 700cm
16. 3000m	17. 9000m	18. 2m
19. 6m	20. 4km	21. 8km

2.1.3 Garee Safartoota Dheerinaa Walitti Ida'uuf Wal Irraa Hirisuu

Mala baruu fi barsiisuu

Yaadannoo

Garee safartoota dheerinaa adda addaatiin safara kennaman walitti ida'uufis ta'ee walirraa hir'isuuf dura yuunitii walfakkaatutti jijjiiruu qabna.

Fakkeenyoota adda addaa gargaaramuun safaroota dheerinaa garee safartoota adda addaatiin kennaman walitti ida'uu fi walirraa hir'isuu akka shaakalan godhaatii ibsa irratti kennaafii.

Fkn

meetirii 3 fi santiimeetirii 40 gara santiimeetiriitti jijjiiruu dura metirii 3 gara santimeetiriitti jijjiiruu qabna.

$$\text{Innis } 3\text{m} = 300 \text{ cm}$$

$$\text{kanaafuu } 3\text{m fi } 40\text{cm} = 300\text{cm} + 40\text{cm} = 340\text{cm}$$

Gocha 3 irratti gaaffilee kennaman gareedhaan akka kutaa keesstti hojjatan gochuudhaan shaakalchiisaa.

Tooftaa madaallii

Gilgaala 3 irratti gaaffiiwwan kennaman akka hojjataniif kenniif.

Deebii gilgaala 3

1. 780cm	2. 427cm
3. 268cm	4. 635cm

Pirobileemota jechaa

1. 15km	2. 40km
3. 20cm	4. 24cm

Meeshaalee deeggarsa barnoota

meetirii maramaa, meeshaa qabiyyee safaran, madaalii, meeshaa hamma fi dheerina safaran kan biraa, dhagaa, qaruuraa fi wkf.

2.2 QABEE DHANGALA'OO MILIILITIRII (mℓ) FI LIITIRIIN (ℓ) SAFARUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 4

Kaayyoo Gooree

Xumura mata duree kanaa booda; barattoonni:

- Qabee dhangala'oo mℓ fi "l"n ni safaru.
- hariiroo ml fi ℓ ni ibsu.
- mallattoolee "mℓ" fi "ℓ" addaan ni baafatu.

Meeshaalee deeggarsa barnnoota.

- Meshaaalee qabee safaran kan akka siriinjii, baaldii, joogii, fi wkf.

Jechaa ijoo: Qabee, liitirii, miiliilitirii

Mala baruu fi barsiisuu

Barattoonni baay'een gareen safaroota qabee meeshaalee adda addaarraa dubbisaa oolu. Garuu waan isaa hin beekne waan ta'eef waa'een isaas hingaluuf. Mata duree kana keessatti waa'ee kanaa hubatanii yad-rimee isaa akka argataniif safaroota qabee laman (mℓ, ℓ) wajjin wal barsiisuun gaariidha.

Walitti dhufeenya liitirii fi miliilitirii giudduu jiruu akka hubatan gochuudhaaf dura wantoota dhangala'oo ta'an adda addaa fudhaatii maaliin akka safaraman (miliilitirii ykn liitirii) ta'uu isaa gaafadhaa. Itti aansuudhaan gocha 4 lakkoofsa 1-9 kennaman akka hojjatan godha. Dhuma irraatti gaaffilee 10-13 jiran keenniifiitii liitirii gara miliilitiriitti, miliilitirii immo gara liitiriitti akkamitti akka jijjiranii akka shaakalan godhi.

Yaadannoo

Barattoonnii tarii safaroota qabee dhangala'oo biraa fiduu danda'u. Haa ta'u malee akka waliin jala hin rukutamneef as keessatti waa'ee liitirii fi miliilitirii qofa irratti akka xiyyeffatan godhi.

Tooftaa madallii

Barattoonnii sirritti waa'ee mata duree kana hubachuu isaanii mirkaneessuuf wantoota naannootti argaman keessaa kan akka baaldii, joogii bilqaaxii, kubbaayyaa, finjaala bunaa, fi kkf safaruuf litiriimoo miliilitirii gargaaramana isa jedhu irratti akka mari'atan godhi. wantoota akkasii fidanii bishaan itti naqanii safaruudhaan akka shaakalan godhi.

Dhumarratti Gilgaala 4 garreef mata mataan akka hojjatan godhi.

1. a	2. a	3. b	4. a
5. a	6. b	7. miliilitirii	8. miliilitirii
9. Liitirii	10. Liitirii	11. Miliilitirii	12. miliilitirii
13. 2000ml	13. 4000ml	14. 8000ml	15. 9000ml
16. 3ℓ	17. 6ℓ	18. 5ℓ	19. 7ℓ

2.3 GIRAAMII, KILOGIRAAMII FI KUNTAALAN HANGA SAFARUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 4

Kaayyoo Gooree

Xumura mata duree kanaa booda barattoonni:

- ✚ *Mallattoolee g fi kg addaan ni baafatu.*
- ✚ *Hanga “g” ni safaru.*
- ✚ *Hariiroo g, kg fi k gidduu jiru ni ibsu.*

Jechaa Ijoo: - hamma, giraamii, kiillogiraamii, kuntaala

Meeshaalee Deeggarsa barnoota

- Safaroota hamma sassalphaa/Miizana/
- Kitaaba, dhagaa, karaxiitii cirachaan guutame, karaxitii daakuu fi wkf.

Mala baruu fi barsiisuu

Barumsa kana jalqbuf hanga safaruuf kan gargaaru madaalii wajjin akka walbaran godhi. Wantoota naannoo jirurraa miizana tolchu akka danda’an itti himuudhaan gareedhaan akka hojjetan kenniifii.

Itti aansuudhaan hammamtaa safaruuf kan gargaaran kan akka giraamii, kiillogiraamii, fi kuntaala ibsaafiitii akka walbaran godhi.

Itti fufaatii gocha 5 irraa gaaffii lakkoofsa 1 – 6 jiran cimdi cimdii ta’anii akka hojjatan kennaafii. Giramii gara kiillogiraamiitti, kiillogiraamii gara kuntaalaatti, kiillogiraamii gara giraamiitti, kuntaala gara kiillogiraamiitti akka jijjiirani fi walittii dhufeenya gidduu isaanii jiru gareedhaan akka irratti wal mari’atan godhi.

Tooftaa madaallii

Wantoota naanootti argaman kan akka kitaaba, dhagaa, fi wkf fudhachuudhaan safaroota (yuunitii) isa kamiin akka safaraman gaafadhaa.

Gilgaala 5 akka hojjetan godhaatii irratti wal mari’achiisaa.

Deebii gilgaala 5

1. a	2. a	3. c
4. c	5. a	6. b
7. Kiiloogiraamii	8. Kuntaala	9. Giraamii
10. Kiiloogiraamii	11. Kiiloogiraamii	12. Kuntaala
13. giraamii 2000	14. giraamii 5000	15. 4kg
16. 8kg	17. 300kg	18. 900kg
19. kuntaal 5	20. Kuntaala7	

BOQONNAA 3 SEENSA FIRAAKSHIINOOTAA

SEENSA

Boqonnaan kun mata dureewwan sadaffoota, firaakshinoota tokkee waamsisaan isaanii lakkoofsota hundaa 1-10tti jiranii, walakkootaa fi kurmaanota lakkoofsota hundaa fi firaakshinoota waliin madaaluu of keessaa qaba. Barattootni barnoota kana irratti muuxannoo baay'ee waan hin qabneef, wantoota qabatamoo ta'anitti gargaaramuun eegali. Firaakshinootni waliin madaalamanis isaan waamsisaa tokkicha qaban ta'uutu itti jira.

Kaayyoo Gooroo

Xumura Barnoota Boqonnaa kanaa booda, barattoonni;

- ✚ *Hubannoo armaan dura qaban irratti hundaa'uun sadeentaa fi firaakshinota tokkee (unit firactions) $\frac{1}{2}$ hamma $\frac{1}{10}$ ttijiran addaan ni baafatu.*
- ✚ *Lakkoofsota ni walakkeessu, bakka walqixaa afuritti ni qoqqodu.*
- ✚ *Firaakshinota sassalphaa waliin ni madaalu.*

Meeshaalee Deggarsa barnootaa

- Chaartii fi fakkiilee adda addaa firaakshinoota ofkeessaa qaban
- Firaakshinoota tokkee kan agarsiisan waraqaa adda adda /Number Strips/
- Kaardii Filaashii
- Maarkeeroota haalluu adda addaa qaban
- Waraqaa kaartoonii irraa hojjetamu
- Waraqaa qulqulluu
- Boronqii haalluu adda adda qaban

3.1 KEESSA DEEBII FIRAAKSHIINOOTAA

Wayitiin Ramadameef: wayitii 2

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

✚ *Tokko sadeentaa fi lama sadeentaa danaadhaan ni ibsu; mallattoonis ni ibsu.*

Jecha ijoo: Hireenta/Firaakshinii, sadeentaa, walakkaa, lama sadeentaa

Seensa

Mata duree kana keesatti, wa'ee sadeentaa isa kutaa lammaffa keessatti baratan keessa deebi'anii ni hubattu. Innis firaakshinoota dubbisuu fi barreessuu ni dabalata. Akkasumas sadeentaa jechuun waan tokko bakka walqixa ta'e saditti qooduudhaan akka argamu hubachiisuu of keessa qaba.

Mala baruu fi barsiisuu

Waraqaa adii tokko bakka qixa ta'e sadiitti akka dachaasan barattoota gaafadhu. Dabalataanis waan akka fo'aa, funyoo fi wkf fudhatanii bakka walqixa ta'e sadiitti akka dachaasanii shaakalan godhi. Rog arfee, rogsadee, geengoo fi wkf fudhatanii hireentota qixa ta'anitti akamitti akka qodan ibsiifi.

Kaardii filaashii rog arfee fi geengoowwan bakka qixa ta'etti qoqqoodaman ofirraa qaban fudhaatii bakka meeqatti akka qoodaman gaafadhu. Qodamoota keessaa tokko halluu akka diban godhi. Kanneen haalluu dibame hunda keessaa harka meeqa akka ta'e gaafadhu. Firaakshinii/hireentaa argame akka barreessan gaafadhu.

Itti fufuudhaan fakkiiwwan jiran hundumaa irraa qoqqoodamoota lama lamaa akka isaan halluu diban godhi. Kanneen dibaman haraka meeqa akka ta'an gaafadhu. Firaakshinii isaanii akka barreessan godhi.

Baay'ina qoqqoodamoota halluu dibamanii waamamaa baay'inna $\frac{1}{3}$ fi $\frac{2}{3}$ qoqqodamoo hunda immoo waamsisaa ta'uu ibsiif.

Tooftaa Madaallii

Barnoota kana keessatti, barattoonni sadeentaa maal akka ta'ee fi akkaataa inni itti barreeffamu adda baafachuu isaanii mirkaneessuuf taatoo firaakshinnoota sadeentaa ofirraa qaban itti agarsiisiitii firaakshinii isa gabatee gurraacha irratti barreessanii akka agarsiisan godhi.

Fakkiiwwan adda addaa hireentaa sadeentaa qaban gabatee gurraacha irrattii fakkeessiitii akka isaan halluu dibuun $\frac{1}{3}$ fi $\frac{2}{3}$ agarsiisan godhi.

Dhuma irratti, gocha 1 akka isaan hojjetan kenniif.

Deebii gocha 1

1. $\frac{1}{3}$ 2. $\frac{1}{3}$ 3. $\frac{2}{3}$ 4. $\frac{2}{3}$ 5. $\frac{2}{3}$ 6. $\frac{1}{3}$

7.   8.   9.   10.

3.2 FIRAASHINOOTA TOKKEE $\frac{1}{2}$ HAMMA $\frac{1}{10}$ TTI JIRAN

Wayitiin Ramadameef: wayitii 4

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

 Firaakshinoota tokkee danaaleetti gargaaramanii addaan ni baafatu.

 Firaakshinoota kanniin mallattooleedhaan ni ibsu

Seensa

Mata duree 3.1 keessatti akka baratanitti waan tokko fudhatanii bakka walqixa ta'e 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 fi 10 ti akka qooduu danda'an shaakalsiisi. Fakkeenya adda addaa fudhaachuun waamamaa fi waamsisaan maal akka ta'e ibsiif.

Jecha ijoo: walakkaa (tokko lameentaa), tokko sadeentaa, kurmaana (tokko arfeentaa), tokko shaneentaa, tokko ja'eentaa, tokko torbeentaa, tokko saddeentaa, tokko sagleenta, tokko kurneentaa, waamamaa fi waamsisaa.

3.2.1 Firaakshinoota Tokkee Adda Baafachuu

Mala baruu fi barsiisuu

Dura waan tokko fudhatanii bakka qixa ta'e lama, afurii fi saddeetitti qoduu irratti xiyyeeffadhu. Waraqaa qulqullu tokko fudhuutii bakka walqixa ta'e 2, 4, fi 8tti attamitti akka qooduu danda'an gaafadhu. Itti aansuudhaan sarara dhaabbataa, geengoo yookiin rogarfee fudhatanii bakka walqixa ta'e 3,6,9,7, 9, fi 10tti qoodanii akka agarsiisan gaafadhu.

Hubachiisa:

Waan tokko bakka walqixa ta'e afuritti qoduuf, dura bakka walqixa ta'e lamatti qooduu barbaachisa. Bakka 8tti qooduufi immoo dura bakka afuritti qooduu barbaachisa. Bakka 6 ti qooduuf dura bakka sadiitti qoonna. itti fufnee sadn isanii immoo bakka lama, lamatti qoonna. bakka sagalitti qooduuf dura bakka sadiitti qoonnee isaan qodaman kana immoo deebifnee bakka sadii, sadiitti qoodna.

Kitaaba barataa keessattii fakkeenyoata kennaman irratti akka mari'atan erga gootee booda, gocha 2 keessatti gaaffii kenname akka deebisan godhi.

Deebiin gaaffichaa tokko sadeentaadha. Qoqqoodamoota sadii keessaa harka tokko. barattoonnii firaakshinii kana akka barreessanii fi akka dubbisan gaafadhu. Yeroo barreeffamu $\frac{1}{3}$ ta'u isaaffii, yeroo dubbifamu immoo tokko irra sadii akka ta'e hubachiis.

Gocha 3 kitaaba barataa irratti keenname akka hojjatan gochuun dura danaalee rog arfee armaan gaditti kennaman gabatee gurracha irratti fakkeessuun bakka wal qixa ta'e meeqatti akka qoodaman gaafadhu. Itti fufuudhaan rogarfee qoqqoodaman irraa bakka tokko halluu akka diban godhaatii firaakshinii waan sana bakka bu'u akka barreessan godhi.

										$\frac{1}{2}$		
												$\frac{1}{3}$
												$\frac{1}{4}$
												$\frac{1}{5}$
												$\frac{1}{6}$
												$\frac{1}{7}$
												$\frac{1}{8}$
												$\frac{1}{9}$
												$\frac{1}{10}$

Toofataa Madaallii

Barattoonni barumsa kana siirriitti hubachuu isaanii madaaluuf gaaffii kana kenniifiitii gareedhaan mari'atanii akka deebisan godhi.

Daaboon tokko ijoollee ja'aaf bakka walqixa ta'etti qooduuf bakka meeqatti mumuramuu qaba?

Isa mumuran yoo hirreef hammam wal isaan ga'a? Ga'e isaa barreessaa jedhiitii gaafadhu.

Deebii gilgaala 1:

1. $\frac{1}{2}$
2. $\frac{1}{4}$
3. $\frac{1}{8}$
4. $\frac{1}{9}$
5. $\frac{1}{7}$
7. tokko shanaffaa
8. Tokko araffaa
9. tokko saddeettaffaa
10. Tokko kurnaffaa

3.2.2 Waamamaa Fi Waamsisaa

Mala baruu fi barsiisuu

Kaayyoon mata duree kanaa waamamaa fi waamsisaan maal akka ta'an adda baafachuudha.

Firaakshinii $\frac{a}{b}$, keessatti 'a'n waamamaa fi b n immoo waamsisaa jedhamuu isaanii akka hubatan gargaari. Fakkeenyota adda addaa fudhuutii itti agarsiisi.

$$\begin{array}{l} \underline{1} \rightarrow \text{Waamamaa} \\ \underline{2} \rightarrow \text{Waamsisaa} \end{array}$$

Tooftaa madaallii

Akka isaaniif gale adda baafachuuf $\frac{1}{7}$ gabatee gurraacha irratti barreessiitii waamamaan isa kami waamsisaan isa kam akka ta'an gaafadhu. Dabalataanis firaakshinii waamamaan isaa 2, fi waamsisaan isa 3 ta'e barreessi jedhii gaafadhu.

Deebii gilgala 2

1. waamamaa 1 waamsisaan 7	4. waamamaa 2 waamsisaan 3
2. waamamaa 1 waamsisaan 8	5. waamamaa 1 waamsisaan 5
3. waamamaa 1 waamsisaan 4	6. waamamaa 1 waamamaan 10
7. $\frac{2}{3}$	8. $\frac{1}{8}$ 9. $\frac{1}{9}$

3.3 WALAKKOOTAA FI KURMAANOTA LAKKOOFSA HUNDAA

Wayitiin ramadameef wayitii 2

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- *Walakkoota baay'attoota lamaa addaan ni baafatu.*
- *Kurmaanota baay'attoota afurii addaan ni baafatu.*
- *Pirobileemota walakkootaa fi kurmaanotaan walqabatan ni furu.*

Seensa

Mata duree kana keessatti barnoota kana dura barattan keessaa walakkaa fi kurmaana lakkoofsa hundaa attamitti akka argattan keessa deebi'uun akka yaadatan godhi. Lakkoofsonni hundaa nuti

walakkaa isaanii fi kurmaana isaanii barbaannuuf baayy'attoota 2 yookiin baay'attoota 4 ta'uu isaanii hubachuun dagatamuu hin qabu.

Jecha ijoo : Walakkaa, kurmaana

Mala baruu fi barsiisuu

Barattoota keessaa ijoollee ja'a kaasi. Barattoota kana garee lamatti yoo qoonne gareen tokko meeqa akka ta'e gaafadhu. Itti aansuudhaan barattoota 12 fudhachuun gareewwan afurti qoodi. Tokkoon tokkoo garee keessa barattonni meeqa akka jiran gaafadhu.

Marii kana booda kan armaan gadi gabatee gurraacha irratti barreessi :

$$6 \div 2 = 3$$

$$12 \div 4 = 3$$

Hubachiisa

1. Lakkoofsi ta'e tokko 2f yoo hirame, ga'een isaa walakkaa lakkoofsichaati.
2. Lakkoofsi ta'e tokko 4f yoo hirame, ga'een isaa kurmaana lakkoofsichaati

Kana irratti ergaa mari'atanii booda barattoonni fakkeenya mataa isaanii akka kennan gaafadhu.

Tooftaa madaallii

Barattoonni barumsa mata-duree kana keessatti kenname hubachuu isaanii mirkaneessuuf, gaaffii armaan gadii gaafadhu.

Walakkaan 8 meeqa? kurmaanni isaa hoo?

Lakkoofsi walakkaan isaa 6 ta'e meeqa?

Lakkoofsi kurmaanni isaa 5 ta'e kami?

Walakkaa meeqa yoo idaane guutu tokko arganna?

Kurmaanoota meeqa yoo idaane guutu tokko arganna?

Gilgala 3 irratti gaaffiiwwan kennaman hojii kutaa fi hojii manaa taasisuun gargar hirii kenniif.

Deebii Gilgala 3

1.	a.	1	b.	2	c.	6	d.	10	e.	23	f.	25
2.	a.	1	b.	2	c.	4	d.	3	e.	5	f.	10
3.	5	4.	18	5.	40	6.	15	7.	25			

3.4 FIRAAKSHINOOTA SASSALPHOO WALIIN MADAALUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 4

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

 Firaakshinoota tokkee waliin ni madaalu

Seensa

Mata duree kana keessatti barattoonni waa'e firaakshinoota tokkee waliin madaaluu ni baratu. Firaakshinoota tokkee waliin madaaluu keessatti waan tokko yerroo bakka baay'eetti qoodamu, qoqqoodamoonni xiqqaachaa akka deeman barattoonni hubachuu qabu.

Mala baruu fi barsiisu

Yad-rimee kana akka hubataniif, gaaffilee armaan gadii gaafadhu.

Burtukaana tokko bakka qixa ta'e 8tti qoodee yoon tokko siif keenne moo bakka walqixa ta'e 5tti qoodee yoon tokko siif keena burtukaana caalu argata jedhiitii gaafadhu.

- Sararoota dhaabbatoo lama gabatee gurraacha irratti fakkeessaatti isa duraa bakka lamatti qooda isa lammaffaa immoo bakka 6tti qooda, isa jalqaba irraa tooko isa lammaffaa irras tokkoo gurraacheessaa. kam akka caalu barattoota gaafadhu.

Mare kana booda hima armaan gadii gabatee gurracha rratti barreessi.

$$\frac{1}{8} < \frac{1}{6} \text{ fi } \frac{1}{2} > \frac{1}{6} \text{ ykn } \frac{1}{8} < \frac{1}{6} < \frac{1}{2}$$

Hubachiisa:

Firaakshinoota ta'e yommuu waliin madaalulu inni waamsisaan isaa guddaa, isa waamsisaan isa xiqqaa ta'een gadi. Sababni isaa, lakkoofsi hundaa tokko yeroo bakka baay'eetti qoqqoodamaa deemu qoodamni isaa xiqqaachaa deema.

Tooftaa Madaalli

Hubachiisa kenname kana irratti erga mari'atanii booda, fakkeenya ofii isaanii akka kennan barattoota gaafadhu.

Dhuma irratti, gilgaala 4 akka hoojjetan gargaari.

Deebii gilgaala

1. $\frac{1}{4} < \frac{1}{3}$	2. $\frac{1}{2} > \frac{1}{8}$	3. $\frac{1}{8} < \frac{1}{6}$
4. $\frac{1}{10} < \frac{1}{7}$	5. $\frac{1}{3} > \frac{1}{9}$	6. $\frac{1}{5} < \frac{1}{4}$

BOQONNAA 4 LAKKOOF SOTA HUNDAA HAMMA 10,000TTI IDA'UU FI HIR'ISUU

SEENSA

Jireenya keenya guyyaa guyyaa keessatti lakkoofsota hundaa ida'uu fi hir'isuu ni gargaaramna. Fakkeenyaaf baay'ina barattoota dubaraa fi dhiiraa kutaa keessa jiran, baay'ina kitaaba herregaa mana barumsaa keenya keessa jiruu, baay'ina maatii, fi wkf lakkoofsota hundaa fi ida'ama isaanii akkasumas hir'isuu isaaniitiin ibsina.

Kanaafuu, waa'ee lakkoofsota hundaa fi ida'uu fi hir'isuu isaanii sirriitti beekuudhaan naannoo isaanii akka hubatan gargaaraa.

Boqonnaa kana keessatti ida'uu fi hir'isuu lakkoofsota hunda hamma 10,000tti jiranii akkasumas walitti dhufeenya gidduu isaanii jiran akka barataniif qophaa'eera.

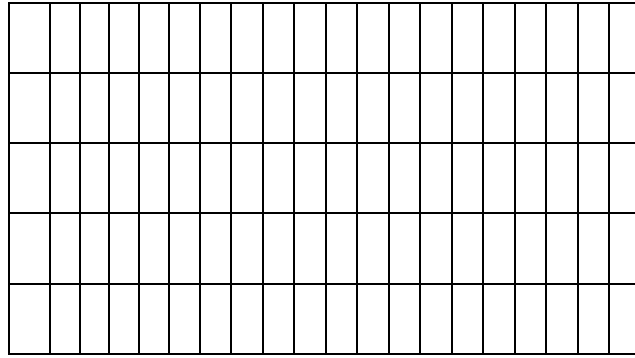
Kaayyoo Gooroo

Xumuraa barnoota boqonnaa kanaa booda, barattoonni:

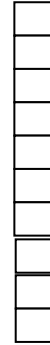
- ✚ *Lakkoofsota hundaa hamma 10,000 tti jiran ni ida'u.*
- ✚ *Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran walirraa ni hir'isu*
- ✚ *Pirobileemota jechaa ni furu*

Meeshaalee deeggarsa barnoota

- Muka kibiriitii kudhan kudhaniin waliti hidhaman,
- Abaakasii
- Kardoota (Striippii) 100, 10, fi 1

Kardii 100

Kaardii 10

Kaardii 1

- Kardoota filaash adda addaa
- Gabatee gatii bakkaa lakkoofsotaa waraqaa guddaa mul'achuu danda'u irratti qophaa'e
- Maarkeroota/halleessaa halluu adda addaa qaban
- Waraqaa taatoo
- Boronqii halluu adda addaa qaban.

4.1 LAKKOOF SOTA HUNDAA HAMMA 10,000TTI IDA'UU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 14

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata- duree kanaa booda, barattoonni:

- ✚ Baay'attoota 1000 hamma 10,000tti jiran qomaan ni ida'u.
- ✚ Lakkoofsota dijiitota 2 fi 3 akkasumas 3 fi 4 qaban walitti ni ida'u.
- ✚ Pirobileemota jechaa ida'uu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti ofkeessaa qaban ni furu.

4.1.1 Baay'attoota 100 Fi 1000 Ida'uu

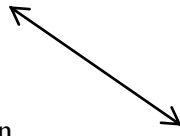
Mala baruu fi barsiisuu

Barattoonni ammaan dura barnoota isaanii darbe keessatti waa'ee baay'attoota 100 fi 1000 hamma 10,000tti jiran barachuu isaanii yaadachiisi. Kana gochuuf gaaffii armaan gadii fi kanneen isaan fakkaatan gaafachuudhaan akka yaadatan gochuu ni dandeessa.

Gocha 1

1. a. Baay’attoota 100 kan ta’an lakkoofsota hundaa sadi barreessi.
b. Baay’attoota 1000 kan ta’an lakkoofsota hundaa sadi barreessi.
2. Lakkoofsota “A” jalatti jechaan kennaman lakkoofsota “B” jallatti dijiitiidhaan kennaman wajjiin walitti firoomsi.

A	B
Dhibba lama	1200
Dhibba shan	3700
Dhibba kudhan	200
Dhibba kudha lama	500
Dhibba soddonii torba	1000

3. Lakkoofsota gabatee harka mirgaa jiru keessatti kennaman keessaa kanneen

- a. Baay’attoota 100 ta’an barreessi.
- b. Baay’attoota 1000 ta’an barreessi.
- c. Baay’attoota 100 fi 1000 (Kan lamaan isaanii) ta’an barreessi.
- d. Baay’attoota 100 fi 1000 (Kan lamaan isaanii)kan hin ta’iin barreessi.

500	610	7000	1400	1290
880	900	100	9200	8000
2491	4700	9000	10,000	1200
1000	6008	320	300	7204

Gaffiilee kanaa fi kanneen kana fakkatan gaafachuudhan baay’attoota 100 fi 1000 yaadachuu isaanii erga mirkaneeffattee booda, waa’e ida’uu baay’attoota 100 fi 1000 itti fufuu dandeessa.

“Ida’uu” jechuun maal akka ta’e, maaliif akka itti fayyadamnu, yaad-rimee ida’uu jedhuu wajjiin kan walqabate fakkeenya ofii isaanii akka kennan barattoota qajeelchi.

“Ida’uu” jechuun lakkoofsa tokko isa kan biraa irratti dabaluu yookiin laakkofsota adda addaa walitti finnee lakkoofsa tokkichaan ibsuu jechuu akka ta’e erga hubatanii booda, baay’attoota 100 fi 1000 walitti ida’unis sana wajjiin kan wal fakkaatuu ta’u isaa kitaaba baraataa keessatti fakkeeniyota kennaman gabatee gurraacha irratti barreessiifitii ibsa irratti kenniif. Fakkeeniyota biraa dabaluuudhaan galuufii isaa mirkaneessi. Yeroo hundumaa haalli baruu fi barsiisuu kan barataa giddu-gaaleessa godhate akka ta’u gochuun kan hin dagatamne ta’uu isaa hubadhu.

Fkn 1 irratti isa kenname ida’ama baay’attoota 100 yommuu idaanu,

$200 + 300 = 500$. Sababiin isaa dhibboonni 2 fi dhibboonni 3 walitti dhibboota 5 ta’uu isaa ibsiif. Kana jechuun dhibboota 2 fi dhibboota 3 walumatti dhibboota 5 ta’uu ibsiif. Kaanaafuu:

$$200 + 300 = \text{Dhibboota } 2 + \text{Dhibboota } 3$$

$$= \text{Dhibboota } 5$$

$$= 500 \text{ jedhiitii ibsiif}$$

Tooftaa biraatiin immoo gabatee gatii bakkaa lakkoofsotaatti gargaaramuun ida'amtoota akka harka mirgaa irratti kenname kannatti gabatee gurraacha irratti barreessii itti agarsiisiitii akka gatii bakkaa isaaniitti ida'uu jalqabi. Yeroo gatii bakkaa isaaniitiin idaanu mana tokkoo irra akka jalqabamu ibsiif.

$$0 + 0 = 0, 0 + 0 = 0, 2 + 3 = 5$$

Fkn 2 irratti isa kenname baay'attoota 1000 ida'uuf

3000 + 1000 = 4000 akka ta'u ibsiif. Kanaafuu,

3000 + 1000 = 4000. Sababni isaas kumoonnii 3 fi kumni 1 walitti kuma afur akka ta'u sirriitti ibsiif. Kana jechuunis, kumoota 3 + kuma 1 = kumoota 4 akka ta'e barreessi itti agarsiisi.

Kanaafuu, 3000 + 1000 = kumoota 3 + kuma 1

$$= \text{Kumoota } 4$$

$$= 4000 \text{ jedhii tii ibsiif.}$$

As irratti, ida'ama kana argachuuf isa jechaan barreeffame lakkoofsaan isa, barreeffame immoo jechaan barreessuun akka inni gargaaru ibsiif.

Karaa biraammoo, gabatee gatii bakkaa lakkoofsotatti gargaaramuudhaan ida'amtoota akka harka mirgaa irratti agarsiifameetti gabatee gurraacha irratti barreessuun akka isaan mana tokkeetti jalqabanii ida'an godhi. Dijjiitonni yeroo gatii bakkaa isaaniitiin ida'aman, mana tokkeetii jalqabuudhaan akka ta'u ibsiif.

$$0 + 0 = 0, 0 + 0 = 0, 0 + 0 = 0, 3 + 1 = 4,$$

Fkn 3: irratti inni kenname baay'attoota 100 fi 1000 walitti ida'uu waan ta'eef, jalqaba lakkoofsa isa baay'ataa 1000 ta'e akka baay'ataa 100tti barreessina. Isa booda baay'attoota dhibbaa walitti idaana.

Fkn. 3000 jechuun dhibboota 30, akkasumas 7000 jechuun dhibboota 70 ta'uu isaanii erga ibsitaniifii booda, fakkeenya kenname akka hoojjetan itti agarsiisi.

Mana dhibbaa	Mana kudhanii	Mana tokkee	
2	0	0	Yokiin
+3	0	0	200
			<u>+ 300</u>
			<u>500</u>
5	0	0	

Mana kuma	Mana dhibbaa	Mana kudhanii	Mana tokkoo	
3	0	0	0	yookiin
1	0	0	0	3000
				<u>+ 1000</u>
				<u>4000</u>
4	0	0	0	

$$6000 + 200 = 6200. \text{ Sababni isaas } 6000 + 200 = \text{Dhibboota } 60 + \text{Dhibboota } 2 \\ = \text{Dhibboota } 62 = 6200.$$

Karaan biraa kun itti shallagamu danda'ummoo gabatee gatii bakkaa lakkoofsaatti gargaaramuun ida'amtoota akka gatii mana isaaniitiin tarree naquun barreessanii mana mana isaaniitiin ida'uudha. Akka gara gadiitti agarsiifametti gabatee gurraacha irratti barreessanii itti agarsiisuudhaan yaada kana qabsiisuudha. $6 + 0 = 6$, $0 + 2 = 2$, gatii ida'amtoota warra kaanii 0 ta'a.

$$\begin{array}{r} 6000 \\ + 200 \\ \hline 6200 \end{array}$$

Fakkeenyoota kan biraa kanaan wal fakkaatan dabalii kenniifiitii akka isaan caalmaatti hubatan godhi.

Dhuma irraatti, kitaaba barataa keessatti gocha 1 irratti kennaman keessaa 2,3,6 barattoonni kutaa keessatti hojjatanii akka deebisan godhi. Warra hafan akka hojii manaatti dabtara isaanii irratti akka hojjatan kenniifiitii hojii isaan hojjatan madaali.

Barattoota fedhii addaa qabaniif deeggarsa godhiif

Yeroo barumsi kun kennamu barattoota fedhii addaa qaban adda baafatanii deeggarsa addaa gochuufiin barbaachisaadha. Kanaafuu, warra barnoota kana dafanii fudhachuu irratti booda hafan gargaaruuf dura warra dijiitii 1 qaban lamaan isaanii akka ida'an, itti aansuudhaan baay'attoota kudhanii lama akka walitti ida'an, baay'attoota dhibbaa lama, baayy'attoota kumaa lama akka walitti ida'an gochuudhaan gargaaruudha. Dhuma irratti, baay'attoota dhibbaa fi kumaa akka walitti ida'an godhi.

Fkn. $200 + 300$ fi $2000 + 3000$ walitti ida'uuf paatarnii armaan gadiitti gargaaramuun ni danda'ama.

a.	$200 + 300$ ida'uuf	b.	$2000 + 3000$ ida'uuf
	$2 + 3 = 5$		$2 + 3 = 5$
	$20 + 30 = 50$		$20 + 30 = 50$
	$200 + 300 = 500$		$200 + 300 = 500$
			$2000 + 3000 = 5000$

Karaa biraa immoo barattoota dafanii waan baratan qabataniif immoo baay'attoota dhibbaa fi kudhanii, kan dhibbaa fi kumaa, akka walitti ida'an kennuufiidha. Walitti makiitii kenniif. Hamma isaan isa hojjatanitti warra boodatti hafaniif deeggarsa godhiif.

Fkn. Gaaffii armaan gadiifi kan isa fakkaatu gaafachuun ni danda'ama.

Ida'i

1. $50 + 30$ 2. $20 + 200$ 3. $300 + 500$
 4. $3200 + 40$ 5. $1400 + 300$ 6. $112 + 200$

Madaallii walitti fufiinsa qabu

Adeemsa baruu fi barsiisuu kana keessatti, kan barattoota irraa eegamu baay'attoota 100 walitti ida'uu waan ta'eef, kana danda'uu isaanii hubachuuf rakkoon yoo jiraate gargaaruuf dhuma barumsichaa irratti erga gudunfaan godhamee booda barattoota lama yookaan sadii akka tasaa gaafadhuutii gaaffilee kana akka deebisan godhi. Fkn $400 + 500$, $1200 + 600$ Dhuma irrattis, gocha 1 fi gilgaala 1 irratti gaaffilee kennaman keessaa hamma ta'an hojii daree, kan hafan immoo hojii manaa godhii kenniif. Waan isaan hojjatan ilaaliitii erga yaada kenniteefii booda barumsa guyyaa kanaa xumuri.

Deebii gocha 1

2. 30   3. 70   4. 12   5. 37   6. 84
 1. 500   2. 900   3. 5000   4. 9000   5. 2200
 6. 3400   7. 3600   8. 6000   9. 4200

Deebii gilgaala 1

1. 700   2. 900   3. 600   4. 1000   5. 9000   6. 7000
 7. 9500   8. 8200   9. 1800   10. 4000   11. 3300   12. 4000
 13. 900   14. 7200   15. 3800   16. 2900
 17. Hammi handaaqqolee (lukkoota lamanii) walumatti $2000 \text{ g} + 1000 \text{ g} = 3000 \text{ g}$
 18. Gatiin sangaa fi gatiin hoolaa walumatti qarshii $5000 + \text{qarshii } 300 = \text{qarshii } 5300$ ta'a
 19.

a	
400	700
600	900
3400	3700
1700	2000
5000	5300

b	
400	2400
2000	4000
3100	5100
7000	9000
2700	4700

c		
a	b	a + b
300	500	800
1200	900	2100
4000	1300	5300
3500	2500	6000
6000	3300	9300

Algooriizimii ida'uu lakkoofsota hundaa.

Haala ittiin shallagan (Algooriizimii) jechuun irraa jalaan karaa sirna qabeessa ta'een hojii shallaga herregaa keessatti karaa itti deebii argachuuf itti fayyadamani dha. Ida'uu keessatti yeroo mara tooftaan ittiin shallagan gurguddaa lamatu jira. Isaanis:

- i. Ida'uu lakkoofsota dijiiti tokkoo
- ii. Hambifachuu (Lakkoofsota mana tokkoo gara isa itti aanuutti dabarsanii ida'uu)

Lakkoofsota hundaa ida'uudhaaf tooftaa shallaguu adda addaatu jira. Inni duraa istandardii (standard) isa jedhamu yommu ta'u innis dijiitoota ida'amtota gatii mana mana isaaniitiin irraangadee naquudhaan bareessinee mana mana isaaniitiin isa idaanudha. Mataduree kana keessatti inni dhiyaate isa kana. Kanneen biroon mata duree 4.1.5 jallatti dhiyaataniiru.

4.1.1 Hiramoota 100 Ida'uu

Mala baruu fi barsiisuu

Mata duree kana keessatti kan beekamuu qabaniif fi xiyyeeffanaan irratti godhamuu qabu; (i) Isa bu'ura ta'e waa'ee ida'uu lakkoofsota hundaa dijiitii tokkoo fi (ii) gabatee gatii bakkaa lakkoofsotaati.

Dabalataanis waan barattoonni herrega kutaa lammaffaa kessatti ida'uu lakkoofsota hundaa irratti baratanii dhufan yaadachiisuudhaan erga dandeettii isaan qaban hubattee booda gara mata-duree kanaatti darbi. Kana gochuufis gocha keessa deebii armaan gadii fi kan isa fakkaatan fudhachuudhaan gabatee gurraacha irratti barreessudhaan barattoonni cimtii cimtii ta'anii akka irratti mari'ataa hojjatan godhi.

Gocha keessa deebii

Piroobileemota kanneen akka kanaan gadii hojjechiisuun wantoota duraan baratan akka yaadatan haala mijeessiif

1. Kan armaan gadii afaaniin ida'i.

a. $3 + 4$	b. $5 + 8$	c. $6 + 7$	d. $0 + 9$
e. $9 + 4$	f. $12 + 0$	g. $3 + 0$	h. $600 + 400$
i. $300 + 500$	j. $21 + 54$	k. $63 + 35$	
2. kan armaan gadii ida'i

	30	25	32	46	59
a.	$\begin{array}{r} 30 \\ + 40 \\ \hline \end{array}$	b.	$\begin{array}{r} 25 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$	c.	$\begin{array}{r} 32 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$
d.	$\begin{array}{r} 46 \\ + 38 \\ \hline \end{array}$	e.	$\begin{array}{r} 59 \\ + 64 \\ \hline \end{array}$		
3. 365 keessatti:
  - a. gatiin bakkaa dijiitii 6 meeqa? _____
  - b. Gatiin bakkaa dijiitii 5 meeqa ta'a? _____
  - c. gatiin bakkaa dijiitii 3 meeqa? _____
4. 2457 keessatti:

- a. Gatiin bakkaa dijiitii 2 meeqa?
 b. Gatiin bakkaa dijiitii 4 meeqa ta'a?
 c. 1246 fi 587 keessatti dijiitota mana lakkoofsa gosa tokkoo irra jiran barreessi.
5. Kan armaan gadii keessatti bakka duwwaa guuti.
 a. $40 + 13 = \underline{50} + 3$ b. $60 + 24 = \underline{\quad\quad} + 4$
 c. $300 + 189 = \underline{400} + 89$ d. $400 + 213 = \underline{\quad\quad\quad} + 13$

Erga barattoonni kana irratti mari'atanii hojjechuudhaan yaada ga'aa ta'e argatanii booda gara barnoota isa itti aanuutti darbi.

Kanaaf ka'umsa akka ta'utti kitaaba barataa irratti isa kenname $423 + 142$ shallaguuf gabatee boronqii irratti bareessii ibsiifi. Lakkoofsota hundaa ida'uuf tooftaa jiran keessaa inni tokko akkuma armaan olitti ibsame ida'amtoota gatii mana mana isaaniitin irrangadee naquudhaan bareessinee mana mana isaaniitiin walitti idaanuudha. Toftaa kanaaf fakkenyoota kennamanitti gargaaramuudhaan akkaataa itti shallagan ibsiif. Ibsa kana erga xumuree booda gaaffii ida'uu hambifannaa of keessaa hinqabine gilgaala kenname keessaa fudhuutii akka hojjatan godhi.

Hambifannaan ida'u

Gatii bakkaa mana lakkoofsaa adda addaa keessatti ida'amtoota hambifannaa qaban fakkeenya fudhachuun ibsiif.

- a. Mana tokkoo keessatti hambifannaa kan qaban.

Fkn $617 + 175$ ida'uuf akka armaan gadiitti tarkaanfilee adda addaatiin qoqqoduun ibsiif.

Qooyyabaa

Tarkaanfii 1	$\begin{array}{r} 617 \\ + 175 \\ \hline 792 \end{array}$	<p>Tokkeewwan 7 + Tokkeewwan 5 = Tokkeewwan 12</p> <p>Tokkeewwan 12 = kurna 1 + tokkee 2. 2 mana tokkeetti barreessinee 1 immoo gara mana kudhaniitti geessinee idaana.</p>
Tarkaanfii 2	$\begin{array}{r} 617 \\ + 175 \\ \hline 792 \end{array}$	<p>Kurna 1 + kurna 7 + kurna 1 = kurna 9.</p> <p>9 mana kudhaniitti barreessina.</p>
Tarkaanfii 3	$\begin{array}{r} 617 \\ + 175 \\ \hline 792 \end{array}$	<p>Dhibba 6 + dhibba 1 = Dhibba 7. 7 mana dhibbaatti barreessina.</p>

Kanaafuu, $617 + 175 = 792$

Erga kana ibsiteefii booda gaaffilee kana fakkaatan akka hojjetan godhi.

b. Mana adda addaatti hambifannaa kan qaban:

Fkn. $457 + 289$ ida'uuf akkuma armaan olii tarkaanfiilee adda addaatiin keenyee akka hojjannu ibsiif.

Qooyyaba

Tarkaanfii 1	$\begin{array}{r} 457 \\ +289 \\ \hline 746 \end{array}$	<p>Tokkeewwan 7 + Tokkeewwan 9 = Tokkeewwan 16.</p> <p>Tokkeewwan 16 = kurna 1 + Tokkeewwan 6 mana tokkeetti barreessinee 1 immoo gara mana kudhaniitti geessiinee idaana</p>
Tarkaanfii 2	$\begin{array}{r} 457 \\ +289 \\ \hline 746 \end{array}$	<p>Kurnan 5 + kurnan 8 + kurna 1 = kurna 14</p> <p>Kurni 14 = kurnan 10 + kurnan 4 = dhibba 1 + kurnan 4</p> <p>Kanaafuu, 4 mana kudhanii jalatti barreessinee 1 immoo geessinee mana dhibbaatti idaana.</p>
Tarkaanfii 3	$\begin{array}{r} 457 \\ +289 \\ \hline 746 \end{array}$	<p>Dhibba 4 + dhibba 2 + dhibba 1 = dhibboota 7.</p> <p>7 mana dhibbaa jalatti barreessina.</p>

$$\begin{array}{r} 457 \\ +289 \\ \hline 746 \end{array}$$

Kanaafuu,

Tooftaa armaan oolii kana lakkoofsota hundaa dijiitii sadii qaban qofaaf otuu hin ta'iin warra kaaniifisi itti gargaaramuu akka dandeenyu ibsiif. Tooftaa kanatti yommuu fayyadamnu xiyyeffannaan kan irratti godhamuu qabu,

- ida'amtoonni irran gadee yommu naqaman tokkon tokkoon isaanii tarree mana isaanii irratti barreffamuu qabu.
- Ida'ama dijiitii tokko tokkoo sammuu qabachuu (beekuu). (FKN. $2 + 8, 3 + 9, 4 + 7$.)

Tooftaa kanaan ida'amtoota dijiitii adda addaa qaban walitti ida'uu akka dandeenyu ibsiif. Kana wajjiin kan walqabate, gaaffilee armaan gaditti kennaman gabatee boronqii irratti barreessiitii cimdii cimdii ta'anii mari'achuudhaan akka hojjetan godhi.

Gocha

Ida'i

1. $25 + 4$
2. $115 + 23$
3. $39 + 426$

$$4. \quad \begin{array}{r} 67 \\ \underline{124} \end{array}$$

$$5. \quad 109 + 16$$

Gaaffilee akka kanneen armaan olii fi isaaniin walfakkaatan akka hojjetan erga gootee booda, lakkofsota dijiitii afurii ida'uu attamitti ida'uu akka danda'an gaafadhuutii isa itti aanuuf qopheessi.

Fkn. Ida'ama 1432 fi 2105 barbaadi.

Gilgaalotni 2,3 fi 4 keessatti kennaman akka hojjetan keniiifiitii gara 4.1.5 tti dabri.

4.1.2 Lakoofsota Hundaa kan Dijiitii Sadii Ida'uu

Hamma ammaatti tooftaan nuti itti gargaaramne lakkoofsota hundaa idaane mana lakkoofsota tokko keessa warra jiran walitti ida'uu fi akkaataa mana isaaniitiin walitti fidanii ida'ama karaa gabaabaan argachuu yommuu ta'u, kun immoo akka salphaatti barattootaaf dafee galu ta'u, dhiisuu ni danda'a. Kanaafuu tooftaa qoqqoodanii ida'uu kana yoo itti agarsiifne dafee galuufii danda'a.

Mala baruu fi barsiisuu

Barnoota mata duree kanaa osoo hindhi'eessiin dura gocha armaan gadii gareedhaan irratti mari'atanii akka hojjetan godhi.

Gocha

Ida'ama 617 fi 175 argachuuf, gaaffilee armaan gadii irratti mar'atanii yaada xumuraa akka kennan jajjabeessi.

- Ida'amtoota lamman keessatti, ida'amni lakkoofsota mana tokkee meeqa?
- Ida'amtoota lamman keessatti, ida'amni lakkoofsota mana kudhanii meeqa?
- Ida'amtoota lamman keessatti, ida'amni lakkoofsota mana dhibbaa meeqa?
- Kan armaan olitti argattan ida'amtoota mana tokkee, kudhanii, fi dhibbaa yoo idaane meeqa ta'a?
- Inni argattan ida'ama 617 fi 175 ta'uu isaa mirkaneessaa.

Kan armaan olii irratti, yaadaa isaan argatan fakkeenya kana ibsaafiitii wal qabsiisaafii.

Fkn. Ida'ama 617 fi 175 argachuuf, dura ida'amtoota mana mana isaanitiin irraan gadee naqnee tarreedhaan barreessina. Itti aansuudhaan:

$$\begin{array}{r}
 617 \\
 +175 \\
 \hline
 \text{tokkeewwan ida'uu} \quad 7 + 5 \rightarrow 12 \\
 \text{kurnoota ida'uu} \quad 10 + 70 \rightarrow 80 \\
 \text{Dhibboota ida'u} \quad 600 + 100 \rightarrow 700 \\
 \hline
 792 \\
 \hline
 \text{Isaan kana walitti idaanee}
 \end{array}$$

617

Kanaafuu, $\frac{+175}{792}$

Tooftaan kun tooftaa qoqqoodanii ida'uu jedhama.

Deebii Gocha 2

1. 9   2. 12   3. 25   4. 119   5. 70
6. 28   7. 50   8. 84   9. 123

Deebii Gilgaala 2

1. 176   2. 368   3. 470   4. 919   5. 1009
6. 222   7. 480   8. 379   9. 870   10. 59
11. 798   12. 819   13. 988   14. 1499   15. 985
16. 777   17. 660   18. 1147   19. 849   20. 1601
21. 418   22. 540

23.

a	
28	349
200	521
719	1040
321	642
794	1115

b	
40	579
51	590
700	1239
226	765
590	1129

c		
a	b	a + b
315	600	915
356	43	399
106	509	615
318	77	395
258	751	1009

4.1.3 Lakkofsota Hundaa Dijitii Afurii Ida'uu

Lakkoofsota dijiitii afurii ida'uudhaaf tooftaalee dhuma warra dijiitii sadii qaban idaaneen ida'uu dandeenya. Jijjiiramni jiru gatii mana lakkoofsota irratti manni kumaa dabalammuu isaa qofa. Kanaafuu fakkeenya armaan gadii fudhuutii agarsiisi.

FKN: 4231 + 2134

	Mana kumaa	Mana dhibbaa	Mana kudhanii	Mana tokkoo
Ida'amaa 1 ^{ffaa}	4	2	3	1
Ida'amaa 2 ^{ffaa}	2	1	3	4
Ida'ama	6	3	6	5

Kanaafuu 4231 + 2134 = 6365

Kana caalmaatti hubachiisuuf barattoonni akka isaan fakkeeniyota kitaaba barataa irratti kennaman hojjetan godhi. Itii aansuudhaan gocha 3 akka hojjetan godhi.

Deebii gocha 3

1. 5076   2. 3856   3. 8690   4. 8428
5. 8199   6. 9297   7. 2455

Deebii Gilgaala 3

1. 3368   2. 6582   3. 8294   4. 4876   5. 6819
6. 5989   7. 9015   8. 7694   9. 6747   10. 9288
11. 7497   12. 9410   13. 3650   14. 9737
15.

a.		b.		c.		
3000 Itti ida'i		2835 Itti ida'i		a	b	a+ b
500	3500	57	2892	627	5421	6048
3000	6000	133	2968	4043	304	4347
1234	4234	2047	4882	3576	4233	7809
6895	9895	3164	5999	7544	1531	9075
6005	9005	5201	8036	7655	1700	9355

4.1.4 Lakkoofsota hundaa mana adda adaa hambifannaan ida'uu

Kana dura attamitti ida'uu akka dandeenyu barnoota darban keessatti ilaalleerra. Dijittonni yeroo dabalan gatiin mana isaanis dabalaa akka deemu hubanneerra. Haa ta'u malee kanaan dura ida'ama warra hambifannaa ofkeessaa hinqabne ilaalaa turre. Kanaafuu mata duree kana keessatti isa hambifannaa ofkeessaa qabu akka shaakalan barattoota gargaari.

FKN. $2457 + 3289$ fudhuutii toofataa kanaan dura itti fayyadamaa turreen akka ida'an barattootatti agarsiisi.

Shallaga

Tarkaanfii 1	2457 <u>3289</u> 6	Tokkee 7 + tokkee 9 = Tokkee 16 Tokkee 16 = Kurna 1 + Tokkee 6. 6 mana tkkeetti barreessinee isa kurna 1 immoo kurna warra kaanitti idaana.
Tarkaanfii 2	2457 <u>3289</u> 46	Kurna 5 + kurna 8 + kurna 1 = kurna 14 Kurna 14 = Kurna 10 + Kurna 4 = Dhibba 1 + Kurna 4 Kanaafuu 4 mana kudhanii irratti barreessinee dhibba tokkoo immoo dhibboota warra kaan wajjiin idaana.
Tarkaanfii 3	2457 <u>3289</u> 746	Dhibboota 4 + Dhibboota 2 + Dhibba 1 = Dhibboota 7 Kanaafuu 7 mana dhibbaatti barressina. Kana booda hambifannaa waan hinqabneef kumoota 2 fi kumoota 3 walitti idaanee kumoota 5 mana kumatti barreessina.

2457

Kanaafuu $\frac{3289}{5746}$

Erga tooftaa kana sirritti hubatanii booda gilgaala isa kitaaba barataa irratti kenname keessaa gaaffiiwwaan filiitii akka hojjetan godhi. Waan isaan hojjetan ilaalafitii sirreessiifii. Lafa rakkoon isaan mudate adda baasiitii gargaarsa godhiifi.

Deebii gocha 4

1. 1911   2. 8910   3. 7022   4. 2539
5. 7000   6. 8900   7. 8279   8. 9216

Deebii gilgaala 4

1. 814   2. 5611   3. 3123   4. 450   5. 3005   6. 2200
7. 4307   8. 1622   9. 6004   10. 2110
11. 6245   12. 8170   13. 8100   14. 9293   15. 7031   16. 9016
17. 2330   18. 9520
19.

a.		b		c		
334 itti ida'i		1594 itti ida'i		a	b	
279	613	203	1797	279	230	482
1300	1634	2470	4064	1300	2470	3770
4366	4700	1101	2695	4366	1110	5467
5991	6325	7538	9132	5991	538	6519
2779	3113	1599	3193	2779	1599	4378

4.1.5 Toofata Diddiriirsanii Ida'uu

Haala 4.1.2 irratti kanname gargaaramun ni danda'ama.

Deebii gocha 5

a. Diddiriirsii barreessi

1. $35 = 30 + 5$
2. $231 = 200 + 30 + 1$
3. $30712 = 30000 + 700 + 10 + 2$
4. $2735 = 2000 + 700 + 30 + 5$
5. $4056 = 4000 + 50 + 6$
6. $4527 = 4000 + 500 + 20 + 7$

b. Tooftaa didiriirsanii barreessuu gargaaramuun ida'i

1.

$$\begin{aligned} 416 &= 400 + 10 + 6 \\ \underline{22} &= \quad 20 + 2 \\ &= 400 + 30 + 8 \\ &= 438 \end{aligned}$$

2. 796
3. 9852
4. 8051

Deebii gilgaala 5

1. 419
2. 283
3. 3054
4. 4478
5. 7417
6. 7680
7. 6082
8. 9123

4.2 HIR'ISUU LAKKOOFSSOTA HUNDAA HAMMA 10,000TTI

Wayitiin Ramadameef: wayitii 14

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- Lakkoofsota dijiitota lama- lama qaban wal irraa ni hir'isu.
- Lakkoofsota dijiitota sadii sadii qaban walirraa ni hir'isu.
- Lakkoofsota dijiitota afurafur qaban wal irraa ni hir'isu
- Piroblemota jechaa hir'isuu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti of keessaa qaban ni furu.

4.2.1 Lakkoofsota Hundaa Kanneen Dijitii Sadii Hir'isuu

Mala baruu fi barsiisuu

Mata duree kana jalqabuun dura, isa boqonnaa tokko keessatti barataniif fi isa kutaa lammaffaa keessatti baratan keessaa kanneen kana wajjiin walqabatan lakkoofsota dijitii lamaa wal irraa

hir'isuu akka yaadatan godhi. Kana gochuufis gocha armaan gaditti kennamee fi kan isa fakkaatan gaafadhu.

Gocha

1. 39 irraa 14 yoo hir'isne meeqatu hafa?

2. $74 - 23 = \square$

Erga barattoonni kana irratti daqiiqaa shaniif mari'achaa hojjetanii booda, gaaffii lamaan keessaa fakkeenyaaf isa lammaffaa fudhachuun lakkoofsota kennaman gatii mana mana isaanitiin wal irraa hir'isuu akka danda'an barachuu isaanii yaadachiisi.

Mana kudhanii	Mana tokkee
7	4
- 2	3
5	1

Akkaataan itti hojjetamus:

- Jalqaba irratti lakkoofsota kennaman keessaa isa irraa hir'ifamu yookiin isa guddaa gararraatti barreessatii isa hira'atu yookaan isa xiqqaa imoo tarree mana isaatiin jalatti barreessi.
- Itti aansuudhaan mana tokkoo irraa jalqabiitii irraan gadee akka mana isaaniitti barreessiitii hir'isi.

Hojii kana barattoonni sirriitti yaadachuu isaanii erga mirkaneessitee booda, gara barnoota guyyaa kanaatti fakkeenya kenname irraa ka'anii akka hojjetan godhi. Itti aansuudhaan garee gareedhaan ta'anii gocha waa'ee kanaa irratti kenname akka hojjetan godhi. Dhuma irratti garee jiran keessaa lama akka tasaa kaasiitii ba'anii isa hojjetan akka ibsan godhi. Warri kaan immoo itti waliigaluuf dhiisuu isaanii gaafadhu. 513 attamittiin 726 irraa akka hira'atu tarkaanfilee lamaan akka hojjechuu danda'an barattootatti agarsiisii ibsiifi. Akka fakkeenyaatti gocha 6 jalaa gaaffii lakkoofsa 1, 3, fi 5 hojjedhuuf. Yeroo hunda, Caalmaa + hir'isaa = hir'ataa isa jedhuun akka mirkaaneeffatan yaadachiisi.

Deeii Gocha 6

- 236
- 420
- 620
- 632
- 913
- 431
- 339
- 701
- 833
- 850

Dhuma irratti gilgaala 6 akka hojii daree fi hojii maneetti qoqqoodaa kenniif. Waan isaan hojjetan hordofiitii madaali.

Deebii Gilgaala 6

- 22 mirkanessuu $105 + 22 = 127$
- 432 mirkanessuu $432 + 36 = 468$
- 532 mirkanessuu $532 + 252 = 784$

4. 551 mirkaneessuu $551 + 123 = 674$
5. 3 mirkanessuu $3 + 946 = 949$
6. 333 mirkanessuu $333 + 202 = 535$
7. 238 mirkanessuu $238 + 400 = 638$
8. 661 mirkaneessuu $661 + 23 = 684$
9. 416 mirkanessuu $416 + 40 = 456$
10. 210 mirkaneessuu $210 + 374 = 584$
11. 401 mirkanessuu $401 + 61 = 462$
12. 570 mirkaneessuu $570 + 403 = 973$
13. 532 mirkanessuu $532 + 35 = 567$
14. 170 mirkaneessuu $170 + 29 = 199$
15. 604 mirkanessuu $604 + 394 = 998$
16. 350 mirkaneessuu $350 + 300 = 650$
17. 112 mirkanessuu $112 + 6 = 118$
18. 400 mirkaneessuu $400 + 457 = 857$
19. 20 mirkanessuu $20 + 767 = 787$
20. 191 mirkaneessuu $191 + 208 = 399$
21. 726
22. 341

23.

471	351
355	235
121	1
879	759
936	816

24.

445	245
315	115
677	477
708	508
555	355

25.

a	b	a - b
765	300	465
308	208	100
548	37	511
890	340	550
955	632	323

4.2.2 Lakkoofsota Dijiitii Sadii Liqeeffanaan Hir'isuu

Hamma ammaatti barattooni hir'isuu liqeeffannaa hin qabne arganiiru. Amma garuu, isa liqeeffannaa qabu hir'isuu of keessaa qabu baratu. Barnoota isaanii kutaa lammaffaa keessatti akka baratani fi kitaaba kana keessatti boqonnaa 1^{ffaa} keessatti akka irra deebiitiin barachuu isaanii yaadachiisi. Hammam akka yaadatan madaaluuf, akkasumas akka seensaatti itti gargaaramuuf gaaffii 45-29 hir'isi jedhu yookiin kan kana fakkaatu kenniifiiti gareedhaan akka hojjetan godhi. Yeroo ga'aa ta'e kenniifiitii erga hojjetanii booda bakka bu'oonni garee tartiibaan akka ka'anii ibsan godhi. Barattooni immoo, hojji dhiyaate irratti akka yaada kennan godhi.

Dhuma irratti akka armaan gadiitti akka hojjetamuu itti agarsiisi.

45 – 29

Tarkaanfilee

- Jalqaba lakkoofsa isa guddaa (hir'ataa) irratti barreessi. Lakkoofsa isa xiqqaa (hir'isaa) immoo toora mana lakkoofsaa isaaniitiin barreessi.

45

-29

- Itti fufuudhaan mana tokkoo irraa jalqabiitii dijiti lakkoofsota kennamanii akka mana mana isaaniitiin hir'isi.

Tarkaanfii 1	45 <u>-29</u> 6	Tokkeewwan 5 irraa 9 hir'isuun hin danda'amu. Kanaafuu, kurna 1 kurna 4 irraa liqeeffannee kurna 3 hambifanna. kurna 1 isa liqeeffanne gara tokkeewwan 10tti jijjiirree tokkeewwan 5 wajjin walitti idaana. Isa booda tokkeewwan 15 irraa tokkeewwan 9 hir'isna. Kanaafuu kurna 3 fi tokkeewwan 6 arganna. 6 mana tokkeetti bareeffanna.
Tarkaanfii2	45 <u>-29</u> 6	Kurnan 3 – kurnan 2= kurna 1 ta'a. 1 mana kudhaniitti barreeffanna.

Kanaafuu, caalmaan 16 ta'a. Mirkaneessuu $16 + 29 = 45$. Kana irraa ka'uudhaan gara barnoota isaa haara lakkoofsota dijiti 3 qaban liqeeffannaan hir'isuutti darbuudhaan $657 - 429$ shallaguu itti agarsiisi.

657

-429

Akkuma armaan olitti ibsametti lakkoofsa isa hir'ifamaa gararraatti isa hir'isaa gajjallaatti mana mana isaanii irratti irraangadee barreessina. Isa booda mana tokkoo jalqabnee mana mana isaanitiin hir'ifna.

Tarkaanfii 1	657 <u>429</u> 8	Tokkeewwan 7 irraa 9 hir'isuun hin danda'amu. Kanaafuu kurna 1 kurna 5 irraa liqeeffannee kurna 4 hambifanna. kurna 1 isa liqeeffanne gara tokkeewwan 10tti jijjiirree tokkeewwan 7 wajjiin walitti idaana. Isa booda, tokkeewwan 17 irraa tokkeewwan 9 hir'isna. Kanaafuu kurna 4 fi tokkeewwan 8 arganna. 8 mana tokkeetti barreeffanna.
--------------	------------------------	--

Tarkaanfii 2	$\begin{array}{r} 657 \\ -429 \\ \hline 228 \end{array}$	Kurnan 4 – kurnan 2 = kurna 2. 2 mana kudhanii jalatti barreeffanna.
Tarkaanfii 3	$\begin{array}{r} 657 \\ -429 \\ \hline 228 \end{array}$	Dhibba 6 – dhibba 4 = dhibba 2. lakkofsa 2 mana dhibbaatti barreeffanna. Kanaafuu, $657 - 429 = 228$ ta'a. Mirkaneessuuf $228 + 429 = 657$

Hubachiisa:

Barattoonni lakkoofsonni erga liqeeffatamanii booda meeqa akka liqeeffamee fi akkasumas meeqa akka hafe dagachuu ni danda'u. Kanaafuu manni lakkoofsa liqeeffatamee fi manni liqeeffate meeqa akka ta'e mana liqeesetti immoo meeqa akka hafe sammuutti akka qabatan itti himi.

Kanatti aansuudhaan, barattoonni garee gareedhaan ta'anii gocha 7 irratti gaffiwwan kennaman akka hojjetan godhi. Dhuma irratti hir'isuu liqeeffannaa of keessaa qabu akka sirriitti qabataniif gilgaala 7 hojii daree fi hojii manaatti qoqqoodiitii kenniifii. Waan isaan hojjetan ilaluudhaan madaaliitii kan hin galiiniif hafe yoo jiraate gargaarsa godhiif. Itti fufudhaan, mana adda addaatti kanneen liqeeffanna of keessaa qaban fakkenya adda addaa kenuufidhaan, akka shaakalan godha. Barattoonni dafanii waan baratan qabatan warra kaan akka gargaaran carraa kenniif.

Deebii Gocha 7

1. 226	2. 214	3. 18	4. 446	5. 539
6. 166	7. 583	8. 378	9. 130	10. 291

Deebii Gigaala 7

1. 110	2. 508	3. 218	4. 519	5. 529	6. 81
7. 522	8. 450	9. 592	10. 170	11. 382	12. 491
13. 453	14. 108	15. 140	16. 381	17. 483	18. 270
19. 183	20. 390	21. 434	22. 94		

23	
370	13
604	247
591	234
648	291
862	505

24		
a	b	a - b
240	27	213
300	130	170
657	409	248
878	9	869
792	448	344

4.2.3 Hir'isuu Liqeffannaa Yeroo Lama Of Keessaa Qabu

Fkn : $735 - 389 = ?$

Tarkaanfilee hir'isuu

Jalqaba lakkoofsa isa guddaa (hir'ataa) irrattii fi isa xiqqaa (hir'isaa) jalatti haala mana lakkoofsa isaaniitiin barreeffanna.

Tarkaanfii 1	$\begin{array}{r} 735 \\ - 389 \\ \hline 6 \end{array}$	Tokkeewwan 5 irraa 9 hir'isuun hin danda'amu. Kanaafuu kurna 1 kurna 3 irraa liqeffannee kurnan 2 hambifnna. kurna 1 isaa liqeffanne gara tokkeewwan 10tti jijjiirree tokkeewwan 5 wajjin walitti idaana. Isa booda, tokkeewwan 15 argannu irraa tokkeewwan 9 hir'isna. Kanaafuu kurna 2 fi tokkeewwan 6 arganna. 6 mana tokkeetti bareeffanna.
Tarkaanfii 2	$\begin{array}{r} 735 \\ - 389 \\ \hline 46 \end{array}$	Kurna 2 irraa kurna 8 hir'isuun hin danda'amu. Dhibba 7 irraa dhibba 1 liqeffannee dhibboota 6 hambiffanna. Dhibba 1 isaa liqeffanne kurnoota 10tti jijjiirree kurna lama wajjiin walitti idaane kurna 12 taasifanna. Kurna 12 irraa kurna 8 hir'ifnee kurna 4 arganna. kurna 4 sana mana kurnaa jalatti barreeffanna.
Tarkaanfii 3	$\begin{array}{r} 735 \\ - 389 \\ \hline 346 \end{array}$	<p>Dhibba 6 – Dhibba 3 = Dhibba 3</p> <p>3 mana dhibbaa jalatti barreeffanna.</p> <p>Kanaafuu, $735 - 389 = 346$</p> <p>Mirkaneessuuf, $346 + 389 = 735$</p>

Hir'isuu kana keessatti yeroo lama liqeffachuun eessa eessatti akka barbaachisu akka hubataniif gaaffilee adda addaa gaafachuudhaan akka hubatan godhi.

Kana booda, barattoonni gareedhaan ta'anii gocha 8 irraatti gaaffiwwan kennaman akka hojjetan godhi. Hojii isaanii irra deemtee ilaaluudhaan hundinuu hirmaannaa qabaachuu isaanii mirkaneessi. Garee jiran keessaa lama dabaree dabareen ka'anii waan hojjetan irratti akka ibsan godhi. Dhuma irratti, gilgaala 8 akka hojii daree fi hojii manaa godhii kenniif.

Deebii Gocha 8

1. 300   2. 267   3. 175   4. 339   5. 787
6. 158   7. 176   8. 368   9. 242   10. 380

Deebii Gilgaala 8

1. 355 mirkanessuu $355 + 345 = 700$
2. 439 mirkanessuu $439 + 83 = 522$

3. 59 mirkanessuu $59 + 255 = 314$
4. 198 mirkaneessuu $198 + 677 = 875$
5. 46 mirkanessuu $46 + 854 = 900$
6. 72 mirkanessuu $72 + 398 = 470$
7. 248 mirkanessuu $248 + 157 = 405$
8. 155 mirkaneessuu $155 + 45 = 200$
9. 74 mirkanessuu $74 + 27 = 101$
10. 89 mirkaneessuu $89 + 297 = 386$
11. 349 mirkanessuu $349 + 369 = 718$
12. 271 mirkaneessuu $271 + 371 = 642$
13. 281 mirkanessuu $281 + 499 = 780$
14. 160 mirkaneessuu $160 + 729 = 889$
15. 390 mirkanessuu $390 + 283 = 673$
16. 86 mirkaneessuu $86 + 239 = 325$
17. 198 mirkanessuu $198 + 434 = 632$
18. 166 mirkaneessuu $166 + 258 = 424$
19. 335 mirkanessuu $335 + 246 = 581$
20. 200 mirkaneessuu $200 + 690 = 890$
21. 79
22. 170

23	
625	490
400	265
911	776
456	321
812	677

24		
a	b	a - b
422	188	234
100	22	78
640	378	262
203	51	152
781	384	397

4.2.4 Lakkoofsota Hundaa Abbaa Dijitii Afurii Liqeeffannaan Hiri'isuu

Mata duree kana keessatti wanti baratamu baay'ina dijiitotaa irraa kan hafe waan 4.2.2 keessatti baratme wajjiin wal fakkaata. Kanaafuu, jalqaba irratti osoo ibsa tokko hinkenniniif gareedhaan ta'anii gocha 9 keessatti gaaffiiwwan kennaman akka hojjetan godhi. Waan isaan hojjetan ilaaliitii yoo rakkoon jiraate adda baasiitii isa irratti yaada kenniif. Yoo rakkoon cimaan jiraate barumsa isa 4.2.2 keessatti baratme wajjiin walqabsiisiitii ibsa kenniif.

Dhuma irratti gilgaala 9 akka hojii daree fi akka hojii manaatti qoqqoodiitii kenniif.

Deebii Gocha 9

1. 6222	2. 2324	3. 6308	4. 2324	5. 5237
6. 5198	7. 1227	8. 2018	9. 2332	10. 5036

Deebii Gilgaala 9

- 1830 mirkanessuu $1830 + 2130 = 3960$
- 4203 mirkanessuu $4203 + 1084 = 5287$
- 3213 mirkanessuu $3213 + 458 = 3671$
- 2309 mirkanessuu $2309 + 4500 = 6809$
- 6421 mirkanessuu $6421 + 401 = 6822$
- 2209 mirkanessuu $2209 + 1427 = 3636$
- 5092 mirkanessuu $5092 + 173 = 5265$
- 3338 mirkanessuu $3338 + 269 = 3607$
- 2241 mirkanessuu $2241 + 2271 = 4512$
- 4507 mirkanessuu $4507 + 4399 = 8906$
- 4672 mirkanessuu $4672 + 128 = 4800$
- 2978 mirkanessuu $2978 + 2650 = 5628$
- 6692 mirkanessuu $6692 + 990 = 7682$
- 1091 mirkanessuu $1091 + 1094 = 2185$
- 2659 mirkanessuu $2659 + 341 = 3000$
- 1881 mirkanessuu $1881 + 1960 = 3841$
- 4692 mirkanessuu $4692 + 2990 = 7682$
- 346 mirkanessuu $346 + 5900 = 6246$
- 2693 mirkanessuu $2693 + 6790 = 9483$
- 2839 mirkanessuu $2839 + 5809 = 8648$
- 2672
- 2763

23.

3489	2132
4264	2907
5000	3643
6708	5351
3007	1650

24.

3000	119	2881
2502	1557	945
6073	964	5109
6008	2999	3009
8793	2685	6108

4.3 PIROBILEEMOTA JECHAA IDA'UU FI HIR'ISUU OF KEESSAA QABAN

Kaayyoon guddaan mata duree kanaa pirobileemota jechaa attamitti furuun akka irra jiru barattoota qabachiisuu dha. Pirobileemii jechaa tokko furuuf daandiin murtaa'aa ta'e tokko hin jiru. Haa ta'u malee karaa itti furan argachuuf yookiin beekumsa kana gabbiffachuuf pirobileemota kana dura furaman ilaaluudhaan qayyabataniif akka dandeettii pirobileemii adda addaa itti furan yaada qaban akka bali'ifataniif gargaari. Kunimmoo sammuu qaruudhaan haala itti rakkoo adda addaaf furmaata barbaadan gabbisa.

Karaan murtaa'e hinjiru yoo ta'e iyyuu pirobileemii jechaa tokko furuun dura gara hima herregaatti jijjiiruun barbaachisaa ta'u isaa akka hubatan godhi. Kana jechuun pirobileemii jechaa sana gara mallattoo (+, -, ×, ÷) fi “=” yookaan “>” akkasumas yoo barbaachise gara jijjiramaatti (variable) fidanii barreessuun barbaachisaadha. Yoo gara kanatti finne akka salphaatti akka furuun danda'amu ibsiif.

Kana waan ta'eef pirobileemii jechaa tokko gara hima herregaatti fidanii furuuf tarkaanfiiwwan armaan gaditti tuqaman akka itti xiyyeeffataniif hordofan gochuun gaariidha. Tarkaanfilee kanas ibsiif.

Tarkaanfii 1. Gaaffii kenname sirriitti dubbisaniif hubachuu.

Tarkaanfii 2. Waan kennaman adda baasaniif beekuu.

Tarkaanfii 3. Waan barbaadamuu sirriitti adda baasaniif beekuu

Tarkaanfii 4. Waan barbaadamu argachuuf tooftaa sirrii yookaan mala ittiin shallagan filachuu fi hima herregaatti jijjiiruudhaan kaa'uu.

Tarkaanfii 5. Tooftaa filatameen shallaganiif furmaata bira ga'uu.

Isaan kana beekuun barbaachiisaa waan ta'eef fakkeenya qabxiiwwan kana wajjiin wal qabatanii kitaaba barataa keessatti kennaman irratti garee gareedhaan akka mari'atan gochuudhaan akka

hubannoo ga'aa argatan godhi. Hojii garee kana bakka bu'oonna garee tartiibaan akka ibsan godhiitii deggarsaa fi mormii dhiyaatan ilaali. Yoo dogoggorri jiraate gara isa sirritti akka dhufan karaa irra buusi. Dhuma irratti, gilgaala 10 akka hojii manaa fi akka hojii dareetti qoqqoodiitii kenniifii. Isa booda, xumura gochuudhaan boqqonaa kana guduunfi.

Deebii Gilgaala 10

1. 2437   2. 785   3. 658   4. 5951
5. 189   6. 1128   7. Giraama 3550
8. a. 55   b. 152

BOQONNAA 5 BAAY'ISUU FI HIRUU LAKKOOFSSOTA HUNDAA HAMMA 10,000TTI

SEENSA

Jireenya keenya guyyaa guyyaa keessatti qooyyaboota hiruu fi baay'isuu ni gargaaramna. Fakkeenyaaf yeroo nyaata bitannu, yeroo uffata bitannu, akkasumas hojii yeroo hojjennu yeroo inni nutti fudhatu madaaluuf. Kanaafuu beekumsi lakkoofsota hundaa waliin baay'isuu fi waliif hiruu barbaachisaa dha.

Boqonnaa kana keessatti mata duree fi qabiyyeen barataman kanneen armaan gadi ti.

- Lakkoofsota dijiitii tokko tokko qabaniin baay'attoota 100 baay'isuu.
- Baay'attoota 1000 lakkoofsota 1-9tti jiraniin baay'isuu.
- Baay'isuu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota 1-9n
- Baay'attoota 10 fi 100 hamma 10,000tti jiran lakkoofsa dijiitii tokkoo fi 10f hiruu.
- Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota dijiitii tokkoo qabaniin fi 10f hiruu.

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota boqonnaa kanaa booda, barattoonni:

- ✚ *baay'attoota 100 fi 1000 lakkoofsota dijiiti 1 qabaniin ni baay'isu.*
- ✚ *lakkoofsota 10,000 gad jiran lakkoofsota dijiitii tokkootiin ni baay'isu.*
- ✚ *baay'attoota 10 fi 100 kanneen hamma 10,000tti jiran lakkoofsa dijiitii tokkootiif haftee malee ni hiru.*
- ✚ *lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota dijiitii tokko – tokko qabaniif ni hiru.*
- ✚ *Piroobileemota jechaa hariiroo baay'isuu fi hiruu gidduu jirutti fayyadamuun ni furu.*

Meeshaalee deeggarsa barnootaa

Boqonnaa kana barsiisuuf meeshaalee gargaaran keessaa kan armaan gadii tuqamu ni danda'u.

- Gabatee baay'attota 10, 100, fi 1000 of keessatti qabatan.
- Muka mummuramaa walitti hidhame, qarshii nootii 100 fi 10, qorkiiwwan.
- Filaash kaardii qooyyaboota hiruu fi baay'isuu adda addaa agarsiisan.
- Taatoo/chaartoota akkaataa itti lakkoofsota waliin baay'isan agarsiisan.
- Caatoo/chaartoota lakkoofsota haftee fi haftee malee hiraman agarsiisan.
- Maarkeerota haalluu adda addaa qaban.
- Waraqaa taatoo/ chaartii hojjechuuf gargaaran.
- Boronqii halluu adda addaa qaban.

5.1 LAKKOOF SOTA HUNDAA BAAY'ATTOOTA 100 TA'AN LAKKOOF SOTA HUNDAA KAN DIJITII TOKKOOTIIN BAAY'ISUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 5

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- ✚ *Baay'attoota 100 hamma 10,000tti jiran adda baasanii ni ibsu.*
- ✚ *Baay'attoota 100 lakkoofsota dijiitii tokko tokko qabaniin ni baay'isu.*

Jecha ijoo: Bay'attoota

Seensa

Mataduree kana keessatti baay'attoota 100 hamma 10,000tti jiran adda baasanii ibsu fi baay'attoota 100 lakkoofsota dijiitii tokko tokko qabaniin baay'isuu akka danda'an baratu.

Gochaalee baruu fi barsiissuu

Qarshii nootii dhibbaa, mukoota walitti hidhamanii fi waanuma naannoo irraa argamu gargaaramuudhaan baay'attoota 100 adda baasanii akka ibsan gargaaruu.

Fkn

Obbo Biyyaan barattoota afuriif qarshii 100 tokkoon tokkoon isaaniitii yoo kennan walumatti qarshii meeqa kennan?

Qarshiin kenname 100 al afur ta'a.

Innis $100 \times 4 = ?$

$1 \times 4 = 4 \dots$ tokkeen afur

$$10 \times 4 = 40 \dots \text{Kurnoota afur}$$

$$100 \times 4 = 400 \dots \text{Dhibboota afur}$$

ta'uu isaa akka kanaan hojjetanii agarsiisuu dha.

Fakkeenya kenname kanaaf isa kitaaba barataa irratti kenname akkasumas gocha 1 akka hojjetanii fi akka irratti mari'atan erga ta'e booda deebiin isaan kennan sirrii ta'uun isaa haa mirkanaa'uu.

Deebii gocha 1

1. $2 \times 3 = 6$

$$20 \times 3 = 60$$

$$200 \times 3 = 600$$

2. $4 \times 4 = 16$

$$40 \times 4 = 160$$

$$400 \times 4 = 1600$$

3. $3 \times 7 = 21$

$$30 \times 7 = 210$$

$$300 \times 7 = 2100$$

4. $3 \times 5 = 15$

$$30 \times 5 = 150$$

$$300 \times 5 = 1500$$

5. $4 \times 8 = 32$

$$40 \times 8 = 320$$

$$400 \times 8 = 3200$$

Tooftaa madaalli

Barsiisaan tooftaa ofii isaan gargaaramuu danda'uun akkuma jirutti ta'ee, yoo barattoota keessaa hammi ta'an ka'anii hojii isaanii gabatee gurraacharratti akka agarsiisan godhan gaariidha.

Gaaffilee Madaallii

1. $5 \times 4 = 20$

$$50 \times 4 = \square$$

$$500 \times 4 = \square$$

2. $300 \times 3 = \square$

Gaaffilee kana gargaaramuun erga yaanni isaa galuufii isaa mirkaneeffannee booda gilgaala 1 hojii manaa kennuufii dha. Hojii manaa isaanii hojjechuu isaanii hordofnee erga mirkaneessinee booda kan isaanitti cime yoo jiraate barattoonni sirriitti galeef akka ibsaniif godhi. Isa booda barsiisaan guduunfaa kennuu danda'a. Barattoota fedhii addaa qaban adda baasanii gargaarsa adda gochunis akka hin dagatamne.

Deebii gilgaala 1

1. $3 \times 1 = 3 \dots$ tokkeen 3

$$3 \times 10 = 30 \dots \text{kurnoota 3}$$

$$3 \times 100 = 300 \dots \text{Dhibboota 3}$$

Kanaafuu $3 \times 100 = 300$ ni ta'a.

Gaaffilee hafanis haalumaa walfakkatu kanaan hojjetaanii deebisaanii kennuun ni danda'ama.

2. 1000
3. 3600
4. 1500
5. 200
6. 6400
7. 2000
8. 5600
9. 1800
10. 7200
11. $500 \times 4 = 2000$
12. $300 \times 8 = 2400$
13. $100 \times 7 = 700$
- 14.

×	1	2	3	4	5	6	7
100	100	200	300	400	500	600	700
200	200	400	600	800	1000	1200	1400
300	300	600	900	1200	1500	1800	2100
400	400	800	1200	1600	2000	2400	2800
500	500	1000	1500	2000	2500	3000	3500
600	600	1200	1800	2400	3000	3600	4200
800	800	1600	2400	3200	4000	4800	5600
900	900	1800	2700	3600	4500	5400	6300

Gabateen kenname kun baay'attoota 100 hamma 10,000tti jiran dijiitii tokkoon baay'isuu agarsiisa. Fakkeenyota kitaaba barataa irratti kennamee fi kanatti aanee kenname kennuufiidhaan barattoonni akka yaada kana hubatan gochuu dha.

Fkn

Meeshaan midhaan daaku tokko guyyaatti midhaan 1100kg yoo daake haala kanaan guyyaa shan keessatti kg meeqa daaka?

Shallaga

$$1100 \times 5 = ?$$

Furmaata $11 \times 5 = 55$

$$110 \times 5 = 550$$

$$1100 \times 5 = 5500$$

Kanaafuu, guyyaa shan keessatti 5500kg daaka.

Deebii gocha 2

1. $6 \times 2 = 12$ $60 \times 2 = 120$ $600 \times 2 = 1200$	2. $11 \times 2 = 22$ $110 \times 2 = 220$ $1100 \times 2 = 2200$	3. $16 \times 3 = 48$ $160 \times 3 = 480$ $1600 \times 3 = 4800$
4. $13 \times 3 = 39$ $130 \times 3 = 390$ $1300 \times 3 = 3900$	5. $14 \times 5 = 70$ $140 \times 5 = 700$ $1400 \times 5 = 7000$	6. $12 \times 6 = 72$ $120 \times 6 = 720$ $1200 \times 6 = 7200$

7. Shallaga

$$1200 \times 7 = ?$$

Furmaata $12 \times 7 = 84$

$120 \times 7 = 840$

$1200 \times 7 = 8400$

Tooftaa madaallii

Gaaffilee armaan gadii kennuudhaan daqiiqaa lama keessatti akka isaan deebisan erga taasiftee dandeettii isaanii hubattee booda gaaffiwwaan gilgaala 2 keessatti kennaman keessaa hojii manaa kenniif. Wayitii itti aanutii immoo hojjechuu isaanii mirkaneessuun yaada irratti kennuudha.

1. $21 \times 3 = ?$ $210 \times 3 = ?$ $2100 \times 3 = ?$	2. $23 \times 2 = ?$ $230 \times 2 = ?$ $2300 \times 2 = ?$	3. $23 \times 3 = ?$ $230 \times 3 = ?$ $2300 \times 3 = ?$

Deebii gilgaala 2

1. $1 \times 17 = 17$ $1 \times 170 = 170$ $1 \times 1700 = 1700$	8. $2800 \times 3 = 8400$
2. $2 \times 1800 = 3600$	9. $4200 \times 2 = 8400$
3. $4 \times 1300 = 5200$	10. $1300 \times 7 = 9100$
4. $8 \times 1200 = 9600$	11. $2200 \times 4 = 8800\text{km deema.}$
	12. $1200 \times 4 = \text{hoolota } 4800$
	13. Gaaffii kana deebisuuf $(200 \times 7) \times 4 = 1400 \times 4 = 5600$ Yookiin $(200 \times 4) \times 7 = 800 \times 7 = 5600$
5. $7 \times 1300 = 9100$	
6. $1500 \times 2 = 3000$	
7. $1100 \times 9 = 9900$	

14.

×	1000	1500	2800	3300	4200
1	1000	1500	2800	3300	4200
2	2000	3000	5600	6600	8400
3	3000	4500	8400	9900	
4	4000	6000			
5	5000	7500			

×	1	2	3	4	5
1000	1000	2000	3000	4000	5000
1500	1500	3000	4500		
2800	2800	5600			
3300	3300	6600			
4200	4200	8400			

5.2 LAKKOOF SOTA HUNDA A BAAY'ATTOOTA 1000 TA'AN LAKKOOF SOTA HUNDA A DIJITII TOKKOOTIIN BAAY'ISUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 6

Kaayyoo Gooree

Xumuraa barnoota mata duree kanaa booda barattoonni:

✚ Baay'attoota 1000 lakkoofsota hundaa 1- 9n ni baay'isu.

Jechoota ijoo: Baay'attoota 1000

Seensa

Barattoonni baay'attoota 1000 hamma 10,000tti jiran afaaniin akka himan ergaa taasifamee booda lakkoofsa dijiitii tokkoon baay'isuu akka shaakalan taasisuu.

Gochaalee baruu fi barsiisuu

Fakkeenya naannootti argaman fudhachuudhaan baay'attoota 1000 kanneen ta'an 1000, 2000, 3000, ...,9000 akka isaan kennan gochuun gabatee gurraacha irratti barreessi.

Itti aansuudhaan fakkeenya armaan gadii erga hubatanii booda Gocha 3 isa kitaaba barattootaa irratti kenname dabtara isaanii irratti garagalchaniin akka hojjetan godhi. Hojii isaanii ilaalameefii yaadni (feed back) itti haa kennamuu.

$1 \times 1000 = 1000$

$2 \times 1000 = 2000$

$2 \times 1000 = 2000$

$2 \times 2000 = 4000$

$3 \times 1000 = 3000$

$2 \times 3000 = 6000$

.

.

.

.

.

$2 \times 4000 = 8000$

$9 \times 1000 = 9000$

$2 \times 5000 = 10,000$ (kumoota kudhan)

Deebii gocha 3

1. $10 \times 2 = 20$

3. $3000 \times 3 = 9000$

5. $4000 \times 2 = 8000$

$100 \times 2 = 200$

4. $3000 \times 2 = 6000$

6. $5000 \times 1 = 5000$

$1000 \times 2 = 2000$

7. $100 \times 4 = 400$

2. $20 \times 2 = 40$

$200 \times 2 = 400$

$2000 \times 2 = 4000$

Tooftaa madaallii

Gilgaala 3 keessaa gaaffiin filatamee hojiin manaa haa kennamu. Wayitii itti aanutti hojiin isaanii ilaalamee yaadni irratti haa kennamuuf.

Deebii gilgaala 3

1. $1000 \times 5 = 5000$

6. $8 \times 1000 = 8000$

2. $8000 \times 1 = 8000$

7. $100 \times 8 = 800\text{kg}$

3. $1000 \times 6 = 6000$

8. $1000 \times 6 = 6000\text{km}$

4. $9 \times 1000 = 9000$

9. $2000 \times 4 = \text{qarshii } 8000$

5. $3 \times 2000 = 6000$

Itti fufuudhaan baruu fi barsiisuu kan gocha irratti hundaa'e gochuuf baay'ataa 1000 yuunitoota armaan gadiirratti hundaa'e gargaaramuun ni danda'ama.

$1\text{m} = 1000\text{ mm}$

$1\text{ kg} = 1000\text{g}$

Akkasumas kan biraa naannoorraa argaman fudhachuun ni danda'ama.

Walitti dhufeenya kiiloogiraamii fi giraamiin qaban ibsuuf madaala (beam balance) suuqii naannoo keessan jiru akka fakkeenyaatti fudhachuun ni danda'ama.

Fkn

Aadde Leensaan sukkaara 6kg manaaf yoo bitan sukkaarri isaan bitan giraamii meeqa?

5.3 LAKKOOF SOTA HUNDAA HAMMA 10,000TTI JIRAN LAKKOOF SOTA 1-9TTIN BAA Y'ISUU.

Wayitiin Ramadameef: wayitii 8

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- *Lakkoofsota dijiitota 2 fi 3 qaban kanneen dijiitota 1 qabaniin ni baay'isu.*
- *Pirobileemota jechaa sassalphoo baay'isuu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran ofkeessaa qaban ni furu.*

Jechaa ijoo: lakkoofsota dijiitii 2 fi 3 qaban kanneen dijiitii 1 qabaniin baay'isuu.

Seensa

Mata duree kana keessatti lakkoofsota dijiitii 2 fi 3 qaban kanneen dijiitii 1 qabaniin baay'isuuf tooftaa yookiin mala qoqqoodanii baay'isuu, irraan gadee baay'isuu, fi laatasiitti akkaataa fayyadaman of keessaa qaba.

Gochaalee baruu fi barsiisuu

Mataduree kana barsiisuuf akka tolutti kutaa lamatti qodamee dhiyaateera. Isaanis Lakkoofsota dijiitii 2 lakkoofsa dijiitii tokkoon baay'isuu fi lakkoofsota dijiitii sadii lakkoofsa dijiitii tokkoon baay'isuu dha.

5.3.1 Lakkoofsota Hundaa Dijiitii 2 Qaban Kanneen Dijiitii 1 Qabaniin Baay'isuu

Tooftaa isa lakkoofsota dijiitii tokko qaban lakkoofsa dijiitii tokkootiin baay'isuu kana dura baratan akka deebisanii yaadatan gochuudhaan mata duree kanaan walqabsiisuun gaariidha.

a. Tooftaa (mala) qoqqoodanii baay'isuu

Barnoota isaanii kanaan duraa keessatti lakkoofsa diddiriirsuu akka baratan yaadachiisuun gocha 5 isa kitaaba barataa irratti kenname mataa mataan akka hojjetan taasisi. Wanna isaan hojjetan irra naanna'uun ilaaluun sirreessuun ni danda'ama.

Deebii gocha 5

1. $21 = 20 + 1$	4. $74 = 70 + 4$
2. $45 = 40 + 5$	5. $56 = 50 + 6$
3. $38 = 30 + 8$	6. $88 = 80 + 8$

Tooftaa madaallii

Diddiriirsuu agarsiisuuf gaaffilee armaan gadii irraa jalqabuun ni danda'ama.

1. $63 = \square + \square$

2. $92 = 90 + \square$

3. $85 = \square + 5$

4. $69 = \square + \square$

Kanatti aansuudhaan gocha 6 kitaaba barataa iraatti isa kenname gareedhaan ta'anii akka hojjetan gochuudhan waan hojjetan akka walitti agarsiisan haa taasifamuu.

Deebii gocha 6

1. $11 \times 5 = ?$

11yeroo diddiriiru $10 + 1$

kurna fi tokkee 5 n baay'isi

Baay'attoota qoqqodamoo lamaan walitti ida'i.

Kanaafuu $11 \times 5 = 55$ ta'a.

kurna tokkee

$$\begin{array}{r} 11 \\ \times 5 \\ \hline 55 \\ 50 \\ \hline 55 \end{array}$$

Hubadhu

Tooftaan (malli) akkasii qoqqodanii baay'isuu dha.

Haaluma kanaan warra kaanis hojjechuun ni danda'ama.

2. $22 \times 4 = 88$

3. $30 \times 2 = 60$

4. $52 \times 7 = 364$

5. $46 \times 4 = 184$

6. $74 \times 9 = 666$

Halli hojii isaas

74 yeroo diddiriiruu $70 + 4$

Kurnootaa fi tokkee 9 n baay'isi

Baay'attoota qoqqodamoo walitti ida'i.

Kanaafuu $74 \times 9 = 666$ ta'a.

dhibboota kurnoota tokkee

$$\begin{array}{r} 74 \\ \times 9 \\ \hline 630 \\ 36 \\ \hline 666 \end{array}$$

Tooftaa madaallii

Fakkeenya kitaaba barataa irratti kenname gargaaramanii akka shallaganiif barattoota gaaffadhu.

1. $55 \times 5 = ?$
2. $68 \times 4 = ?$

B. Irraan gadee baay'isuu

Dura barattoonni lakkoofsota mana isaaniitiin diddiriirsuu akka yaadatan gochuu dha. Isa booda lakkoofsota dijiitii 2 dijiitii tokkoon irraan gadee akka baay'isan haala armaan gadii itti agarsiisuudha.

Fkn: $36 \times 5 = ?$

kana shallaguuf akka armaan gadiitti hojjenna.

1. Dura warra mana tokkoo lakkoofsa kennameen baay'ifna. Innis $6 \times 5 = 30$ yommuu ta'u kurnaan "3" fi tokkoo "0" ta'a.
2. "0" mana tokkotti barreessinee "3" immoo baay'ataa isa mana kudhanii irratti idaana.
3. Lakkoofsa isa mana kudhanii baay'isuu. Innis $3 \times 5 = 15$ yommuu ta'u dhibba 1 fi kurnoota 5
4. Kurnoota yeroo walitti idaanu $5 + 3 = 8$ ta'a.
5. 1 mana dhibbaarratti barreeffama.
6. Gatiin $36 \times 5 = 180$ ta'a.

Akka armaan olitti kennameetti fi akka fakkeenya isa kitaaba barataa irratti kennameetti irraan gadee baay'isuu agarsiisuudha. Gocha 7 kitaaba barataa irratti kenname gareedhaan akka hojjetan erga godhamee booda haala kamiin akka hojjetan haa ilaalamuuf. Gara isaa sirrii ta'eetti akka dhufaniif gargaarsi haa godhamuuf.

Deebii gocha 7

1. $14 \times 2 = 28$
2. $\begin{array}{r} 20 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$
3. $\begin{array}{r} 44 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$
4. $\begin{array}{r} 35 \\ \times 3 \\ \hline 105 \end{array}$
5. $\begin{array}{r} 57 \\ \times 8 \\ \hline 456 \end{array}$
6. $\begin{array}{r} 86 \\ \times 9 \\ \hline 774 \end{array}$

Tooftaa madaallii

52

$\begin{array}{r} \times 6 \\ ? \end{array}$ Gabatee gurraacha irratti

barreesuudhaan akka barattoonni tooftaa qooqqodanii baay'isuu fi irraan gadee baay'isuutiin agarsiisan gaafachuudhaan hammam akka galeef ilaali. Itti aansuudhaan gaaffilee gilgaala 5 kitaaba barataa irratti kenname hojji manaa kennuun sirreessuu.

Deebii gilgaala 5

1. $18 \times 2 = 36$

5. $15 \times 7 = 105$

2. $31 \times 3 = 93$

6. $64 \times 9 = 576$

3. $33 \times 3 = 99$

7. $82 \times 7 = 574$

4. $24 \times 3 = 72$

8. $99 \times 3 = 297$

13

21

14

9. $\frac{\times 2}{26}$

10. $\frac{\times 2}{42}$

11. $\frac{\times 5}{70}$

42

63

95

12. $\frac{\times 6}{252}$

13. $\frac{\times 7}{441}$

14. $\frac{\times 8}{760}$

15. $31 \times 5 = 155$

16. $78 \times 3 = 234$

17. $73 \times 8 = 584$

18. $71 \times 9 = 639$

19. $81 \times 4 = 324$

20. $93 \times 2 = 186$

5.3.2 Lakkoofsota Dijitii 3 Qaban Kanneen Dijitii 1 Qabaniin Baay'isuu

Lakkoofsota dijiitii 2 qaban kanneen dijiitii 1 qabaniin baay'isuu keessa deebinee erga yaadachiifnee booda isa lakkoofsota dijiitii 3 wajjin wal qabsiifna. Haala kana akka inni itti hojjetamuu danda'u agarsiifna.

A. Tooftaa qoqoodanii baay'isuu

Tooftaa kana gargaaramuudhaaf jalqaba lakkoofsota gatii mana isaaniitiin diddiriirsuu keessa deebi'aa ilaala. Itti aansuudhaan kitaaba barataa irratti isa kenname gocha 8 mataa mataan akka hojjetan brattootaaf kenniitii hojii isaanii irra deemi ilaalaatii sirreessiif.

Deebii gocha 8

1. $134 = 100 + 30 + 4$

4. $496 = 400 + 90 + 6$

2. $506 = 500 + 6$

5. $773 = 700 + 70 + 3$

3. $382 = 300 + 80 + 2$

6. $859 = 800 + 50 + 9$

Gaaffilee kana akka hojjetaniif gabatee gurraacha irratti barreessii gaafadhu.

1. $368 = \square + \square + \square$

2. $799 = \square + \square + \square$

3. $850 = \square + \square + \square$

Gocha 8 irratti akkaata hojjetametti lakkoofsota gatii mana isaaniitiin diddiriirsanii barreessuudhaan akka hojjetan godhi.

Fkn:

Dhaabni omiisha aannanii tokko aannan liitirii tokko qarshii 6 tti yoo gurgure liitirii 325 meeqatti gurgura?

Shallaga

$$325 \times 6 = ?$$

325 diddiriifamee yommuu barreeffamu $300 + 20 + 5$ ta'a.

Lakkoofsota diddiriiran 6 n baay'suu. Innis

$$300 \times 6 = 1800$$

$$20 \times 6 = 120$$

$$5 \times 6 = 30$$

Gatii argaman walitti ida'uu $1800 + 120 + 30 = 1950$

Kitaaba barataa irratti isa kenname gocha 9 gareedhaan akka hojjetan kenniif. Gareewwan keessaa ka'anii gaaffii kennaman adda addaa gabatee gurraacha irratti akka hojjatan godhi. Kan hin galiniif yoo jiraate akka gaafatan carraa kenni. Dhuma irratti waan hojjatamerratti guduunfaa godhi.

Deebii gocha 9

1. $103 \times 3 = 309$	4. $6 \times 672 = 4032$
2. $256 \times 3 = 768$	5. $8 \times 445 = 3560$
3. $422 \times 4 = 1688$	6. $723 \times 3 = 2169$

Tooftaa madaallii

Waa'ee mata duree baratamuu irratti gaaffii ni madaala jedhamee gaafachuun ni danda'ama.

B. Irraan gadee baay'isuu

Dura waa'ee lakkoofsota dijiitii lama lakkoofsa dijiitii tokkotiin irraan gadee baay'isuu keessa deebi'uun yaadachiisi. Itti aansuudhaan baay'isuu isa hambifannaa ofkeessaa qabuu fi hin qabne akkaataa itti baay'isan akka armaan gadii ta'uu isa ibsiif.

- Jalqaba lakkoofsa mana tokkoo lakkoofsa kennameen baay'ifnee gatii argame irraa isa mana tokkoo barreesinee isa mana kudhanii hambifanna.
- Lakkoofsa isa mana kudhanii lakkoofsa kennameen baay'ifnee isa hambifame itti ida'udhaan gatii isa mana kudhanii qofa barreessinee isa mana dhibbaa hambifanna.
- Gatii isa mana dhibbaa lakkoofsa kennameen baay'ifnee isa hambifanne itti ida'udhaan gatii argame barreeffanna.

Kitaaba barataa irratti isa kenname gocha 10 dabtara isaanii irratti garagalchani mataa mataan akka hojjetan kenni. Waan isaan hojjetan sirreessiifitii lafa isaanii hingalle akka gaafatan carraa kenniif.

Deebii gocha 10

1.	tokkeewwan baay'isi 242 $\times \frac{2}{4}$ $2 \times 2 = 4$ Kanaafuu $242 \times 2 = 484$	Kurnoota baay'isi 242 $\times \frac{2}{84}$ $4 \times 2 = 8$ ta'a	Dhibboota baay'isi 242 $\times \frac{2}{484}$ $2 \times 2 = 4$
----	--	--	--

Karaa wal fakkaatuun kan armaan gadii hojjedhu.

1.	$\frac{302 \times 2}{604}$	3.	$\frac{414 \times 2}{828}$	4.	$\frac{723 \times 3}{2169}$
	710		811		
5.	$\frac{\times 8}{5680}$	6.	$\frac{\times 5}{4055}$		

Tooftaa madaallii

Fedhii fi dandeettii isaanii hubachuuf gaaffii ofii keetii gaafadhu.

Itti aansuudhaan tooftaa irraan gadeen baay'isuu isa hambifannaa ofkeessaa qabu itti agarsiisi. Kana gochuuf kitaaba barataa irratti isa kenname gocha 11 cimdii cimdii ta'anii akka hojjetan godhiitii irra deemaa waan isaan hojjetan ilaaliifiitii waan sirraa'uu qaban sirreessi.

Deebii gocha 11

$$\begin{array}{r} 225 \\ \times \quad 2 \\ \hline 450 \end{array}$$

$5 \times 2 = 10$
 $10 =$ kurna 1 fi tokkee 0 kanaafuu 1 n qaba
 $2 \times 2 = 4$
 $4 + 1 = 5$
 5 mana kudhanii irratti barreessuu
 $2 \times 2 = 4$
 4 mana dhibbaa irratti bareessuu

Karaa walfakkaatuun kan armaan gadii yeroo hojjetamu akka armaan gadii ta'a.

2.	$\frac{448 \times 2}{896}$	3.	$\frac{127 \times 3}{381}$	4.	$\frac{503 \times 8}{4024}$	5.	$\frac{644 \times 6}{3864}$	6.	$\frac{856 \times 7}{5992}$
----	----------------------------	----	----------------------------	----	-----------------------------	----	-----------------------------	----	-----------------------------

Tooftaa madaallii

Gabatee gurraacha irratti barreessii kan armaan gadii gaafadhu.

$$1. \quad \begin{array}{r} 339 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$2. \quad \begin{array}{r} 653 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

Itti aansuudhaan gilgaala 7 keessaa gaaffilee filuun hojii manaa kenniif. Wayitii itti aanutti immo sirreessi.

Deebii gilgaala 7

$$1. \quad 211 \times 2 = 422$$

$$2. \quad 321 \times 3 = 963$$

$$6. \quad 914 \times 3 = 2742$$

$$3. \quad 333 \times 3 = 999$$

$$7. \quad 282 \times 6 = 1692$$

$$4. \quad 225 \times 9 = 2025$$

$$8. \quad 589 \times 4 = 2356$$

$$5. \quad 258 \times 5 = 1290$$

$$9. \quad \begin{array}{r} 242 \\ \times 2 \\ \hline 484 \end{array}$$

$$10. \quad \begin{array}{r} 441 \\ \times 2 \\ \hline 882 \end{array}$$

$$11. \quad \begin{array}{r} 113 \\ \times 5 \\ \hline 565 \end{array}$$

$$12. \quad \begin{array}{r} 712 \\ \times 6 \\ \hline 4272 \end{array}$$

$$13. \quad \begin{array}{r} 264 \\ \times 3 \\ \hline 792 \end{array}$$

$$14. \quad \begin{array}{r} 925 \\ \times 7 \\ \hline 6475 \end{array}$$

$$15. \quad 122 \times 4 = \text{liitirii } 488$$

$$16. \quad 325 \times 4 = \text{bilookeetota } 1300$$

C. Tooftaa Laatesii (Lattice Method)

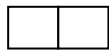
Tooftaa Laatesii yommuu gargaaramnu lakkoofsota kennaman gatii mana isaaniitiin adda baafnee barreessinee akka armaan gadiitti hojjenna.

Fkn

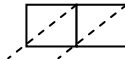
$$45 \times 5 = ?$$

Kana tooftaa laatesiitiin hojjechuuf:

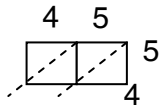
- Saanduqa hojjechuu

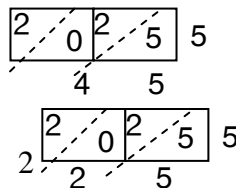
- sarbii fakkuu

- Lakkoofsota barreessuu

- Lakkoofsota sana 5 n baay'suu

- Lakkoofsota sarbii irraa ida'u

Kanaafuu $45 \times 5 = 225$ ta'a.

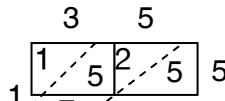
Hubachiisa: Baay'inni saanduqootaa baay'ina dijiitota lakkoofsa guddichaa irratti hundaa'a.

Fakkeenya kana gargaaramanii gocha 12 isa kitaaba barataa irratti kenname dabtara isaanitti garagalchani akka hojjatan kenniif. Hojii isaanii ilaaliifiitii yaada dabalataa kenniif.

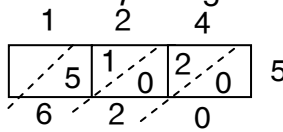
Deebii gocha 12

1. $35 \times 5 = ?$

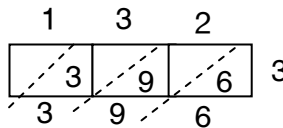
kanaafuu $35 \times 5 = 175$ ta'a

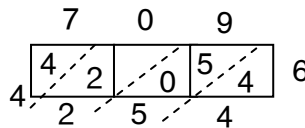
2. $124 \times 5 = 620$

3. $132 \times 3 = 396$

4. $709 \times 6 = 4254$

Tooftaa madaallii

Haala barattootaa hubachuuf gaaffii armaan gadii gaafadhu.

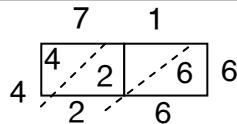
1. $99 \times 9 = ?$

2. $589 \times 8 = ?$

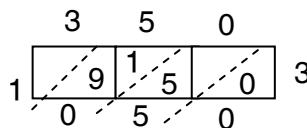
Gabatee gurraacha irratti barreessiifiitii tooftaa Laatesiitiin akka hojjetan godhi. Itti aansuudhaan gilgaala 8 isa kitaaba barataa irra jiru hojii manaa kenniif. Wayitii itti aanutti immoo hojii isaanii sirreessiif.

Deebii Gilgaala 8

1. $71 \times 6 = 426$

2. $350 \times 3 = 1050$

3. $163 \times 3 = 489$
1	6	3	
3	1	8	9
4	8	9	
3	8	4	
4. $384 \times 4 = 1536$
1	2	3	2	1	6	
1	2	3	2	1	6	4
5	5	3	2	6	5	
1	5	3	2	6	5	
5. $525 \times 6 = 3150$
3	0	1	2	3	0	
3	0	1	2	3	0	6
1	5	0	0	0	0	
3	1	5	0	0	0	
6. $780 \times 7 = 5460$
7	8	0	
4	9	5	6
4	9	6	0
5	4	6	0

5.3.3 Pirobileemota Jechaa

Seensa

Mata duree kana keessatti baay'isuu gargaaramuudhaan pirobibleemota jechaa furuun akka danda'amu ilaalla.

Mala baruu fi barsiisuu

Jalqaba irratti barattoonni waa'ee baay'isuu yaadatanii ittiin pirobibleemota jechaa furuu akka danda'an gaaffii jireenya isaanii wajjiin walqabate keennuufiidhaan akka hojjetan gochuu.

FKN

Daldalaan tokko guyyaatti buuphaa 625 yoo gurgure akkaataa kanaan guyyaa 5 keessatti buuphaa meeqa gurguruu danda'a?

Furmaata

Guyyaa tokko keessatti 625 gurgura erga ta'e kan inni guyyaa shan keessatti gurguru argachuuf baay'isuu gargaaramna.

Innis $625 \times 5 = 3125$ ta'a.

Kanatti aansuudhaan wayitii itti aanuuf gilgaala 9 isa kitaaba barataa irra jiruu hojii mana kenniifitii hojii isaanii sirreessiif.

Deebii Gilgaala 9

1. $105 \times 9 = 945$	5. $62 \times 5 = 310$
2. $100 \times 4 = 400$	6. $760 \times 8 = 6080$
3. $500 \times 4 = 2000$	7. $28 \times 3 = 84$
4. $40 \times 6 = 240$	8. $110 \times 5 = 550$

Tooftaa Madaalli

Haala barattootaa fi dandeetti isaan horatan madaaluuf waa'ee baay'isuu kana irratti battalleen kennuun ni danda'ama..

5.4 BAAY'ATTOOTA 10 FI 100 HAMMA 10,000TTI JIRAN LAKKOOFSA DIJITII TOKKOO FI 10F HIRUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 7

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

✚ Baay'attoota 10 fi 100 lakkoofsota dijiitii tokko qabanii fi 10f ni hiru

Jechaa ijoo: Baay'ataa 10, baay'ataa 100, 10f hiru.

Seensa

Mata duree kana keessatti hiruun garagaltoo baay'isuu akka ta'e agarsiisuudhaan qophaa'e. Kanaafuu qoyyaboonni hiru fi baay'isuu garagaltoo waliiti

Gocha baruu fi barsiisuu

Baay'attoota 10 fi 100 yeroo 10f hiru, ga'een argamu hirmaa irraa 0 tokko haquu akka ta'e akka hubatan erga goonee booda lakkoofsa hundaa dijiitii tokkoof akka hiran itti agarsiisuudha.

5.4.1 Lakkoofsota Hundaa Hamma 10,000tti Jirani Fi Baay'attoota 10 Fi 100 Ta'an 10f Hiruu

Jalqaba irratti barattoonni akkaataa kanaan dura barataniitti hiruun maal akka ta'e akka ibsaniif gaaffachuudhaan jalqabi. Deebii isaan kennanirraa ka'uudhaan ga'een, hirmaataan, hirmaa fi hafteen maal akka ta'an fakkeenya kennuufiidhaan hubachiisi.

Fkn 34, 6' f yoo hirree 5 ga'ee hafteen 4 ta'a. sababnis $(6 \times 5) + 4 = 34$ waan ta'eef.

kanaafuu 34 – hirmaa	}	jedhamu.
6 – hirmaataa		
5 – ga'ee		
4 – Haftee		

Hubadhu!

✚ Hafteen lakkoofsa hundaa isa hirmaataa gadi akka ta'e dha.

✚ Tooftaa adda addaa gargaaramuun hiru akka dandeenyu. Isaanis

- hir'isuudhaan
- Zeroo biraa haquudhaan
- tooftaa hiru adda addaa

Fkn

$$20 \div 10 = 2$$

Sababni isaas

$$\left. \begin{array}{l} 1. \text{Hir'isuu: } 20 - 10 = 10 \\ \quad \quad \quad 10 - 10 = 0 \end{array} \right\}$$

10 kan inni hir'ifame yeroo 2. Kun kan agarsiisu ga'een 2 akka ta'eedha.

$$2.0 \text{ biraa haquu } 20 \div 10 = 2$$

$$3. 20 \div 10 = (10 + 10) \div 10 = (10 \div 10) + (10 \div 10) \\ = 1 + 1 = 2$$

Yookiin

$$\begin{array}{r} 2 \\ \hline 10 \overline{)20} \\ \underline{20} \\ 0 \end{array}$$

Akka kanatti hojjechuu akka dandeenyu ibsiif.

Meeshaalee deeggarsaa kana ibsuuf gargaaruu danda'an gargaaramuudhaan erga baay'attoota 10 fi 100 hamma 10,000tti jiran 10f hiruu itti agarsiiftee booda gocha 13 isa kitaaba barataa irra jiru dura mata mataadhaan itti aanee immo gareedhaan akka irratti mari'atan gochuudhaan yaada xumuraa ofii kee kenniifii.

Deebii gocha - 13

1. $20 \div 10 = 2$ Tokkooffaa fi lammaffaarra irraa kan hubannu 20 fi 50 hiramaa yommuu ta'an 10 hirmaataa 2 fi 5 immoo ga'ee jedhamu.
2. $50 \div 10 = 5$
3. $30 \div 10 = 3$
4. $80 \div 10 = 8$
5. $130 \div 10 = 13$
6. $280 \div 10 = 28$
7. $2070 \div 10 = 207$
8. $6500 \div 10 = 650$

Tooftaa madaallii

Barattoonni waa'e 0 haquu hubachuu isaanii mirkaneessuuf

1. $2950 \div 10 =$
2. $3050 \div 10 =$
3. $4000 \div 10 =$

gabatee irratti barreessii gaafadhu. Itti aansuudhaan gatii mana lakkoofsa isaaniitiin diddiriirsuudhaan baay'attoota 10 fi 100 hiruu fakkeenya adda addaatiin itti agarsiisi. Isa booda gocha 14 isa kitaaba barataa irratti kenname mata mataan akkasumas gareedhaan akka hojjetan godhi. Isa gareedhaan hojjetan tartiibaan akka ka'anii gabatee gurraacha irratti hojjetanii walitti agarsiisan godhi. Dhuma irratti yaada ofii keetii kenniifiitii xumuri.

Deebii gocha - 14

1. $550 \div 10 = ?$
550 yeroo diddiriiru $500 + 50$ ta'a.
 $500 \div 10 = 50$
 $50 \div 10 = 5$
Kanaafuu $550 \div 10 = 50 + 5 = 55$ ta'a.
2. 780 yeroo diddiriiru $700 + 80$
 $700 \div 10 = 70$
 $80 \div 10 = 8$
Kanaafuu $780 \div 10 = 70 + 8 = 78$ ta'a.
3. $700 \div 10 = 70$
4. $3300 \div 10 = 330$
5. $4220 \div 10 = 422$
6. $5670 \div 10 = 567$

Tooftaa madaallii

Diddiriirsanii hiruu sirritti hubachuu isaanii baruuf kan armaan gadii gaafadhuutii madaali.

1. $680 \div 10 =$
2. $5210 \div 10 =$
3. $6720 \div 10 =$

Itti fufuudhaan gilgaala 10 isa kitaaba barataa irratti kenname hojii mana kenniif. Hojii isaanii ilaalii sirreessiif.

Deebii gilgaala 10

1. $80 \div 10 = 8$	8. $1000 \div 10 = 100$
2. $180 \div 10 = 18$	9. $1200 \div 10 = 120$
3. $570 \div 10 = 57$	10. $2000 \div 10 = 200$
4. $620 \div 10 = 62$	11. $660 \div 10 = 66$
5. $710 \div 10 = 71$	12. $50 \div 10 = 5$
6. $890 \div 10 = 89$	13. $60 \div 10 = 6$
7. $900 \div 10 = 90$	

5.4.2 Baay'attoota 10 Fi 100 Hamma 10,000tti Jiran Lakkoofsa Dijiitii Tokkoof Hiruu

Barumsa isaanii isa kana duraa keessa deebi'ii yaadachiisi. Itti aansuudhaan fakkeenya armaan gadii itti agarsiisi.

Fkn

$$2100 \div 7 = ?$$

Kana shallaguuf tokkoffaa $21 \div 7 = 3$

lammaffaa $210 \div 7 = 30$

sadaffaa $2100 \div 7 = 300$

Kanaafuu $2100 \div 7 = 300$ ta'a. Sababiin isaas $300 \times 7 = 2100$ waan ta'eef.

Kanaa fi fakkeenya isa kitaaba barataa irra jiru gargaaramuun gocha isa kitaaba barataa irra jiru akka isaan dabtra isaanii irratti garagalchani mata mataan hojjetan godhi. Hojii isaaniis irra deemii ilaaliifiitii yaada kenniifii.

Deebii gocha - 15

1. $6 \div 2 = 3$	2. $18 \div 3 = 6$	3. $16 \div 4 = 4$
$60 \div 2 = 30$	$180 \div 3 = 60$	$160 \div 4 = 40$
$600 \div 2 = 300$	$1800 \div 3 = 600$	$1600 \div 4 = 400$
4. $15 \div 5 = 3$	5. $40 \div 8 = 5$	6. $36 \div 6 = 6$
$150 \div 5 = 30$	$400 \div 8 = 50$	$360 \div 6 = 60$
$1500 \div 5 = 300$	$4000 \div 8 = 500$	$3600 \div 6 = 600$

Tooftaa Madaallii

Gaaffii ni madaala jettee yaaddu lama gabatee gurraacha irratti barreessiifii gaafadhu.

Itti aansuudhaan gilgaala 11 isa kitaaba barataa irratti kenname akka hojjetan hojii manaa kenniif. Hojii isaanii ilaaliifiitii yaada irratti kenniif.

Deebii gilgaala - 11

1. $18 \div 2 = 9$
 $180 \div 2 = 90$

Akkaata kanaan deebiin warra hafanii akka armaan gadii ta'a.

2. $600 \div 3 = 200$	11. $40 \div 2 = 20$
3. $400 \div 4 = 100$	12. $300 \div 3 = 100$
4. $560 \div 8 = 70$	13. $1200 \div 3 = 400$
5. $4500 \div 5 = 900$	14. 2000
6. $2100 \div 3 = 700$	15. 700
7. $3000 \div 6 = 500$	16. $3200 \div 4 = 800$

8. $4900 \div 7 = 700$

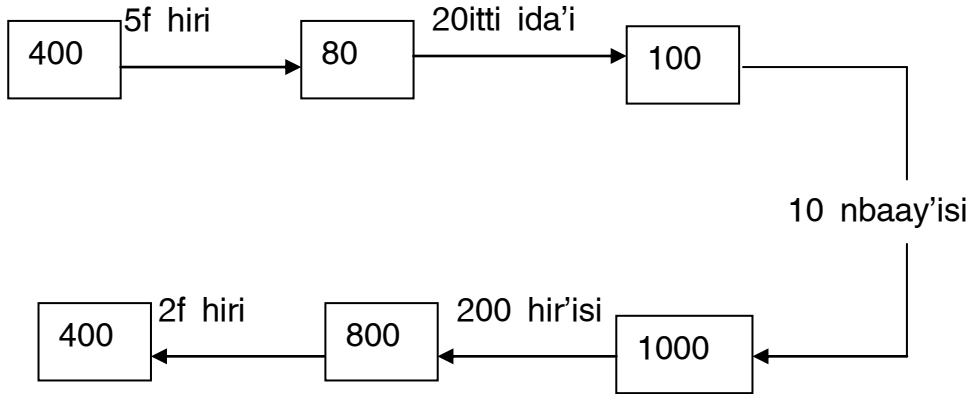
17. $3000 \div 6 = 500$

9. $6400 \div 8 = 800$

18. $4000 \div 5 = 800$

10. $8100 \div 9 = 900$

Gaaffii dabalata

Hubachiisa: Lakkoofsa biroo illee fudhachuun agarsiisuun ni danda'ama.

5.5 LAKKOFSOTA HUNDAА HAMMA 10,000TTI JIRAN LAKKOFSOTA DIJITII TOKKOO QABANII FI 10F HIRUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 11

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- ✚ *Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota dijiitii tokko qabanii fi 10f ni hiru.*
- ✚ *Pirobileemota jechaa hiruu mata duree kanaan wal siman ni furu.*
- ✚ *Lakkoofsota hundaa dijiitii 2 qaban lakkoofsa dijitii 1f ni hiru*
- ✚ *Lakkoofsota hundaa dijiitii 2 qaban lakkoofsa dijitii 1f hiranii haftee yoo qabaate ni ibsu.*
- ✚ *Lakkoofsota hundaa dijiitii 3 qaban lakkoofsa dijitii 1f ni hiru.*
- ✚ *Lakkoofsota hundaa dijiitii 4 qaban lakkoofsa dijitii 1f ni hiru.*

Jecha ijoo: haftee, hirmaataa, ga'ee fi hiruu

Seensa

Mata duree kun lakkoofsota dijiitii 2, 3 fi 4 qaban haftee fi haftee malee lakkoofsa dijiitii 1'f akka hiran akkasumas walitti dhufeenya baay'isuu fi hiruu of keessatti qabata. Pirobileemota jechaas akka furaniif dhiyaateeraaf.

Gocha baruu fi barsiisuu

Kanaan dura mata duree 5.4.2 keessatti baay'attoota 10 fi 100 lakkoofsa dijitii tokkoof hiruu barataniiru. Haala walfakkaatuun mata duree kana keessattis lakkoofsota hundaa dijitii 2,3, fi 4 lakkoofsa dijiitii 1f hiruu duraa duubaan dhiyeessi. Walitti dhufeenya baay'isuu fi hiruu erga baratani booda pirobibleemota jechaa akka furan gochuudha.

5.5.1 Lakkoofsota Hundaa Dijiitii 2 Qaban Lakkoofsa Dijiitii 1f Hiruu

Dura barattonni yaad-rimee hiruu ofiidhuma isaaniitii akka ibsan gaafadhu. Dabalataanis waa'ee hiruu isa kutaa lammaffaa keessatti baratan deebisanii akka yaadatanitti keessa deebi'ii. Dhuma irratti fakkeenya armaan gadii fudhuutii mata duree kanatti seeni.

Fkn: $84 \div 7 = ?$

Haaluma kitaaba barataa keessatti eerameen hojjachiisi.

Goch 16 isa kitaaba barataa irratti kenname gareedhaan akka hojjetan kennaafiitii waan hojjetan akka ibsan godhi.

Deebii gocha - 16

1. 12	2. 13	3. 13	4. 9	5. 12	6. 13
7. 12	8. 6	9. 10		10. 11	

Tooftaa madaallii

Kan armaan gadii gabatee gurraacha irratti barreessuudhaan gaafadhuutii ittiin madaali.

1. $25 \div 5 =$
2. $33 \div 3 =$
3. $46 \div 2 =$

Yaadadhu

yoo $a \div b = c$ ta'e

a - hirmaa	} jedhamu
b - hirmaataa	
c - ga'ee	

5.5.2 Lakkoofsota Hundaa Abbaa Dijiitii 2 Lakkoofsa Dijiitii 1f Hafteen Hiruu

Barnoota darbe wajjin wal qabsiisiitii gaaffii gaafadhu.

Fkn

$$9 \div 2 = ?$$

Furmaata

$9 \div 2f 4$ ga'ee hafteen 1 ta'a.

Sababiin isaa $(4 \times 2) + 1 = 8 + 1 = 9$ waan ta'eef.

Gocha 17 isa kitaaba barataa irratti kenname mata mataan akka hojjetan kenniif. Deebii isaa barattoonni wal cinaa taa'anii wal wajjiin akka hojjetan godhi. Waan isaan hojjetan irra deemii ilaalaatii yaada irratti kenniif.

Deebii gocha 17

1. 8 haftee ta'u hindanda'u. Sababiin isaas $8 > 5$.
2. 5 haftee ta'u hindanda'u. Sababiin isaas $5 = 5$.
3. 2 hafftee ta'u ni danda'a. Sababiin isaas $2 < 5$.
4. Hafteen hiramaa caaluus walqixa ta'us hindanda'u. Yeroo hunda hafteen hiramaataa gadi.
5. Lakkoofsa hundaa tokko yeroo shaniif hirru lakkoofsi hundaa haftee ta'uu kan danda'an 0, 1, 2, 3 ykn 4.
6. Gaaffii lakkoofsa 1 fi 2f deebiin sirriin
 $38 \div 5f 7$ ga'ee hafteen 3 ta'a. Sababiin isaas $(7 \times 5) + 3 = 35 + 3 = 38$ waan ta'aef.
 $35 \div 5f 7$ ga'ee hafteen 0 ta'a. Sababiin isaas $7 \times 5 = 35$ waan ta'eef

Tooftaa madaalli

Lakkoofsota dijiitii 2 qaban lakkoofsa dijiitii 1f hiraniif haftee isaa wajjin gabatee gurraacha irratti hojjetanii akka agarsiisan gaafadhu. Deebii isaan deebisan irraa ka'uudhaan yaada ofii keetii itti dabali. Isaa booda kitaaba barataa irratti isa kenname gilgaala 12 keessaa hojii manaa kenniifiitii sirreessiifii yaada kee kenniif.

Deebii Gilgaala 12

1.
$$\begin{array}{r} 12 \\ 3 \overline{) 36} \\ \underline{- 3} \\ 6 \\ \underline{- 6} \\ 0 \end{array}$$
2. 17 sababiin isaas $17 \times 2 = 34$
3. 14 sababiin isaas $14 \times 4 = 56$
4. 14 sababiin isaas $14 \times 5 = 70$
5. 6 ga'e hafteen isa 2 ta'a. Sababiin isaas
 $(6 \times 3) + 2 = 18 + 2 = 20$ waan ta'eef.

sababiin isaa $12 \times 3 = 36$

6. 3 ga'e 1 hafa. Sababiin isaa $(6 \times 3) + 1 = 18 + 1 = 19$.
7. 5 sababiin isaa $7 \times 5 = 35$
8. 4 ga'e 5 hafa. Sababiin isaa $(9 \times 4) + 5 = 36 + 5 = 41$
9. 19 sababiin isaa $19 \times 4 = 76$

10. 22 sababiin isaa $22 \times 4 = 88$
11. 28 sababiin isaa $28 \times 3 = 84$
12. 16 sababiin isaa $16 \times 6 = 96$
13. 1 ga'e 4 hafa. Sababiin isaa $(6 \times 1) + 4 = 6 + 4 = 10$
14. 2 ga'e 7 hafa. Sababiin isaa $(9 \times 2) + 7 = 18 + 7 = 25$
15. 9 ga'e 3 hafa. Sababiin isaa $(9 \times 8) + 3 = 72 + 3 = 75$
16. $84 \div 7 =$ Ija baddeessaa 12
17. $20 \div 4 =$ daree 5
18. $24 \div 8 =$ funyoo meetirii 3
19. $30 \div 7 =$ turban 4 fi guyyaa 2
20. $42 \div 6 =$ kitaabolee 7

5.5.3 Lakkoofsota Hundaa Dijitii 3 Qaban Lakkoofsa Dijitii 1f Hiruu

Mata duree kana barsiisuuf otuu hin jalqabiin mata duree isa lakkoofsota hundaa dijiti 2 qaban lakkoofsa dijiti 1f hiruu keessa deebi'anii akka yaadatan godhi. Itti aansuudhaan gocha 19 isa kitaaba barataa irratti kenname hojii daree kenniif. Hojii isaanii ilaaliifiitii sirreessiif.

Deebii gocha 19

1. $226 \div 2 = 113$ hojiin isaas $2 \div 2 = 1$ dhibboota hiruudhaan
 $2 \div 2 = 1$ kurnoota hiruudhaan
 $6 \div 2 = 3$ tokkeewwan hiruudhaan
2. $396 \div 3 = 132$
3. $528 \div 4 = 132$
4. $865 \div 6 = 144$ ga'e 1 hafa
5. 146 sababi isaa $146 \times 5 = 730$.
6. 231 ga'e 1 hafa. Sababiin isaa $(231 \times 4) + 1 = 925$.
7. 113 ga'e 1 hafa. Sababiin isaa $(113 \times 8) + 1 = 905$.
8. 128 ga'e 4 hafa. Sababiin isaa $(128 \times 7) + 4 = 900$.
9. 110 sababiin isaa $110 \times 9 = 990$.

Tooftaa madaalli

Gaaffii ni madaala jettee yaaddu gaafadhuutii haala isaanii madaali.

Itti aansuudhaan gocha 20 isaa kitaaba barataa irratti kenname akka isaan dabtra isaaniitti garagalchani kutaa keessatti hojjetan godhi. Hojii isaanii irra deemii ilaaliifiitii yaada kee irratti kenni.

Deebii gocha 20

1. $130 \div 2 = 65$
4. $152 \div 3$ f 50 ga'e 2 hafa

2. $224 \div 7 = 32$

5. $170 \div 6$ f 28 ga'e 2 hafa

3. $276 \div 6 = 46$

6. $695 \div 8$ f 86 ga'e 7 hafa

Deebii gilgaala 13

1. $298 \div 2 = 149$

4. $685 \div 6$ f 114 ga'e 1 hafa

2. $888 \div 8 = 111$

5. $108 \div 6$ f 18

3. $324 \div 4 = 81$

6. $380 \div 8$ f 47 ga'e 4 hafa

7.

$$\begin{array}{r} 243 \\ 2 \overline{) 486} \\ \underline{-4} \\ 8 \\ \underline{-8} \\ 0 \end{array}$$

8.

$$\begin{array}{r} 173 \\ 5 \overline{) 865} \\ \underline{-5} \\ 36 \\ \underline{-35} \\ 10 \\ \underline{-10} \\ 0 \end{array}$$

10.

$$\begin{array}{r} 76 \\ 4 \overline{) 304} \\ \underline{-4} \\ 60 \\ \underline{-60} \\ 4 \\ \underline{-4} \\ 0 \end{array}$$

9.

$$\begin{array}{r} 113 \text{ ga'e 1 hafa} \\ 6 \overline{) 679} \\ \underline{-6} \\ 19 \\ \underline{-18} \\ 1 \end{array}$$

11.

$$\begin{array}{r} 44 \text{ ga'e 1 hafa} \\ 3 \overline{) 133} \\ \underline{-3} \\ 13 \\ \underline{-12} \\ 1 \end{array}$$

12.

$$\begin{array}{r} 71 \\ 7 \overline{) 497} \\ \underline{-4} \\ 19 \\ \underline{-14} \\ 5 \\ \underline{-5} \\ 0 \end{array}$$

5.5.4 Lakkoofsota Hundaa Dijiitii 4 Qaban Lakkoofsa Dijiitii 1f Hiruu

Lakkoofsota hundaa dijiitii 2 fi 3 qaban lakkoofsa dijiitii 1f hiruu akka baratan yaadachiisiitii isa kana wajjiin wal qabsiisi. Fakkeenya isa kitaaba barataa irratti mata duree kanaaf kenname gargaaramuun gocha 21 dabtara isaanii irratti cimdii cimdii ta'anii akka hojjetan godhi. Ka'anii akka isaan gabatee gurraacha irratti hojjetanii agarsiisan carraa kenniif. Waan isaan hojjetan madaaliitii yaada kee irratti kenni.

Deebii gocha 21

1.

$$\begin{array}{r} 1321 \\ 2 \overline{) 2642} \\ \underline{-2} \\ 6 \\ \underline{-6} \\ 4 \\ \underline{-4} \\ 2 \\ \underline{-2} \\ 0 \end{array}$$

2. 1626 sababiin isaa $1626 \times 4 = 6504$

3. 1371 ga'ee 4 hafa. Sababiinn isaa $(1371 \times 5) + 4 = 6859$

4. 1242 ga'ee 2 hafa. Sababiin isaa $(1242 \times 4) + 2 = 4970$

5. 855 sababiin isaa $855 \times 3 = 2565$

6. 811 sababiin isaa $811 \times 5 = 4055$

$$7. \quad 811 \text{ ga'ee } 3 \text{ hafa. Sababiin isaas } (811 \times 7 + 3) = 5680$$

$$8. \quad 519 \text{ ga'ee } 3 \text{ hafa. Sababiin isaa } (519 \times 8) + 3 = 4155$$

$$\text{Kanaafuu } 2642 \div 2 = 1321.$$

$$\text{Sababiin isaa } 1321 \times 2 = 2642$$

Tooftaa madaalli

Gaaffii armaan gadii kennifiitii madaali.

$$1. \quad 6240 \div 2 = ?$$

$$2. \quad 3474 \div 4 = ?$$

Itti aansuudhaan kitaaba barataa irra isa jiruu gilgaala 14 hojii manaa kenniif.

Deebii gilgaala 14

$$1. \quad 2156 \text{ sababiin isaa } 2156 \times 2 = 4312$$

$$2. \quad 846 \text{ sababiin isaa } 846 \times 7 = 5922$$

$$3. \quad 693 \text{ ga'ee } 4 \text{ hafa sababiin isaa } (693 \times 5) + 4 = 3469$$

$$4. \quad 1337 \text{ sababiin isaa } 1337 \times 6 = 8022$$

$$5. \quad 1321 \text{ sababiin isaa } 1321 \times 4 = 5284$$

$$6. \quad 1058 \text{ sababiin isaa } 1058 \times 3 = 3174$$

$$7. \quad 541 \text{ sababiin isaa } 541 \times 8 = 4328$$

$$8. \quad 895 \text{ sababi isaa } 895 \times 9 = 8055$$

5.5.5 Walitti Dhufeenya Baay'isuu fi Hiruu

Kitaaba barataa irratti akka kennametti walitti dhufeenya baay'isuu fi hiruu irratti akka mari'atan gochuudhaan gocha 22 isa kitaaba barataa irratti kenname akka isaan kutaa keessatti hojjetan kenniif. Waan isaan hojjetan ilaalafiitii sirreessiif.

Deebii gocha 22

1. waan barattoonni jedhan daggeeffachuudhaan yaada isaanii irra ka'iitii deebii kenni. Karaa biraa immoo baay'isuun karaa ittiin hiruu mirkaneessinu ta'uu isaa ibsi.

$$2. \quad \begin{array}{lll} 5 \times 7 = 35 & 4 \times 9 = 36 & 9 \times 8 = 72 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 35 \div 5 = 7 & 36 \div 9 = 4 & 72 \div 8 = 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 35 \div 7 = 5 & 36 \div 4 = 9 & 72 \div 9 = 8 \end{array}$$

Tooftaa madaalli

Barattoonni waan isaanii hin galiin akka gaafatan carraa kenniif. Gaaffii ta'e gabatee gurraacha irratti barreessiifiitii akka hojjetan godhi. Mata duree isaan kana duraa baratan keessaa ala akka hinbaane of eeggannoo haa godhamuu.

Gilgaala - 15 isa kitaaba barataa irra jiru keessaa filiitii kenniif. Waan isaan hojjetan ilaaliitii sirreessiif.

Deebii gilgaala 15

1. $k = 10 \times 80 = 800$	5. $k = 40 \div 4 = 10$
2. $k = 70 \times 5 = 350$	6. $k = 2500 \div 10 = 250$
3. $k = 42 \div 7 = 6$	7. $k = 642 \div 3 = 214$
4. $k = 360 \div 6 = 60$	8. $k = 4976 \div 8 = 622$

5.5.6 Pirobileemota Jechaa Furuu

Waan kana dura baratan keessaa pirobileemii jechaa akka hojjataan gochuudhaan keessa deebi'anii akka yaadatan godhi. Fakkeenya kitaaba barataa irratti kennaman gargaaramuun pirobileemota jechaa kennaman akka furan godhi. Waan isaan hojjetan sirreessiifiitii yaada irratti kenniif.

Deebii gilgaala 16

- $216 \div 4 = 54$
- $456 \div 3 = 152$
- $280 \div 7 = 40$
- $812 \div 7 = 116$
- Obbo Guddataan biqiltoonni isaan sa'atii tokko keessatti dhaaban $240 \div 8 = 30$.

Addee Boontuun immoo sa'atii tokko keessatti $200 \div 5 = 40$ dhaaban, Kanaafuu sa'atii tokko keessatti kan baay'ee dhaaban aadde Boontuu dha.

- $50 \div 10 = 5$
Adde Simboon burtukaana 1kg qarshii 5n bitan
  - Burtukaanni 1kg kan gurgurame $70 \div 10 = 7$ ti.
Kanaafuu burtukaana 1kg irraa bu'aan argatan qarshii $7 - 5 = 2$
  - walumatti qarshii isaan buufatan $2 \times 10 = 20$.

Yaadachiisa

Battallee adda addaa kenuufidhaan madaaluun baay'ee barbaachisaa dha. Kanaafuu barsiisaan mata duree barsiisan irratti kan huundaa'e battallee adda addaa kennuu qabda.

SEENSA

Boqonnaa kana keessatti maalummaa waa'ee sararoota wal tarree, wal qaxxaamuroo, rog-afuroota sassalphoo fi geengootu dhiyaata. Kanaafuu hamma danda'ametti meeshaalee fi wantoota naannooti argaman wajjin wal bira qabuudhaan dhiyeessun barbaachisaa dha.

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota boqonnaa kanaa booda, barattoonni:

- *Sarara qajeeloo walqaxxaamuran, waltarree fi parpandikulaarii/dhaasoo ta'an addaan ni baafatu, ni fakku.*
- *Sararoota waltarree fi parpandikulaarii ta'an ni ijaaru.*
- *Reektaangiloota, iskuweerota, paralelogiraamota fi tiraapiziyeemota addaan ni baafatu, ni fakku.*
- *Geengoowwan ni ijaaru.*

Meeshaalee deeggarsa barnootaa

Boqonnaa kana barsiisuudhaaf meeshaalee barbaachisan keessaa akka armaan gadiitti caqassaman ta'u ni danda'u

- Filaash kaardii fakkiwwan adda addaa of irraa qaban
- Sararoota mana tokkoo, mana kudhanii fi mana dhibbaa abaakasii irratti argamu
- Qubeelaa (geengoo agarsiisuuf)
- Rogaaalee mannee kibiriitii (Sarara waltarree argisiisuuf)
- Saantima (dinaara)

6.1 SARAROOTA WALQAXXAAMUROO, WALTARREE FI PARPANDIIKULAARII TA'AN

Wayitiin Ramadameef: wayitii 3

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

✚ *Yaadota “walqaxxaamuraa” “Waltarree”, fi “Parpandikulaarii” jedhan ni hiiku addaan ni baafatu.*

✚ *Fakki sararoota waltarree, walqaxxaamuroo fi parpandikulaarii ni fakkessu*

Jechoota ijoo: Sararoota Waltarree, walqaxxaamuraa fi Parpandiikulaarii.

Seensa

Mataduree kana keessatti waa'ee sararoota waltarree, walqaxxaamuraa fi parpandiikulaarii akka adda baafataniif fakkiidhaaf meeshaalee akka salphaatti naannootti argamaniin agarsiisudhaan barattoonni akka irratti walmari'atan gochuudha.

Gochaalee baruu fi barsiisuu

As irratti barattoonni waa'ee sararootaa kanaa akka mari'atan, fakki akka fakkeessan, wantoota naannoo irraa fakkeenya kennuu akka danda'an karaa qabsiisuudha. Barattoonni cimdii cimdii ta'anii fakkiilee adda addaa irraa sararoota waltarree, walqaxxaamuraa fi parpandiikulaarii akka adda baasan gochuudha.

Deebi Gocha 1

1. waltarree	2. Wal qaxxaamuraa	3. Wal qaxxaamuraa
4. waltarree	5. Wal tarree	6. Wal qaxxaamuraa

Deebii gilgaala 1

1. Waltarree	2. Walqaxxaamuroo	3. Walqaxxaamuroo
4. Walqaxxaamuroo	5. Waltarree	6. Walqaxxaamuroo

6.2 SARAROOTAA WALQAXXAAMURAN, WALTARREE FI PARPANDIKULAARII FAKKEESSUU

Wayittiin Ramadameef: wayitii 4

Kaayoo Gooree*Xumura barnoota mata duree kanaa booda barattoonni:*

- ✚ Sarroota walqaxxaamuran, waltarree, fi parpandikulaarii ta'an ni fakkeessu, garaagarummaa isaaniis ni himu.

Seensa

Mata dureen kun kan inni irratti xiyyeeffatu, sarroota walqaxxaamuran, waltarree fi parpandikulaarii adda baasuufii setiskuweerii gargaaramanii fakkeessu dha.

Kanaafuu, barattoonni gareedhaan akka irratti mari'atanii waliif ibsan gochuun gaariidha.

Gochaalee baruu fi barsiisuu

Eegaa akkuma kitaaba barattoota keessatti ibsame: Sararoonni waltarree

- Tuqaa kiphaa hin qaban
- Yeroo hundummaa kallattiin hariiroo isaanii tokkuma.
- Fageeny gidduu isaanii jiru bakka fedheetti yoo safarame wal qixa. Kana ta'u isaa hubachuu isaanii mirkaneessuun barbaachisaadha. Dabalataanis akka qajeelfama kennameetti akka fakkeessan gochuun gaariidha.

Deebii gocha 3

1. a	2. 5cm (Hundumti isaani walqixa)

Deebii Gilgaala 2

1. Waltarree	2. Wal qaxxaamuraa
3. Waltarree	4. Walqaxxaamuraa

Deebii gilgaala 5

2. c

3. b

6.4 GEENGOO**Wayitiin Ramadameef: wayitii 3****Kaayyoo Gooree**

 Raadiyasii, diyaameetrii, handhura geengoo fi koordii ni hiiku.

 Dheerina koordota addaa addaa waliin ni madaalu

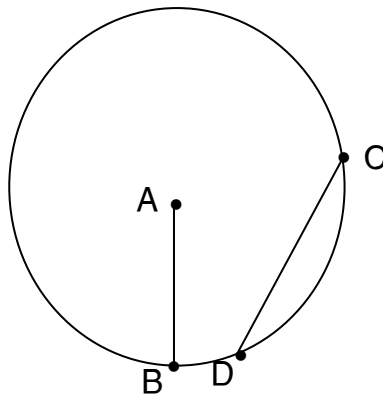
Seensa

Geengoon maal akka ta'e sirriitti akka adda baafataniif wantoota naannootti argaman fudhachuudhaan agarsiisani mari'achiisuun gaariidha. Yeroo baayyee barattoonni geengoo kubbaa wajjin waan walqabsiisaniif akka adda baasan gochuun gaariidha. Erga geengoon maal akka ta'e sirriitti adda baafatani booda waa'ee raadiyasii, diyaameetirii fi koordii ibsuutti darbuun gaariidha.

Gochaalee baruu fi barsiisuu

Dura barattoonni boca geengoo akka fakkan haa goonu. Itti ansuudhaan cimtii cimtii ta'anii fakkeenya meeshaalee boca geengoo qabanii akka kennanii fi meeshaalee naannoo irraa mari'atani akka hojjetan haa goonu. Kunis geengoon maal akka ta'e sirriitti akka isaan adda baafataniif gargaara. Yeroo isaan hojjetan hordoffii fi gargaarsa haa goonuuf.

Dabalees geengoo fakkeessanii handhuura isaa akka agarsiisan gargaaru. Erga kana raawwatani booda koordii fakkeessanii akka safaranii irratti mari'atani kutaadhaaf ibsan gochuu.

Geengoon maqaa tuqaa handhuuraatiin mogaafamuu akka danda'u ibsuudhaan

- Geengoon armaan olitti kenname geengoo A jedhamuu akka danda'u
- AB_n Raadiyaasii akka ta'e CD n immoo koordii akka ta'e ibsuun ni danda'ama.

Deebii gilgaala 6

1. a
2. c
3. b
4. a fi c
5. a. Raadiyaasii 2cm Diyaameetirii 4cm
b. Raadiyaasii 5cm Diyaameetirii 10cm

Deebii gilgaala 7

2. a. Dhugaa   b. Soba   c. Soba
d. Soba   e. Dhugaa   f. Soba

SEENSA

Yad-rimee maallaqa jedhuu kana barattoonni guyyaadhaa guyyaatti jireenya isaanii keessatti ittiini gargaaramu. Sababi isaas jireenyi ilmaan namaa gocha inni sochii dinagdee keessatti raawwatu wajjiin kan wal qabate waan ta'eef. Kana waan ta'eef boqonnaa kana keessatti barattoonni maallaqa kan jedhu kana hubatanii jireenya saanii keessatti sirritti akka itti gargaaramuu danda'aniif walitti dhufeenya yuuniitoota isaa giddu jiruu adda baafatanii tokko gara isa biraa jijjiiruu akka danda'an ni baratu. Haala bittaa fi gurgurtaa keessatti attamiti akka itti dhimma ba'uu danda'anii fi attamitti akka ittiinshallagan ni baratu. Barumsa kana kan barattoonni itti gammadan gochuuf haala inni itti dhiyaatuu gocha irratti kan hundaa'ee gochuu akkasumas barattoonni kana keessatti mala qusannaa, maallaqa haala bu'a qabeessa ta'een itti dhimma ba'uu akka danda'an barsiisuun gaariidha.

Kaayyoo Gooroo

Xumura barnoota mata duree kanaa booda barattoonni:

- *Sharaffii Nootii fi dinaarota Itoophiyaa ni ibsu*
- *Pirobileemota jechaa yad-rimee maallaqaa wajjin walqabate ni furu.*

7.1 YUUNITOOTA MAALLAQAA WALITTI JIJJIIRUU

Wayitiin ramadameef: wayitii 3

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- + Yuunitii maallaqaa isa guddaa irraa gara isa xiqqaatti waljala ni jijjiiru.
- + Pirobileemota jechaa maallaqaan walqabatan ni furu.

Meeshalee Deeggarsa barnootaa

- Noottii qarshii Itoophiyaa adda addaa,
- Modeela noottii qarshii Itoophiyaa agarsiisan.
- Kardii filaash halluu adda addaa qaban

Jechoota ijoo: Maallaqa, noottii, qarshii, dinaarii, jijjiirraa

Mala baruu fi barsiisu

Barattoonni hariiroo noottii qarshii fi dinaarii Itoophiyaa adda addaa gidduu jiruu fi dinaarota fi qarshii gidduu jiru akka adda baafatan godhi.

Barattoonni maallaqa jijjiiruu fi shallaguu akka shaakalan gochuuf gaaffii isaa gocha 1 irratti kenname akka waliin mari'atanii hojjetan haala mijjeessiif. Qarshii fi dinaaroota moodeelota adda addatiin bakka buusuudhaan akka shaakalan godhi.

Dhuma irratti dinaarota adda addaa akka wal jala jijjiiran godhiitii fakkenya adda adda kenniif. Isaanis fakkenya ofii isaanii akka kennan godhi.

Hubachiisa:

Maallaqa sharafuu jechuun isaa guddaatii gara isaa xiqqaatti jijjiiruu jechuudha.

Fkn: Qarshii 20 haala adda addaatiin sharafuun ni danda'ama.

Qarshii 20 = qarshii Kudhanii lama = qarshii shanii 4 = Dinaarii saantiima 50 afurtama= ...

Dinaarii saantiima 1 hojii bittaa fi gurgurtaa keessatti yoo itti dhimma hin baanu ta'eyyuu walitti dhufeenya inni warra kaan wajjiin qabu akka hubatan gochuu hin dagatiin.

Toofta madaalli

Barattoonni barnoota kana sirriitti hubachuu fi qabachuu isaanii adda baafachuuf gaaffilee armaan gadii dhiyeessiifii akka deebii itti kennan godhi.

- Qarshiin 10 yeroo jijjiiramu qarshii 5 meeqa ta'a?
- Dinaarii saantiima 50 meeqatu qarshii 3 ta'u danda'a?
- Qarshiin 2 dinaarii saantiima 10 meeqatti jijjiirama?

- Saantiima 83 gara itti jijjiiruu dandeenyu sadi kenni.
- Qarshii 4 karaa inni itti jijjiiramuu danda'u sadi kenni.
- Qarshii 75 karaa itti jijjiiran adda addaa 4 kenni.

Gaaffilee gilgaala 1 irratti keenaman akka hojii maanatti kennafiitii waan isaan hojjetan madaali.

Deebii gilgaala 1

1.	a.	20, 20, 15	b.	20,20, 12	c.	6,8,40
2.	a.	12	b.	20	c.	50
	d.	40	e.	10		
3.	Deebii adda addaa ta'uu ni danda'a					

7.2 PIROBILEEMOTA JECHAA

Wayitiin Ramadameef: wayitii 2

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- ✚ Pirobileemota jechaa mallaqa wajjiin walqabatan ni furu
- ✚ Waan tokko yookiin waan sadi bitanii yookaan gurguranii gatii isaa ni shallagu.

Meeshaalee deggarsa barnoota

- Noottii maallaqa Itoophiyaa,
- Kaardii filash fakkiiwwaanii fi halluu noottii maallaqa Itoophiyaa offirraa qaban. Moodeelota qarshii fi Dinaarii Itoophiyaa
- Chaartota/ taatota

Jechoota Ijoo: gurguruu, bituu, deebii, maallaqa, qarshii fi dinaarii

Mala baruu fi barsiisuu

Akkuma kaayyoo barnoota kana keessatti eerame maallaqa wajjin kan walqabate pirobileemota jechaa adda addaa akka furaniif haala mijjeessi.

Barattoonni garee gareedhaan ta'anii meeshaalee kitaaba barataa keessatti eerame kan akka haqxuu qubeessaa, dabtara, peennaa, fi qartuu chaartiirratti akka qopheessaniifi gocha 2 irratti gaaffiiwwan keennaman keessaa 1^{ffaa} akka hojjetan godhi.

Itti fufuudhaan gaaffiiwwan 2-7tti jiran mata mataan akka hojjetan kennaafiitii hojii isaanii ilaaliitii yaada irratti kenniif.

Hubachiisa:

Gatii meeshaawwan bituu barabaannuu meeqa akka ta'e beekuuf gatii tokkoon tokkoon isaanii meeqa akka ta'an erga beeknee booda gatii tokkoon tokkoon isaanii walitti ida'uudhaan argana. Kana ta'uu akka hubatan barattoota gargaari.

Deebiin isaanii meeqa akka ta'e shallaguuf kan kaffalan irraa gatii meeshaawwanii hir'isudhaan akka argamuu hubachiisi.

Maallaqni deebii kennaman noottii adda addaa yoo ta'an walumatti hammam akka ta'an beekuu yoo fedhan walitti idaa'anii argachuu akka danda'an hubachiisi.

Yaada dabalataa baruu fi barsiisuu irratti

Barattoonni kaartoonii meeshaleen adda addaa keessa taa'u gara kutaa fidanii gareedhaan irratti mari'atanii gatii meeshaalee akka itti baasan godhi. Meeshaale lama yookaan sadi bitanii gatii isaa akka barattoota kutaaf dhiyeessan godhi. Modeela maallaqatti gargaaramanii akka wal irraa bitanii fi walitti gurguran akkaata itti shallagan hubachuu isaanii ilaali.

Barattoonni maatii isaanii wajjiin gabaa deemanii hamma qarshii dhibba tokkootti akka waa bitanii fi gurguran gaafadhu. Yookaan meesaalee adda addaa gatiin isaanii qarshii 100 hin caalle maatii gaafatanii galmeessanii akka fidan godhi.

Barattoonni, waraqaa adii jala dinaarota kaa'anii qubeessaan fakkii isaanii akka fakkeessan godhiitii achi keessaa isa gaarii ta'ee hojjetame dagalee kutaa irratti maxxansiif.

Barattoonni nootoota jiran gareedhaan qayyabatanii akka adda baafatan erga gootanii booda, ofii isaaniitiin modeelii 20 akka uuman hojii kenniif.

Barattoonni hubbannoo maallaqa irratti qaban caalmaatti akka gabbifatanii fi hir'ina isaan waan kana irratti qaban adda baasuuf gilgaala 2 gareedhaan akka hojjetanii irratti yaada waliif hiran godhi. Hordoffii ofii kee gochuudhaan lafa rakkoo isaanii erga adda baafatee booda deeggarsa barbaachisu godhiif.

Deebii Gigaala 2

1. Qarshii 10	2. Qarshii 10 fi saantima 50
3. Qarshii 10 fi saantima 25	4. Qarshii 7 fi saantima 75
5. Qarshii 2	6. Saantima 22
7. Saantima 15	8. Saantima 27
9. Saantima 25	

BOQONNAA 8 YEROO

SEENSA

Boqonnaa kana keessatti barattooni, sochii ilmaan namootaa keessatti bakka guddaa kan qabu yeroon maal akka ta'eefii attamitti safaramuu akka danada'u, akkasumas attamitti akka itti fayyadamuun danda'amu ni baratu.

Kana dura, kutaa lammaffaa keessatti waa'ee yeroo safaruu keessatti guutuu, kurmaana fi walakkaa sa'aatii akkaataa itti safaran barataniiru. Ittifufuudhaan garaa garummaa daqiiqaa shaniitiin laakka'udhaan sa'aatii safaruun akka danda'amu, akkasumas walitti dhufeenya sa'aatii fi daqiiqaa, guyyaa, torban, ji'aa fi waggaa ni baratu. Barnoota kana jaallatamaa fi fudhatamaa godhanii dhiyeessuuf gocha irratti kan hundaa'ee fi meeshaalee barnoota adda addatiin kan deeggarama akka tu'u gochuun barbaachisaa ta'uun isaa akka hubatamu tuqameera. As keessatti, waa'een safartuu yeroo sekondii hin dabalanne. Gara fuulduraatti akka itti adeemamuuf dhiifameera.

Kaayoo gooroo

Xumura Barnoota Boqonnaa kana booda, barattooni:

- ✚ *Guyyaa, torban, ji'aa fi waggaa addaan baasanii ni ibsu.*
- ✚ *meeshaa sa'aatii lakkaa'u irraa sa'aatii fi daqiiqaa ni dubbisu.*

8.1 SA'AATII DUBBISUU

Wayitiin Ramadameef: wayitii 1

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- Meeshaa sa'aatii lakkaa 'uu irraa sa'aatti ni dubbisu
- Sa'aatii analoogii fi dijiitaalii walsimsiisuu

Meeshaale deeggarsa barnootaa

- Sa'aatii dagaleetti fannifaman /Analoogii fi dijiitaalii kan ta'an/
- Kalandarii fannifaman
- Waraqaa adda addaa irraa kan qophaa'an moodeelota sa'aatii.

Jechoota ijoo: Yeroo, Daqiiqaa, sa'aatii, laakkooftuu daqiiqaa fi walakkaa sa'aatii, kurmana sa'aatii.

Mala baruu fi barsiisuu

Barattoonni waa'ee sa'aatii guutuu, walakkaa, fi kurmaana barnoota kutaa 2^{ffaa} keessatti barataniiru. kana yaadatani barnoota isa itti aanuu wajjiin akka walqabsiifataniif gocha isa kitaaba barataa mataduree kana irratti kenname akka hojjetan gargaari. Dabalataanis fakkeenya kennaman gabatee gurraacha irratti barreessiitii sa'aatii meeqa akka ta'e akka dubbatan godhi.

Itti aansuudhaan qabxiilee armaan gaditti kennaman irratti akka mari'atan godhi.

Gabateen sa'aatii bakka walqixa ta'e 12tti kan hiramee dha. Innis sa'aatii 12 bakka bu'a. Dabalataanis sa'aatiin tokkoo daqiiqaa 60 bakka bu'a. Kana waan ta'eef tokkoon yuuniitii sa'aatii irraa jirtu daqiiqa shan bakka butii jechuu dha.

Tooftaa madaallii

Gaaffii armaan gadii gaafachuudhaan barattoonni hammam waa'ee barnoota kanaa akka hubatan madaali.

- xiyyi inni gabaabaan 1 fi 2 gidduu ta'ee, inni dheeraan immoo 5 irraa yoo ta'e sa'aatii meeqa ta'uu agarsiisa?
- sa'aatii 4:35 jechuun maal jechuudha?
- sa'aatii 3:35 jechuun sa'aatii sadii fi daqiiqaa 35 jechuudha moo? Sa'aatii afuriif daqiiqaa 25 hir'uu jechuudha?

Erga kana irratti barattoonni yaada ga'aa ta'e argatanii booda gaaffiiwwan gilgaalota 1 fi 2 irratti kennaman akka hojjetan kenniif. Hojii isaan hojjetan ilaaluudhaan lafa deeggarsi barbaachisu irratti deeggarsa godhiif.

Yaada dabalataa

- Barattoonni gareedhaan ta'anii waraqaa irraa sa'aatii anaalogii akaa hojjetan gochuudhaan sa'aatii lakkaa'anii akka agarsiisan godhi.
- Barattoonni gareedhaan ta'anii waraqaa irraa sa'aatii dijiitaalii akaa hojjetan gochuudhaan sa'aatii lakkaa'anii akka agarsiisan godhi.
- Kana gochuuf lakoofsota 0 – 9 jiran fudhatanii barreessuudhaan sa'aatii adda addaa akka ibsan godhi. Fakkeenyaaf sa'aatii 3 fi kurmaana agarsiisuuf 3:15 kan irratti barreeffame kaardota adda addaa fudhadhuutii **3:15** ta'uu isaa itti agarsiisi.
- Barattoota gareedhaan teesii tii gareen tokko yommuu sa'aatii dubbatu inni kan biraan immoo moodeela irratti akka agarsiisuu gochuudhan tartiibaan akka wal gaafatan godhi.

Hubachiisa

Barattoonni yeroo baay'ee sa'aatii isa dijiitaalii dubbisuu dafanii qabatu. Haa ta'u male isa anaaloogiis beekuu waan qabaniif isa irrattis xiyyeeffannaa akka godhan taasisuun barbaachisaadha.

Deebii gilgaala 1

2. 6:05   3. 8:30   4. 7:20   5. 11:40   6. 9:55

Deebii gilgaala 2

- sa'aatii 4 fi daqiiqaa 50 ykn sa'aatii 5 ta'uuf daqiiqaa 10 hanqata.
- sa'aatii 6 fi walakkaa
- sa'aatii 12 fi daqiiqaa 55 ykn sa'aatii 1 ta'uuf daqiiqaa 5 hnaqata.
- sa'aatii 7 fi daqiiqaa 40 ykn sa'aatii 8 ta'uuf daqiiqaa 20 hanqata.
- sa'aatii 8 daqiiqaa 35 ykn sa'atii 9 ta'uuf daqiiqaa 25 hanqata.
- sa'aatii tokkoo fi daqiiqaa afurtamii shan.
- sa'aatii sadii daqiiqaa afurtamii shan.
- sa'aatii lama.
- sa'aatii ja'aa fi daqiiqaa soddoma.
- sa'aatii ja'aa
- sa'aatii sadii fi daqiiqaa afurtama.
- sa'aatii afurii fi daqiiqaa shantamii-shan.

14.

9:25

15.

2:30

16.

7:05

17.

3:10

8.2 SA'AATII FI DAQIIQAA

Wayitiin Ramadameef: wayitii 2

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

- ✚ *Hariiroo sa'aatii fi daqiiqaa ni ibsu.*
- ✚ *Safaroota sa'aatii yuuniitii tokko qaban walitti ni ida'u,*

Meeshalee Deeggarsa barnootaa.

- Akka gaariitti mula'achuu kan danda'an sa'aatii anaaloogii fi dijiitaalii dagalee irratti fannifaman
- Dhaha kalandarii fannifamanii mul'achuu danda'an
- Modeelota sa'aatii waraqaa irraa hojjetaman

Jechoota ijoo: Daqiiqaa, sa'aatii, lakkooftuu sa'aatii, lakkooftuu daqiiqaa

Mala baruu fi Barsiisuu

Gaaffii yoo lakkooftuun sa'aatii 1 irra ka'ee 2 irra qaqqabe lakkooftuun daqiiqaa hammam deeme jedhu gaafachuudhaan jalqabuun ni danda'ama. Itti fufuudhaan Gocha 2 irratti kenname garee gareedhaan irratti mari'atanii akka deebisan godhi.

Itti dabaluunis hariiroo yookaan walitti dhufeenya sa'aatii fi daqiiqaa gidduu jiru irratti mariisisuun sa'aatii gara daqiiqaatti jijjiiruuf 60 n akka baay'ifnu ibsiif. Fakkeenyota adda addaa fuudhuutii itti agarsisi.

Tooftaa madaallii

Gaaffiiwwan armaan gaditti kennamaniif kan isaan fakkaatan gaafachuudhaan hammam akka barattoonni waan baratan kana hubatan madaaluun ni danda'ama.

- Kitaabni tokko sa'aatii tokkoof yoo dubbifame daqiiqaa meeqaf dubbifame?
- Tolaan daqiiqaa 15f gaazexaa, daqiiqaa 25f immoo kitaaba yoo dubbise walumatti daqiiqaa meeqaa dubbise?
- Sa'aatii 5f yoo rafte fi sa'aatii 2f immoo yoo qayyabatte walumatti sa'aatii meeqa dabarsite?

Dhuma irratti gilgaala 3 akka hojjataniif kenniif. Waan isaan hojjetan ilaaluufiidhaan yaada kee irratti kennif.

Deebii Gilgaalota 3

1. Sa'aatii 6	3. Sa'aatii 10
2. Daqiiqaa 40	4. Daqiiqaa7

8.3 GUYYAA, TORBAN, JI'AA FI WAGGAA

Wayitiin Ramadameef: wayitii 2

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:

Hariiroo guyyaa, torban, ji'aa fi waggaa gidduu jiru ni ibsu

Meeshaalee deggarsa barnootaa

- Taatoo/chaartii hariiroo guyyaa, torban, ji'aa fi waggaa gidduu jiru agarsiisu.

Jechoota ijoo: Guyyaa, torban, ji'a, waggaa.

Mala baruu fi barsiisuu.

Barnoota isaan waa'ee yeroo wajjin kan walqabate baratan keessaa gaaffii gaafachuudhaan jalqabi. Itti aansuudhaan taatoo yuunitoota yeroo gargaaramuudhaan waa'ee yuunitoota yeroo irratti ibsa kenniif. Kana booda barattoonni garee gareedhaan akka irratti mari'atanii yaada isaanii waliif ibsan godhi.

Barumsicha baayyee ifa taasisuuf gaaffii dabalataa gaafachuudhaan akkasumas gaaffii isaan gaafatan fudhachuudhaan irratti ibsaa kenniif.

FKN. Minjaala tokko hojjachuuf torban tokko fudhate. Hojiin kun guyyaa meeqa fudhate?

Tooftaa Madaallii

Torban tokko keessa guyyaa meeqatu jira?

Ji'a tokko keessa guyyaa meeqatu jira?

Waggaa tokko keessa guyyaa meeqatu jira?

Waggaa tokkoo keessa ji'a meeqatu jira?

Ji'a tokko keessa torban meeqatu jira? Jedhii barattoota tartiibaan gaafadhu?

Dhuma irratti gilgaala 4 akka hojjetaniif kenniif. Hojii isaanii ilaalaafiitii yadaa irratti kenniif.

Deebii gilgaala 4

1. Daqiiqaa 60
2. Guyyoota 14
3. Gara torban 40
4. gara guyyaa 60
5. 1. d 2. a 3. b 4. c 5. d

8.4 KAALANDARII SALPHAA

Wayitiin Ramadameef: wayitii 1

Kaayyoo Gooree

Xumura barnoota mata duree kanaa booda barattoonni:

- *Kalaandarii salphaa ni dubbisu.*
- *Guyyaa har'aa kaalandarii irraa ni himu.*
- *Hariiroo daqiiqaa fi sa'aatii gidduu jiru ni ibsu.*

Meeshaalee Deeggarsa barnootaa:

Kalandarii

Jechoota ijoo: Kalaandarii salphaa, Wiixata, Kibxata, Roobii, Kamisa, Jimaata, Sanbata, Dilbata.

Mala baruu fi barsiisuu

Mata duree kana keessatti waa'ee kalandarii sassalphaa fudhachuudhaan gara kutaatti fidiitii barattoonni akka guyyaa irraa ilaalanii himan godhi. Itti aansuudhaan kitaaba barataa gocha 4 irratti kennaman gareedhaanis ta'ee mata mataan akka hojjetan qoqqoodii kenniif. Dabalataanis guyyaa karaa gabaabaa ta'en attamitti akka barreessan ibsiif. Fakkeenya adda addaa fudhachuudhaan itti agarsiisi.

Hubachiisa:

Guyyaa gabaabsanii barreessuuf karaa adda addaatu jira yoo ta'eyyuu, amma yeroo kanatti akka kanatti gargaaramuu akka dandeenyu itti agarsiisi. Guyya/ Ji'a/ bara. Fakkeenya adda addaa fudhachuudhaan hamma isaan ofii isaaniitii barreessuu danda'anitti gargaari.

Dhuma irratti, kalaandarii isa gara kutaa fiddanitti gargaramanii gocha 5 akka hojjetan gargaari.

Tooftaa madaallii

Gaffiiwwan gocha 5 irratti kennamaniin kanneen wal fakkaatan kenniifii hojii isaanii ilaaluun rakkoon yoo jiraate adda baafadhuutii gargaarsa godhi.

BOQONNAA 9 QABANNAA DAATAA

SEENSA

Boqonnaa kana keessatti waa'ee taatoo sassalphaa fakkeessuu fi qabannaa daataatu baratama. Kanaafuu barattoonni daataa funaananii qindeessudhaan waa'ee waan tokkoo ibsuu akka danda'an gochuu akkasumas taatoo sassalphoo dubbisanii ibsuu akka shaakalan gargaaruun barbaachisaa dha.

Kaayyoo Gooroo

Xumura barnoota boqonnaa kanaa booda, barattoonni:

- *Daata funaanaman tattoo/giraafota fakkii sassalphaan ni ijaaru.*
- *Fakkiwwan sassalphaa bifa giraafiin kennaman irraa daataa ni himu*

Meeshaalee deeggarsa barnootaa

Boqqonnaa kana barsiisuudhaaf meeshaalee kan akka

- Giraafotaa/taatoowwani
- gabatee daataa nu barbaachisa.

9.1 GIRAAFOTA FAKKIILEE SASSALPHOO

Wayitiin Ramadameef: wayitii 3

Kaayyoo Gooree

Xumuraa mata duree kanaa booda barattoonni

- ✚ Daataa ni sassaabu,ni qindeessu.
- ✚ Giraafii fakkilee sassalphaan funanaameef daataa ni ijaaru.

Jechoota ijoo: Daataa, qindeessuu, diddiriirsuu

Gocha baruu fi barsiisuu

Baruu fi barsiisuun barattoota kan giddugaleessa godhate ta'e barsiisaan ga'ee guddaa keessatti qaba. Kanaafuu mata duree kana barachuuf yookiin barsiisuuf:

- Barattoonni cimdii cimdiidhaan ta'anii waa'ee waan tokkoo irratti ragaa akka funaanan gochuu. Yeroo kana barattoonni ofiin ka'anii mata duree ofii isaanii irratti akka daataa funaanan deeggarsa gochuu dha. Fakkeenyaaf barattoonni akka isaan barattoota kutaa keessa jiran fudhatanii umurii dhaan, saalaan hiranii baay'ina isaani ibsanii fi giraafiin akka fakkeessan gochuun ni danda'ama. Sirriitti irra deddeebi'anii akka galmeessan gochuunis ni danda'ama. Yoo yeroo kudhaan irra deddeebi'anii yaalan akka armaan gadiitti akka galmeessan ibsuufiin ni danda'ama

		6
		4
walumatti		10

SILABASII BARNOOTA HERREGA KUTAA SADAFFAA

Barnoota Herregaa Kutaa 3^{ffaa} Barachuu fi Barsiisuu.

Barattoonni kutaa saddaffaa wayita qaqqaban yaada bu'ura lakkoofsotaa, safarootaa, bocaa fi qabannaa daataa hamma tokko hubachuun isaanii ni beekama. Isaan kuun marti sadarkaa kutaa 3^{ffaa}ttiis ni babal'ifamu. Barattoonni gamachuu barnoota herregaa barachuun kutaalee 1 fi 2tti argatan ammas itti fufuu qabu. Barnoonni kun jireenyaa isaanii guyyuu waliin walqabachuu isaa hubachuu qabu.. Adunyaa saffisaan jijjiramaa jirtu keessa jiraanna. Jijjiiramooni gama teknoolojii fi hawaasummaatiin mul'ataa jiru haaluma walfakkaatuun itti fufaa waan adeemu dha. Kan har'a jiru irratti hundoofnee qofa jireenya boruu wayita isaan gaheessa ta'aniif barattoota keenya barbaachisu murteessuun rakkisaa dha. Kanaafuu, barattoonni wantoota bu'uura ta'an ilaalchisuun hubannoo fi beekumsa bu'uura ta'e gama barnoota herregaatinis argachuu, waa'ee ofiisaanii yaaduu fi murteessuu, akkasumas rakkina isaanii furuu shaakaluu qabu. Gochaaleen armaan gadii kanniin irratti xiyyeeffatu; barnoota kutaa kanaa keessatti ni dhiyaatu.

- Garee fi cimdiin hojjachuu,
- Dhuunfaan hojjachuu,
- Hojiiwwan qorannoo (experimental) dow'achuu fi waan argan galmeessuu,
- Waa'ee barnoota herrega barataniis fi muuxannoo keessaa argataniis irratti mariyachuu,
- Gaafilee barsiisaa isaanii fi walgaafachuu.

Kaayyoowwan Barachuu Kutaa Saddaffaa

Barattoonni; xumura barnoota herregaa kutaa sadaffaa booda;

- bifa lojikaawaa ta'een ni yaadu.
- hubannoo fi dandeetii barnoota herregaa irraa argatanitti ni fayyadamu,
- sirritti ni dhageefatu,
- odeeffannoo ni sassabu, galmeessanii ni qabatu,
- ni hirmaatu,
- ni mormu, ragaa ni dhiyeessu,
- pirobleemota ni furu,
- isaan kaan waliin walqunnamitii ni uumuu.

Kanneen armaan olitti tarreeffaman irra qaqqabuuf, barattoonni:

- lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran ni dubbisu, ni barreessu ni tartiibessu.

- qooyyaboota bu'uuraa arfaniin ni qooyyabu.
- yuuniitota hangaa, dheerinaa fi qabee dhangala'ootti ni fayyadamu.
- maallaqa Itoophiyaatiin ni bitu, ni gurguru.
- meeshaalee sa'aatii safaran irraa sa'aatii ni dubbisu.
- hubannoo firaakshinoota $\frac{1}{2} - \frac{1}{10}$ jiran ilaalchisuun qaban ni babal'ifatu.
- sararoota qajeeloo walqaxxaamuran, waltarree fi parpandikulaarii ta'an sarartuu fi waan birootiin ni fakku.
- parallelogrameta, tirapiziyamoota, reektaangiloota fi iskuweerotaa bocoota naannoo isaanii jiran irraa addaan ni baafatu.
- qaamolee bebbeekamoo geengoo fakkeessuun ni ibsu.
- Danaalee sassalphoo fi giraafota baariitti gargaaramuun daata ni ibsu.

BOQONNAA 1: LAKKOOFSA HUNDAА HAMMA 10,000 FI TARTIBA ISAANII
 .....
 (*Wayitii 27*)

Kaayyoo Boqonnaa: Xumura Barnoota Boqonnaa kanaa booda, barattoonni:

- Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran ni dubbisu, ni barreessuu, waliin ni madaalu, ni tartiibessu.
- Lakkoofsota hundaa hamma 100tti jiraniin qooyyaboota bu'uuraa arfan ni qooyyabu.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi madda</i>
Lakkoofsota hundaa hamma 1000tti jiran ni dubbisu, ni barreessu, waliin ni madaalu, ni tartiibessu.	1.1. Keessa Deebii Lakkoofsota Hundaa Hamma 1000tti Jiranii (<i>Wayitii 4</i>)	Barattoonni lakkoofsota kanniin dubbisuu, barreessuu, waliin madaaluu fi tartiibeessuu keessa deebi'anii akka shaakalan haala mijeessuu. Barattoonni cimtii-cimtiin ta'uun garee lakkoofsota hundaa shan-shan qopheessanii akka tartiibessan walgaafachaa shaaklan gargaaruu.
Xumura barnoota mata duree kana booda, barattoonni: •Lakkoofsota dijiitota lama lama qaban ni ida'uu walirraa ni hir'isu. •Lakkoofsota hundaa hamma 100tti jiran lakkoofsota dijiitii tokko qabaniin ni baay'isu, haftee malee ni hiru.	1.2. Keessa Deebii Lakkoofsota Hundaa Hamma 100 Jiraniin Shallaguu (<i>Wayitii 4</i>).	Lakkoofsota hundaa hamma 100tti jiran walirraa hir'isu fi walitti ida'uu akkasumas 2,3,4,5,6,7,8 fi 9n baay'isu fi haftee malee lakkoofsota 1-9f hiru haala itti shaakalan mijeessuu fi gargaaruu.
•Baay'attoota 100 akkasumas kan 1000 kanneen hamma 10,000tti jiran ni tarreessu. •Baay'attoota 100 fi 1000 ni tarreessuu.	1.3. Baay'attoota 100 Fi 1000 Hamma 10,000tti Jiranii (<i>Wayitii 4</i>)	Barattoonni baay'isu fi ida'uutti gargaaramanii baay'attoota 100 fi 100 argachuu akka shaakalan gargaaruu.
•Lakkoofsota dijiitota lama lama qaban akka ida'ama baay'ataa 10 fi lakk. dijiitii 1 qabuutti ni ibsu. •Lakkoofsa dijiitota 3 - 3 qaban akka ida'ama baay'ataa 100 baay'ataa 10 fi abbaa dijiitii tokkootti lakkoo ni ibsu. •Lakkoofsota dijiitota 3,3 qaban akkasumas 4,4 gatii bakkaan ni ibsu.	1.4. Lakkoofsota Hundaa Hamma 10,000tti Jiran (<i>Wayitii 8</i>)	Mata duree kana ilaalchisuun toftaalee addaa addaatti fayyadamanii shaakaluun hubannoo isaanii akka cimasatan gargaaruu. Fkn: $94 = 90 + 4;$ $356 = 300 + 50 + 6$ $4278 = 4000 + 200 + 70 + 8$ - Gabatee gatii bakkaa qopheeffachuun lakkoofsota mana lakkoofsota isaaniitiin akka ibsuu shaakalan gargaaruu.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi madda</i>
<p>•Lakk. hundaa hamma 10,000tti jiran waliin ni madaalu, ni tarreessu.</p>	<p>1.5. Lakkoofsota Hundaa Hamma 10,000tti Jiran Waliin Madaaluu Fi Tariibessuu. (Wayitii 6)</p>	<p>-Lakkoofsota shan shaniin kennaman garee gareedhaan ta’anii waliin madaaluu fi tartiibeessuu akka shaakalan gargaaruu.</p> <p>-Lakkoofsota dijiitota lama – lamaa fi sidi – sadii qanan yoo baay’atan shan ta’an akkasumas lakkoofsota dijiitota sadi-sadii qabanii fi baay’inaan shan hincaalle tartiibessuu akka shaakalan gargaaruu.</p> <p>-Lakkoofsota kanneen lakkoofsota dijiitota sadii qabanii fi kennaman lama gidduu iran tarreessuu akka shaakalan haala mijeessuu.</p> <p>-Lakkoofsota dijiitota afur – afur qaban waliin madaaluun hariiroo isaaniin mallattoolee $>$, $<$ ykn = n akka ibsuu shaakalan qajeelchuu.</p>

Hordoffii fi Madaallii

Lakk. hamma 1000tti jiran ilaalchisuun gaafilee addaa addaa gaafachuu Lakkoofsota dijiitota 2-2 qaban akka walitti ida’anii fi walirraa hir’isan gaafachuu.

Pirobleemota jechaa baay’isuu fi hiruu lakkoofsota hundaa hamma 100 haftee malee hiruu ofkeessaa qaban gaafachuu. Baay’attoota 100 fi 1000 akka tarreessan gaafachuu.

Lakkoofsota dijiitota 4, 4 qaban bifa gatii bakkaatiin akka ibsan gaafachuu.

Lakkoofsota akka tartiibessanii fi waliin madaalan gaafachuu.

Lakk. Dijiitota afur – afur qaban lama gidduu kanneen jiran akka ibsan gaafachuu.

BOQONNAA 2: SAFAROOTA ..... (Wayitii 14)

Kaayyoo Gooroo: Xumura Barnoota Boqonnaa kanaatti barattoonni:

- Yuunitota mm, cm fi “m”tti gargaaramuun dheerina ni safaru.
- Yuuniitota m ℓ fi “ℓ” tti gargaaramuun qabee dhangala’oo ni safaru.
- Yuunitota g fi kg tti fayyadamuun hanga ni safaru akkasumas dheerinaa.
- Yuunitota safara hangaa, qabee dhangala’ooakkasums kan dheerinaa waljala ni jijjiiru.

Kaayyoowwan Gooree	Qabiyyee	Gocha Baruu fi Barsiisuu fi madda
<p>Xumura barnoota mata duree kanaa booda; barattoonni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dheerina milimeetraan (mm), santimeetraan (cm), meetraan (m) fi kilo meetraan (km) ni safaru. • hariiroo mm, cm, m fi km gidduu jiru ni ibsu. • yuuniitota dheerinaa isaa guddaa irraa gara isa xiqqaa itti aanaa ta’etti ni jijjiiru. • Safaroota yuuniitii tokkoon ibsaman walitti ni ida’u, waliirraa ni hir’isu. 	<p>2.1. Dheerina Mili Meetraan (mm), Santimeetraan (m) Fi Kilomeetra (Km) Safaruu. (Wayitii 6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dheerina safaruu barbaadan safaruu fi yuuniitiin inni kam mijaa’aa akka ta’e addaan baafachuun danaalee fi wantoota naannoo isaanii jiran kanneen akka dabtara, qubeessaa, minjaalaa fi kkf safaruu haala itti shaakalan mijeessuu. • Sarartoo ykn ulee meetraatti gargaaramuun hariiroo mm, cm fi m gidduu jiru hubachuu fi isa guddaa irraa gara isa xiqqaatti jijjiiruu akka danda’an gargaaruu. • Sfaroota yuunii tokkoon safaraman walitti ida’uu fi walirraa hir’isuu akka shaakalan gargaaruu.
<ul style="list-style-type: none"> • Qabee dhangala’oo m ℓ fi “ℓ”n ni safaru. • hariiroo mℓ fi ℓ ni ibsu. • mallattoolee “mℓ” fi “ℓ” addaan ni baafatu. 	<p>2.2. Qabee Dhangala’oo Milii Litraa (mℓ) fi Litraan (ℓ) (Wayitii 4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wantoota dhangala’oo qabanii fi qaama isaanii irratti safaroonni ℓ fi mℓ n barreeffame (Fkn. siiriinjii), itti agarsiisuu, waliin akka madaalan, fi safara yuunitii tokko irraa gara isa biraatti jijjiiruu Fkn: 1ℓ = 1000mℓ akka shaakalan gargaaruu. • Milii litiraan qabee akka safaruu shaakalan haala mijeessuu.
<ul style="list-style-type: none"> • Mallattoolee g fi kg addaan ni baafatu. • Hanga “g” ni safaru. • Hariiroo g, kg fi k gidduu jiru ni ibsu. 	<p>2.3. Hanga Giraama (g), Kilogiraama (kg) fi Kuntaalaan (k). (Wayitii 4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wantoo gabaa irraa bitamanii fi hanga isaanii irratti barreeffame kanneen akka bunaa haala itti ilaalan gargaaruu. • Naannoo isaanii ykn maatii isaanii waliin dhimoota yuunitoota safara hangaa kanaan walqabatan irratti marii akka gaggeessanii odeeffannoo argatan dareef gabaasan qajeelchuu, gargaaruu.

<ul style="list-style-type: none"> • Mallattoolee g fi kg addaan ni baafatu. • Hanga “g” ni safaru. • Hariiroo g, kg fi k gidduu jiru ni ibsu. 	<p>2.3. Hanga Giraama (g), Kilogiraama (kg) fi Kuntaalaan (k). (Wayitii 4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wantoo gabaa irraa bitamanii fi hanga isaanii irratti barreeffame kanneen akka bunaa haala itti ilaalan gargaaruu. • Naannoo isaanii ykn maatii isaanii waliin dhimoota yuunitoota safara hangaa kanaan walqabatan irratti marii akka gaggeessanii odeeffannoo argatan dareef gabaasan qajeelchuu, gargaaruu.
---	---	--

Hordoffii fi Madaallii

“mm”, cm fi “m” n akka dheerina safaran, safaroota akka walitti ida’an fi akka wali irraa hir’isan gaafachuu.

Dhangala’oo mℓ fi ℓ akka safaranii fi hariiroo mℓ fi ℓ akka ibsan gaafachuu.

Hariiroo g, kg fi ku gidduu jira akka ibsan gaafachuu. - Yuuniitii safara dheerinaa isa guddaa irraa gara isa xiqqaatti ittisutti akka jijjiiran gaafachuu.

BOQONNAA 3: SEENSA FIRAKSHIINOTAA ..... (Wayitii 12)

Kaayyoo Gooroo: Xumura Barnoota Boqonnaa kana booda, barattoonni:

- Hubannoo armaan dura qaban irratti hundaa’uun sadaffootaa fi firaakshinota tokkee (unit firactions) $\frac{1}{2}$ hamma $\frac{1}{10}$ jiran addaan ni baafatu.
- Lakkoofsota ni walakkeesu, bakka walqixaa afuritti ni qoqqodu.
- Firaakshinota sassalphoo waliin ni madaalu.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi madda</i>
Xumura barnoota mata duree kanaa booda barattoonni: Tokko sadaffaa fi lama sadaffaa danaa dhaan ni ibsu; mallattoonis ni ibsu.	3.2. Keessa Deebii Sadaffootaa (Wayitii 2)	<ul style="list-style-type: none"> • Dandaalee addaa addaa fakkeessuun bakka walqixaa sadiitti qoqqoodanii tokko sadaffaa, lama sadaffaa jechuun mallattooleetti fayyadamanii ibsuu akka shaakalan gargaaruu.
<ul style="list-style-type: none"> • Firaakshinoota tokkee danaaleetti gargaaramanii addaan ni baafatu. • Firaakshinoota kanniin mallattoolee dhaan ni ibsu. 	3.2. Firaakshinota Tokkee $\frac{1}{2}$ hamma $\frac{1}{10}$ Tti (Wayitii 4)	<ul style="list-style-type: none"> • Danaalee addaa addaatti gargaaramuun firaakshinoota tokkee addaan baafachuu haala itti shaakaluun hubannoo isaanii cimsatan gargaaruu. <p><i>Fkn:</i> $\frac{1}{2}, \frac{1}{3}, \frac{1}{4}, \frac{1}{5}, \frac{1}{6}, \frac{1}{7}, \frac{1}{8}, \frac{1}{9}$ fi $\frac{1}{10}$ daanaalee reektaangiliitti gargaaramuun addaan haala itti baafachuu danda’an mijeessuu.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Walakkoota baay’attoota lamaa addaan ni baafatu. • Kurmaanota baay’attota afurii addaan ni baafatu. • Piroleemota walakkootaa fi kurmaanotaan walqabatan ni furu. 	3.3. Walakkootaa fi kurmaanota lakkoofsota hundaa. (Wayitii 2)	<ul style="list-style-type: none"> • Baay’attoota 2 tarreessuun bakkeewwan walqixaa 2-2tti qoqqoodanii walakkoota addaan baafachuu haala itti shaakalan mijeessuu. Haaluma walfakkaatuun kurmaanota addaan baafachuu haala itti danda’an mijeessuu. • Piroleemota jechaa walakkoolaa fi kurmaanota ofkeessaa qaban akka furuu shaakala haala mijeessuu.
<ul style="list-style-type: none"> • Firaakshinoota tokkee waliin ni madaalu. 	3.4 Firaakshinoota sassalphoo Waliin Madaaluu (Wayitii 4)	<ul style="list-style-type: none"> • Danaalee addaa hojjachuun firaakshinoota tokkeen ibsanii firaakshinoota kanniin waliin madaaluu akka shaakalan gargaaruu.

Hordoffii fi Madaallii

Geengoo fakkeessanii tokko sadaffaa fi lama sadaffaa guracheessanii mallattoon akka ibsan gaafachuu.
- tokko –saddafoonn meeq guutuu tokko akka ta’an gaafachuu.

Firaakshinoota tokkee $\frac{1}{2}$ hamma $\frac{1}{10}$

mallattooleen jechaa fi dandaateen akka ibsan gaafachuu. –

Walakkota baay’ataa 2 fi kurmaanota baay’atan 4 akka himan gaafachuu.

Firaakshinoota tokkee lama waliin akka madaalan gaafachuu.

BOQONNAA 4: IDA’UU FI HIR’ISUU LAKKOOF SOTA HUNDAA HAMMA 10,000TTI..... (Wayitii 28)

Kaayyoo Gooroo: Xumura Barnoota Boqonnaa kana booda, barattoonni:

- Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran ni ida’u.
- Lakkoofsota hundaa hamma 10000tti jiran walirraa ni hir’isu.
- Piroblemota jechaa ni furu.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi madda</i>												
<ul style="list-style-type: none"> • Baay’attoota 1000 hamma 10,000tti jiran qomaan ni ida’u. • Lakkoofsota dijiitota 2 fi 3 akkasumas 3 fi 4 qaban walitti ni ida’u. • Piroblemota jechaa ida’uu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti ofkeessaa qaban ni furu. 	<p>4.1. Lakkoofsota Hundaa hamma 10,000 Ida’uu. (Wayitii 14)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gabatee ida’uu addaa addaa tolchuun baay’attoota 1000 hamma 10,000tti jiran ida’uu, • Toftaalee danaalee armaan gadii fa’aanis ida’uu. <div style="text-align: center;"> <table border="1" style="margin: auto;"> <tr><td style="padding: 5px;">1279</td></tr> <tr><td style="padding: 5px;">1020</td><td style="padding: 5px;">259</td></tr> <tr><td style="padding: 5px;">970</td><td style="padding: 5px;">50</td><td style="padding: 5px;">209</td></tr> </table> <table border="1" style="margin: auto;"> <tr><td style="padding: 5px;">2070</td></tr> <tr><td style="padding: 5px;">1558</td><td style="padding: 5px;"></td></tr> <tr><td style="padding: 5px;"></td><td style="padding: 5px;">458</td><td style="padding: 5px;"></td></tr> </table> </div> <ul style="list-style-type: none"> • Irraan gadee fi dalga ida’uu fi piroblemota jechaa furuu haala itti shaakalan gargaaruu. <div style="text-align: center;"> <p><i>Fkn:</i> 2000</p> <p style="margin-left: 100px;">300</p> <p style="margin-left: 100px;">+ 70</p> <p style="margin-left: 100px;">— 6</p> </div> <ul style="list-style-type: none"> • Pirobleemota jechaa dhimoota ida’uu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran waliin walqabatan furuu akka shaakalan gargaaruu. 	1279	1020	259	970	50	209	2070	1558			458	
1279														
1020	259													
970	50	209												
2070														
1558														
	458													
<ul style="list-style-type: none"> • Lakkoofsota dijiitota 2- lama qaban kanneen 2 – lama qaban kanneen dijiitota 3 – sadii qaban irraa kanneen 3 – sadii qaban walirra, kanneen 3 – sadii qaban kan dijiitota afur-afur qaban irraa, akkasumas kanneen afur-afur qaban 	<p>4.2. Hir’isuu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti fi piroblemota jechaa (Wayitii 14)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toftaalee addaa addaatiin hir’isuu lakkoofsota kenamanii shaakaluun dandeetti akka gonfata gargaaruu, hordofuu fi deggarsa ogummaa kennuu. • Piroblemota jecha hir’isuu lakk. Hundaa hamma 10,000tti jiran ofkeessaa qaban akka furuu shaakalan gargaaruu. 												

<p>walirraa ni hir'isu</p> <ul style="list-style-type: none"> •Piroblemota jechaa hir'isuu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti ofkeessaa qaban ni furu. 		
---	--	--

Hordoffii fi Madaallii

1000n akka lakaa'anii lakkoofsota amma 10,000tti jiran akka ida'an gaafachuu.

Lakkoofsota dijiitota 4 fi 3qaban irraa kanneen dijiitota 2,3 fi 4 qaban akka hir'isan gaafachuu.

BOQONNAA 5: BAAY'ISUU FI HIRUU LAKKOFSOTA HUNDAA HAMMA 10,000TTI..... (Wayitii 37)

Kaayyoo Gooroo: Xumura Barnoota Boqonnaa kana booda, barattoonni:

- baay’attoota 100 fi 1000 lakkoofsota dijiiti 1 qabaniin ni bay’isu.
- lakkoofsota 10,000 gad jiran lakkoofsota dijiitii tokkootiin ni baay’isu.
- baay’attoota 10 fi 100 kanneen hamma 10,000tti jiran lakkoofsa dijiitii tokkootiif haftee malee ni hiru.
- lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota dijiitii tokko – tokko qabaniin ni hiru.
- Piroblemota jechaa hariiroo baay’isuu fi hiruu gidduu jirutti fayyadamuun ni furu.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi madda</i>
<p>Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Baay’attoota 100 lakkoofsota dijiitii tokko tokko qabaniin ni baay’isu. 	<p>5.1. Lakkoofsota Dijiiiti 1-1 qabaniin Baay’attoota 100 Baay’isuu. (Wayitii 5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gabatee baay’isuu hojjachuun lakkoofsota dijiitii tokko-tokko qaban baay’attoota 100n baay’isaa akka guutaa akka baay’isuu shaakalan haala miieessuu
<ul style="list-style-type: none"> • Baay’attoota 1000 lakko, 1-9n ni baay’isu. 	<p>5.2. Baay’attoota 1000 lakkoofsota 1-9 jiraniin Baay’isuu. (Wayitii 6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Baay’attoota 1000 lakkoofsota 1-9n baay’isanii gabaee baay’isuu akka guutan gargaaruu.
<p>-Lakkoofsota dijiitota 2 fi 3 qaban kanneen dijiitota 1 qabaniin ni baay’isu.</p> <p>-Pirobleemota jechaa sassalphoo baay’isuu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran ofkeessaa qaban ni furu.</p>	<p>5.3. Baay’isuu lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota 1-9n. (Wayitii 8)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lakkoofsota dijiitota 2 fi 3 qabaniin lakkoofsota hamma 10,000tti jiran lakkoofsota 1-9 jiraniin baay’isuu toftaalee addaa addaatiin akka shaakalan gargaaruu. • Paatarniiwwan kanneen akka $4 \times 7 = 28$ $40 \times 7 = 280$ $400 \times 7 = 2800$ fi kkf itti akka fayyadaman gargaaruu. • Piroblemoota jechaa furu akka shaakalan gargaaruu.

<ul style="list-style-type: none"> Baay'attoota 10 fi 100 lakkoofsota dijiitii tokko qabanii fi 10f ni hiru. 	<p>5.4. Baay'attoota 10 fi 100 Hamma 10,000tti jiran lakkoofsa Diijiitii tokkoo fi 10f hiruu. <i>(Wayitii 7)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Barattoonni baay'attoota 10 fi 100 lakkoofsosa 10f hiruu, akkasumas lakkoofsota hamma 10,000tti jiran dura haftee kan hin qabanneen boodas kameen haftee qaban lakkoofsota 1-10 jiraniif hiruu akka shaakalan gargaaruu. Pirobleemota jechaa furuu akka shaakalan gargaaruu.
<ul style="list-style-type: none"> Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota dijiitii tokkoo qabanii fi 10f ni hiru. <p>Pirobleemota jechaa hiruu mata duree kanaan walsiman ni furuu.</p>	<p>5.5. Lakkofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota dijiitii tokkoo qabanii fi 10f hiruu. <i>(Wayitii 11)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakk. Diijiitii tokko qabanii fi 10f dura haftee malee akkasumas hubannoo gaha argachuun isaan ilaalamee kan haftee qabaniis hojjachuu akka toftaalee addaa addaatiin shaakalan gargaaruu hordofuu deggarsa barbaachisaa ta'e kennuu. Pirbleemota jechaa furuu haala itti shaakalan mijeessuu. Paatarniiwwan addaa addaatti gargaaramuun hubannoo gama kanaan qaban akka cimsatan haala mijeessuu. <p>Fkn: $8 \div 2 = 4$ $80 \div 2 = ?$ $800 \div 2 = ?$ $8000 \div 2 = ?$</p>

Hordoffii fi Madaallii

3, 4, 5, 6, 7, 8 fi 9n baay'attoota 100 akka baay'isan gaafachuu. Baay'attoota 1000 lakkoofsota 1-9n akka baay'isan gaafachuu. Lakkoofsota dijiitota 2 fi 3 qaban kan dijiitii tokko qabaniin akka baay'isan gaafachuu.

Lakkoofsota hamma 1000tti jiran lakkoofsota 1-10f akka hiran gaafachuun deebii isaanii madaaluu.

Lakkoofsota hundaa hamma 10,000tti jiran lakkoofsota dijiitii tokko qabanii fi 10f akka hiran gaafachuu.

BOQONNAA 6: SARAROOTAA FI BOCOOTA SASSALPHOO**(Wayitii 16)****Kaayyoo Gooroo:** Xumura Barnoota Boqonnaa kana booda, barattoonni:

- Sarara qajeeloo walqaxxaamuran, waltarree fi parpandikulaarii ta’an addaan ni baafatu, ni fakku.
- Sararoota waltarree fi parpandikulaarii ta’an ni jjaaru.
- Reektaangiloota, iskuweerota, paralelogiramota fi trapiziyamoota addaan ni baafatu, ni fakku.
- Geengoowwan ni ijaaru.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi Mmadda</i>
<p>Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yaadota “ walqaxxaamura” “Waltarree”, fi “Parpandikularii” jedhan ni hiiku addaan ni baafatu. 	<p>6.1. Sararoota walqaxxaamuran, waltarree fi parpandiikularii ta’an. (Wayitii 3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wantoota qabatamoo ta’an kanneen naannoo isaanii jiraniin walsimsiisuun yaadrimeewwan waltarrummaa fi parpandikularummaa haala itti shaakaluun hubatan mijeessuu.
<ul style="list-style-type: none"> • Sararoota walqaxxaamuran, waltarree fi parpandiikularii ta’an ni fakkeessuu, garaagarummaa isaanis ni himu. 	<p>6.2. Sararoota walqaxxaamuran, waltarree fi parpandikularii Fakkeessuu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kitaabileetti, boodas sarartuutti gargaaramanii sararoota walqaxxaamuran, waltarree fi parpandikulaarii ta’an fakkeessuu fi kanneen walqaxxaamuran tuqaalee waliinii isaanii qubee guddaa moggaasuu fi kanneen walqaxxaamuran tuqaalee waliinii isaanii qubee guddaa moggaasuu haala itti shaakalan mijeessuu.
<ul style="list-style-type: none"> • Reektaangilota, iskuwerota paaralalogiramota fi tirapiziyamii naannoo isaanii jiran addaan ni baafatu, ni fakkeessu. • Amaloota sassalphoo ta’an kan iskuweerii, reektaangilii fi paralelogiramii ni ibsu. 	<p>6.3. Reektangilota, Iskuweerota, paralelogramota, fi Tiraapiziyamota.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wantoota naannoo isaanii jiran keessaa bocoota reektaangilii, iskuweerii, trapiziyamii • fiparalelogiramii kanneen qaban addaan baasanii irratti mariyachaa, • danaalee rogafreeween kanaa tuqaaleen kennuufiin akka walqabsiisanii dandaa guutuu argatan gargaaruun, • paralelogiramii fi trapiziyamii akka fakkn fi amaloota isaanii sassalphoo akka tarreessaa qo’atan haala mijeessuu.
<ul style="list-style-type: none"> • Raadiyasii, diyaametirii, handhura geengoo fi kordii ni hiiku. • Dheerina koordota addaa addaa waliin ni madaalu. 	<p>6.4. Geengoowwan (Wayitii 3)</p>	<p>Meeshaalee addaa addaatti gargaaramanii geengoo akka fakkann, qaamoolee geengoo waliin akka walbaran, kordota ijaarannii safaraa dheerina isaanii akka waliin madaalan gargaaruun.</p>

Hordoffii fi Madaallii

Sararoota waltarree fi parpandiikulaarii addaan akka baasan gaafachuu. Sararoota waltarree fi parpandikulaarii ta'an akka fakkeessan gaafachuu.

Garaagarummaa rogafreewwan kanaa akka himanii fi danaalee isaanii akka garadhaan fakkeessan gaafachuu.

Geengoo fakkani qamoolee isaa akka himanii fi dheerinaan koordota akka waliin madaalanii fi koordii isaa dheeraa addaan baasanii akka himan gaafachuu.

BOQONNAA 7: MAALLAQA**(Wayitii 5)****Kaayyoo Gooroo:** Xumura Barnoota Boqonnaa kana booda, barattoonni:

- Sharafii Nootii fi dinaarota Itoophiyaa ni ibsu.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi Mmadda</i>
<p>Xumura barnoota mata duree kanaa booda, barattoonni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yuunitii maallaqaa isa guddaa irraa gara isa xiqqaatti waljala ni jijjiiru. • Piroleemota jechaa maallaqaan walqabatan ni furu. 	<p>7: Maallaqa</p> <p><i>Yuunitota Maallaqaa Waljala Jijjiiruu.</i> (Wayitii 5)</p>	<p>Hariiroo dinaaroota gidduu jiru irratti akkasumas nootiiwwan gidduu jiru irratti mariyachaa, sharafaa maallaqaa haala itti raawwachuu shaakalan mijeessuu.</p> <p>Piroleemota jechaa yaada maallaqaa ofkeessaa qaban kanneen akka bittaa fi gurgurtaa waliin walsiman furuu haala itti shaakalan mijeessuu.</p>

Hordoffii fi Madaallii

- Maallaqa kennameef akka sharafaa isaa gaafachuu.

Gatii bittaa meeshaalee sadii walitti ida'anii akka himan gaafachuu.

BOQONNAA 8: YEROO .....**(Wayitii 6)****Kaayyoo Gooroo:** Xumura Barnoota Boqonnaa kana booda, barattoonni:

- Guyyaa, torban, ji'aa fi waggaa addaan baasanii ni ibsu.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi Madda</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Meeshaa sa'aa lakkaa'u irraa sa'aa ni dubbisu. • Sa'aatii analogii fi dijiital walnisimsiisu. 	<p>8.1. sa'aa dubbisuu (Wayitii 1)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Meeshaalee sa'aa lakkaa'aan garaa garaa (anaalogii fi dijiitaal) fakkuun lakkoofsota sa'aatii addaa addaa irratti sirritti ibsuu haala itti shaakalan mijeessuu.
<p>-hariiroo sa'aa fi daqiiqaa ni ibsu.</p> <p>-Safaroota sa'aatii yuuniitii tokko qaban walitti ni ida'u, walirraa ni hir'isu.</p>	<p>8.2. Sa'aatii fi Daqiiqaa (Wayitii 2)</p>	<p>-Hariiroo sa'aatii fi daqiiqaa ibsuu akka shaakalan, gabatee sa'aatii fi daqiiqaa hariiroo isaanii ibsu qopheefachuu akka shaakalan, yuuntota walfakkaatan walitti ida'uu fi walirraa hir'isuu akka shaakalan gargaaruu.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Hariiroo guyyaa, torban, ji'aa fi waggaa gidduu jiru ni ibsu. 	<p>8.3. Guyyaa, torban, ji'aa fi waggaa (Wayitii 1)</p>	<p>-Gabatee hariiroo guyyaa, torban, ji'aa fi waggaa ibsutti gargaaramanii hariiroo isaani haala itti qo'achaa shaakalan mijeessuu.</p> <p>Fkn: Guyyaan 7 torban tokko Torban 4 ji'a tokko Ji'onna 12 waggaa tokko</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kaalandarii salphaa ni dubbisu. • Guyyaa har'aa kaalandarii irraa ni himu. • hariiroo daqiiqaa fi sa'aatii gidduu iru ni ibsu. • meeshaa sa'aatii lakkaa'uu irraa sa'aatii fi daqiiqaa ni dubbisu. 	<p>8.4. Kaalandarii salphaa (Wayitii 1)</p>	<p>-Kaalandarii daree keessatti ilaaluunii fi akkaataa itti dubbisani fi barreessan irratti haala itti shaakalan mijeessuu.</p>

Hordoffii fi Madaallii

Sa'aatii akka dubbisan gaafachuu

Torban ji'ni fi waaggaa tokko-tokko guyyota meeqa akka ofkeessa qabu gaafachuu.

Saa'aatii yuunitii tokkoon safaraman akka walitti ida'an ykn walirraa hir'isan gaafachuu.

-Garaagarummaa sa'aatii fi daqiiqaa akka ibsan gaafachuu. Torban meeqa waggaa 1 akka ta'u gaafachuu.

BOQONNAA 9: QABANNAA DAATAA ..... (Wayitii 5)

Kaayyoo Gooroo: Xumura Barnoota Boqonnaa kana booda, barattoonni:

- Daata funaanaman giraafota fakkii sassalphoon ni ijaaru.
- Fakkiiwwan sasalphoo bifa giraafiin kennaman irraa daataa ni himu.

<i>Kaayyoowwan Gooree</i>	<i>Qabiyyee</i>	<i>Gocha Baruu fi Barsiisuu fi Madda</i>	<i>Tooftalee Madaallii</i>
<ul style="list-style-type: none"> • daataa ni sassaabu, ni qindeessu. • Giraafii fakkilee sasaalphoon funaanaameef daataa ni ijaaru. 	<p>9.1. Giraafota fakkiiilee sassalphoon (Wayitii 3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barattoonni daata sassalphoon waa'ee wantoota naannoo isaanii jiraniif funaanuun giraafii fakkilee sassalphoon ijaaruun ibsuu, haala itti shaakalan mijeessuu, gargaaruu, fi deggersa ogummaa kennuu. 	<ul style="list-style-type: none"> • .
<ul style="list-style-type: none"> • Daataa giraafii fakkii sassalphoon irraa ni dubbisu. 	<p>9.2. Giraafota fakkii sassalphoon ibsuu. (Wayitii 2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gaazeexaa ykn waan naannoo isaanii kan biroo irraa giraafota fakkileen ibsaman akkaataa daataa isaa itti dubbisan irratti shaakala akka taasisan gargaaruu. 	<ul style="list-style-type: none"> • .

Hordoffii fi Madaallii

Dataa akka funaananii dhiyeessan gafachuu.

Giraafii fakkii akka dubbisan gaafachuu